

LLIBRES LLIURES?

CENSURA I PROHIBICIONS
A LA IMPREMTA CATALANA
CONTEMPORÀNIA

“Artículo 1.º Se declaran ilícitos la producción, el comercio y la circulación de libros, periódicos, folletos y de toda clase de impresos y grabados pornográficos, de literatura socialista, comunista, libertaria y, en general, disolvente”.

Ordre del BOE. Burgos, 24 de diciembre de 1936

LLIBRES
LLIURES?

CENSURA I PROHIBICIONS
A LA IMPREMTA CATALANA
CONTEMPORÀNIA

ALBERT DOMÈNECH

BARCELONA, SETEMBRE DE 2021

**70a Fira del Llibre d'Ocasíó,
Antic i Modern.
Del 17 de setembre
al 3 d'octubre de 2021**

Edita: Gremi de Llibreters de Vell de Catalunya
gremillibrevell@gmail.com

1a edició: setembre de 2021

© de la presentació: Marçal Font
© dels textos: Albert Domènech i Alberdi

Disseny gràfic: Víctor Oliva
Instagram: Oliva grafisme

Impresió: Vanguard Gràfic

ISBN: 978-84-09-33511-4

SUMARI

Presentació	7
Introducció	8
La legalitat de la censura	9
Impresos expurgats	31
Clandestinitat obligada	51

B LLIURES!

Blosse

43ª FIRA DEL LLIBRE D'OCASIÓ ANTIC I MODERN

16 SETEMBRE - 2 OCTUBRE 1994

PASSEIG DE GRÀCIA - BARCELONA

 Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

PRESENTACIÓ

Quan l'any 1952 es va celebrar la primera Fira del Llibre d'Ocasíó Antic i Modern de Barcelona, s'estrenava alhora la pel·lícula *La dama de Trinidad*, protagonitzada per una Rita Hayworth i un Glenn Ford que, amb aquest film, reeditaven la parella protagonista de l'èxit espatarrant de *Gilda* (1946). Potser alertats per l'erotisme insuperable de la Hayworth traient-se un guant a *Gilda* o potser simplement pel pas sistemàtic de la piconadora de la censura de l'època, el cas és que el fullet de mà del llargmetratge va ser censurat i es va obligar a tapar les espatlles i l'escot del vestit al dibuix de la diva, redibuixant-hi a sobre.

Setanta edicions després, la censura segueix ben viva. Vivim els temps de la censura algorítmica a les xarxes socials, dels directes televisius amb diferit d'uns segons des de la Super Bowl de 2004, de la "lleï mordassa" i de causes judicials a cantants, artistes plàstics, artistes escènics i escriptors per les seves obres.

La censura, la persecució de llibres i la seva destrucció és un fenomen tan antic com la pròpia escriptura, és a dir, tan antic com la història mateixa i íntimament lligat a com aquesta es teixeix i es desteixeix. Des de les *damnatio memoriae* –càstig a través de la memòria– de l'Antic Egipte, que consistien a destruir tot registre, tota escultura i tota inscripció referida a un faraó que volia deixar-se en l'oblit per a la història –casos com el de Hatshepsut o d'Akenaton–, passant per la persecució a Esparta de tota dramaturgia i tota poesia, per les morts de Sòcrates o de Sèneca, com a càstig pel seu pensament, o per les persecucions d'obres cristianes a mans de Julià l'Apòstata... la llista d'exemples és inacabable i les formes i motivacions que ha pres, inabastables per a una única exposició. La censura i la persecució de llibres és un fenomen humà tan vinculat a l'escriptura com ho són, lamentablement, les faltes d'ortografia o bé l'art tipogràfic, n'és indestruïble i és càndid pensar que pot deixar d'existir per art de màgia o de civilització espontània. Cal un esforç permanent i conscient, esforç de dic, per mantenir-la a ratlla sempre.

Com a llibreters de vell coneixem bé quins són els dos antídots i, alhora, les dues millors armes contra aquesta xacra humana, prengui la forma que prengui: el pensament crític, i especialment, la preservació documental, la preservació de la memòria humana tota. No oblidem mai dels mais que el llibre és una tecnologia dissenyada i pensada per a perviure i ser útil fins a segles després d'acabades les vides de qui els va escriure i produir i no hi ha hagut majors custodis, ni tan sols les biblioteques, que els llibreters de vell.

Han estat molts els llibreters de tota mena que al llarg de la història i arreu del món s'han arriscat i han arribat a donar la vida per salvaguardar el llegat humà, patrimoni de tots. També avui dia i de ben segur en el futur. Vagi en memòria i reconeixement de tots ells –herois– i de tots els llibreters que han mantingut aquest esperit i aquesta flama encesa durant 70 anys, al cor mateix de la ciutat de Barcelona. Per 70 anys més de memòria i cultura a la ciutat.

Marçal Font i Espí

President del Gremi de Llibreters de Vell de Catalunya

INTRODUCCIÓ

Des de sempre el poder ha volgut controlar tota dissidència per consolidar-se. La impremta (s. xv), com Internet actualment, fou un revulsiu tan gran que trastocà el control de les idees, en abaratir els costos de producció i facilitar la multiplicació seriada de textos i il·lustracions. Davant d'aquesta —encara limitada— democratització de la informació, hom cregué que calia posar-hi límits i començaren els edictes, també impresos, contra la impremta mateix.

Aquesta exposició, a partir de la litografia que Joan Brossa va realitzar el 1994 per a la 43a Fira, vol reflexionar entorn de la censura i les prohibicions a l'època contemporània a Catalunya, des que la Inquisició fou suprimida —i tornada a restituir diverses vegades entre 1813 i 1834— fins a l'actualitat.

És difícil exposar el que s'ha prohibit perquè el poder ha perseguit autors, editorials, biblioteques, llibreries... per tal de fer desaparèixer els materials publicats proscrius. Malgrat això sempre queden les traces, a la manera de derelictes d'un naufragi, d'una oposició a un *statu quo* que per molt que es vulgui imposar, afortunadament no ho acaba de controlar tot.

Com l'exposició ens mostra, una cosa és l'abolició de la Inquisició i l'altra, l'arraconament de les idees conservadores que han limitat i coaccionat a Catalunya i a Espanya en general la llibertat de pensament i d'impremta. Una cosa són els articles constitucionals sobre la llibertat d'opinió i l'altra, la desaparició efectiva de les lleis que l'entorpeixen sota el pretext dels bons costums, la moralitat, la política adequada, l'idioma pertinent...

Tot i que amb una diferència significativa d'amplitud i d'intensitat entre els sistemes dictatorials i els més o menys democràtics, la censura sempre es manté.

La lluita per la plena llibertat de pensament i d'expressió no ha estat, ni és, fàcil i l'exposició ens mostra els entrebancs posats a la impremta amb prohibicions i expurgacions d'obres i com la voluntat col·lectiva ha intentat esquivar-les, moltes vegades pagant molt car l'atreviment, amb edicions clandestines fetes a l'estranger o amb peus d'impremta falsos o inexistents.

No hi són tots els impresos que hi haurien de ser, però els que hi ha creiem que són representatius de la lluita per la llibertat. D'aquesta lluita constant i sense aturador ens parla aquesta exposició, un petit homenatge als nostres avantpassats, i als coetanis que, contravenint les imposicions, van fer i fan evolucionar el món del pensament i de la paraula impresa.

Volem agrair a tots els llibreters i bibliòfils la generositat amb què han cedit les seves peces algunes d'una gran raresa per poder bastir aquesta exposició que intenta mostrar allò que les censures de tots els temps ens volien ocultar i que parlen de nosaltres col·lectivament.

LA LEGALITAT
DE LA
CENSURA

“Crech que ja seria hora que les persones honestes, els pares que estimen la dignitat dels seus fills, s’ocupessen de posar fré a aquesta direccio pornográfica que está prenent la bibliofília catalana, y especialment se vegés la manera com s’atura el desbordament d’una passió que deshonra nostra llengua”.

Mossèn Gudiol a *Gazeta montenyesa*.
Vic. 14 de desembre de 1911

LA LEGALITAT DE LA CENSURA

Arreu del món i des de temps immemorials el poder sempre ha volgut exercir la seva autoritat sobre la població i imposar les seves idees. Una de les eines més eficaces és i ha estat la censura, que no es podria dur a terme sense un entramat de lleis, decrets, ordres... i la complicitat d'una part de la població.

L'evolució del pensament i les idees il·lustrades dels s. xvii-xviii van començar a canviar un estat de les coses que podia semblar etern i a donar protagonisme a la llibertat de pensament com a base dels nous estats liberals del s. xix. Aquestes noves idees van trigar molt a imposar-se a través de revoltes, revolucions i els conseqüents sistemes liberals que van arraconar i suprimir les monarquies absolutes i despòtiques de l'Antic Règim.

En alguns països, els passos necessaris foren molt més lents que en d'altres, ja que hi hagué un blindatge perquè les noves idees liberals no s'infiltrassin, com ocorregué a Espanya. En aquest cas, el pes d'una monarquia borbònica que acumulava tots els poders –sense separació de l'Església i amb la força de la Inquisició, que des de l'edat mitjana havia expulsat els jueus (1492), els moriscos (1609) i perseguit els nuclis protestants (s. xvi)– havia aconseguit unificar el pensament, tant polític com religiós i fins i tot l'idioma oficial (1715). De fet, la unificació religiosa creà la sensació que sota la monarquia hispànica només hi podia haver un únic pensament i per això poder canviar aquesta dinàmica fou molt més complicat que en altres regnes d'Europa.

En els casos del Regne de València (1707), Regne de Mallorca (1715) i Principat de Catalunya (1716), sotmesos a les lleis castellanes pels Decrets de Nova Planta, van patir la mateixa repressió absolutista de les llibertats d'impresament que els altres regnes de la monarquia borbònica, però amb un agreujant: l'intent d'anihilació de la llengua catalana i el seu bandejament, des d'un primer moment, de l'administració. La persecució de la llengua, manta vegades negada, queda reflectida en aquesta exposició tant perquè les lleis repressores són redactades únicament en castellà, com per la persecució sistemàtica del català durant les dictadures del s. xx, a través de lleis que en prohibeixien l'ús de manera explícita o indirectament, de maneres més subtils.

L'entramat legal contra la llibertat de pensament i els llistats de publicacions proscriuïtes ordits per la monarquia borbònica i la Inquisició a través de l'*Index Librorum Prohibitorum* –en les diverses edicions: les generals de Roma i les locals de la Inquisició espanyola, o fins i tot de bisbes i arquebisbes espanyols– és de tal complexitat que, fins i tot quan les Corts de Cadis (1813) aboliren la Inquisició, reservaren molts drets a l'Església com a garant de la fe i els bons costums a l'Espanya liberal. Hem de pensar que la Inquisició a Espanya es va abolir i tornar a instaurar diverses vegades entre el 1813 i el 1834, però fins i tot quan va desaparèixer definitivament, s'atorgà a l'Església una potestat molt remarcable en temes teològics i morals.

És per això que el pes repressor durant el s. xix va ser encara molt gran i comptà amb una part important de la població que acceptava de grat les limitacions de drets que ja eren reconeguts a Europa, al crit de: ¡Viva las cadenas!, fent gala d'un conservadorisme social que estigué a la base de les tres guerres carlines i que fou el que va mantenir una legislació que sistemàticament vulnerava la llibertat de pensament. Fora del període del Sexenni Democràtic (1868-1874), les lleis sota els diversos regnats borbònics foren sempre molt conservadores, tal com va quedar reflectit en les diverses constitucions aprovades.

El s. xx a Espanya va ser molt convuls i s'inicià amb una desacreditada monarquia borbònica restaurada, amb tics vuitcentistes de la Constitució del 1876 fonamentats en la corrupció i les tupinades electorals. En aquest context, es va intentar apuntalar aquest sistema caduc amb una nefasta Llei de Jurisdiccions (1906) que representava una autèntica llei mordassa contra tota opinió contrària a la monarquia, l'exèrcit, la pàtria o la bandera... amb interpretacions molt àmplies que permetien censurar o sancionar qualsevol expressió, per moderada que fos.

Per donar suport a un poder que havia d'aparentar certes dosis de democràcia, van néixer algunes associacions que es convertiren en grups de pressió, com van ser les lligues antiblasfèmia, antipornogràfiques, defensores de la moral... que es proposaven denunciar les publicacions que no s'adeien al que estava establert moralment. La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1931) acabà de reafirmar el poder de la monarquia d'Alfons XIII, ja sense cap vernís democràtic.

La Segona República (1931-1939) volgué capgirar aquesta situació de poc respecte vers els ciutadans i les seves llibertats, amb una constitució molt progressista en reconeixement de drets. Els poders fàctics, però, una vegada més, van voler fer enrere els canvis que la societat havia guanyat i votat, provocant una nova Guerra Civil (1936-1939). Com en totes les guerres, la llibertat d'expressió fou la primera afectada i a la zona republicana la llibertat religiosa i de publicacions de tipus conservador foren abolides i perseguides. A la zona de la rebel·lió feixista del general Franco (1936-1939) s'atemptà sistemàticament contra tot allò que es considerés pernicios per al nou règim que s'imposava per la força de les armes, tot duent a terme una repressió sense precedents des de l'Antic Règim.

Anys després de la fi de la guerra, la dictadura franquista, només a partir de les pressions internacionals contra el feixisme -una vegada ja havia eliminat físicament i organitzativa la dissidència- començà a permetre certes liberalitats, com ara tolerar la publicació de llibres en català a partir del 1946 o anul·lar la censura prèvia amb la Llei de Premsa a partir del 1966, per promoure una perversa autocensura amb les penes de presó o multes als qui se sortissin del marc legal de la dictadura. Malgrat aquests canvis, la prohibició de publicacions fou sistemàtica, el període més negre per a la llibertat d'expressió d'Espanya. Aquesta repressió oficial comptà alhora amb grups emparats per la legalitat franquista que atemptaren contra escriptors, llibreries, editorials... considerats no afins al Règim, fent una feina bruta complementària.

La mort del dictador comportà una nova restauració borbònica que encetà el període constitucional del 1978 que reconeixia àmpliament les llibertats de consciència, d'opinió i d'impressió. Malgrat això, en ser una transició i no un trencament, el pas d'un règim dictatorial a una democràcia heretà alguns tics importants que restaren dintre de les institucions malgrat que, òbviament, no amb la contundència anterior. La sensació de normalitat fou cada cop més patent, però l'autocensura a l'hora de parlar de certs temes restà intacta, tant per part dels escriptors i periodistes com de les empreses editorials, que no s'atreviren a parlar obertament de tot. Així, doncs, figures com la del monarca o de determinats polítics restaren gairebé intocables, envoltats d'un tabú com si es visqués en un oasi sobre les seves activitats presumptament delictives. El trencament d'aquest tabú no ha estat exempt de dificultats, posant de manifest la connivència i la poca separació dels poders, encara en l'actualitat.

INDICE ULTIMO
DE LOS LIBROS PROHIBIDOS
Y MANDADOS EXPURGAR:
PARA TODOS LOS REYNOS Y SEÑORIOS
DEL CATOLICO REY DE LAS ESPAÑAS,
EL SEÑOR DON CARLOS IV.

CONTIENE EN RESUMEN TODOS LOS
Libros puestos en el Indice Expurgatorio del año 1747,
y en los Edictos posteriores, asta fin de Diciembre de
1789. Formado y arreglado con toda claridad y diligen-
cia, por mandato del Exemo. Sr. D. Agustin Rubin de
Cevallos, Inquisidor General, y Señores del Supremo
Consejo de la Santa General Inquisicion: impreso
de su orden, con arreglo al Exemplar visto y
aprobado por dicho Supremo Consejo.

EN MADRID:
En la Imprenta de Don Antonio de Sancha.
AÑO DE M. DCCXC.

Índice último de los Libros Prohibidos y mandados expurgar para todos los reynos y señorios... Madrid, Imprenta de Don Antonio de Sancha, 1790 (Barcelona, Col·lecció particular)

L'anomenat *index Librorum Prohibitorum* s'imprimí per primera vegada a Roma el 1559 i al llarg dels segles ha estat la llista de referència dels llibres prohibits totalment o parcial per l'Església. Era obligatori que els impressors i llibreters disposessin d'un exemplar.

DECRETO CCXXIII.

DE 22 DE FEBRERO DE 1813.

Abolicion de la Inquisicion: establecimiento de los tribunales protectores de la Fe.

Las Córtes generales y extraordinarias, queriendo que lo prevenido en el artículo 12 de la Constitucion tenga el mas cumplido efecto, y se asegure en lo sucesivo la fiel observancia de tan sábia disposicion, declaran y decretan:

CAPITULO I.

ART. I. La Religion Católica, Apostólica, Romana será protegida por leyes conformes á la Constitucion.

II. El tribunal de la Inquisicion es incompatible con la Constitucion.

III. En su consecuencia se restablece en su primitivo vigor la ley II, título XXVI, Partida VII, en quanto dexa expeditas las facultades de los Obispos y sus Vicarios para conocer en las causas de Fe, con arreglo á los sagrados Cánones y Derecho comun, y las de los jueces seculares para declarar é imponer á los hereges las penas que señalan las leyes, ó que en adelante señalaren. Los jueces eclesiásticos y seculares procederán en sus respectivos casos conforme á la Constitucion y á las leyes.

IV. Todo español tiene accion para acusar del delito de heregía ante el tribunal eclesiástico; en defecto de acusador, y aun quando lo haya, el fiscal eclesiástico hará de acusador.

V. Instruido el sumario, si resultare de él causa suficiente para reconvenir al acusado, el juez eclesiástico le hará comparecer, y le amonestará en los términos que previene la citada ley de Partida.

VI. Si la acusacion fuere sobre delito que deba ser castigado por la ley con pena corporal, y el acusado fue-

“Abolicion de la Inquisicion: establecimientos de los tribunales protectores de la Fe”
a *Coleccion de los Decretos y Ordenes que han expedido las Cortes Generales y Extraordinarias*. Cadix,
Imprenta Nacional, 1813 Volum III (Barcelona, Col·lecció particular)

L'abolició de la Inquisició no fou fàcil i en els diversos intents sempre es preservaven privilegis per a l'Església. Amb tot, al crit de *¡Viva las cadenas!* els defensors de l'Antic Règim la tornaven a imposar i fer-la efectiva. Fou així fins el 1834, quan es va suprimir la Inquisició definitivament.

✠

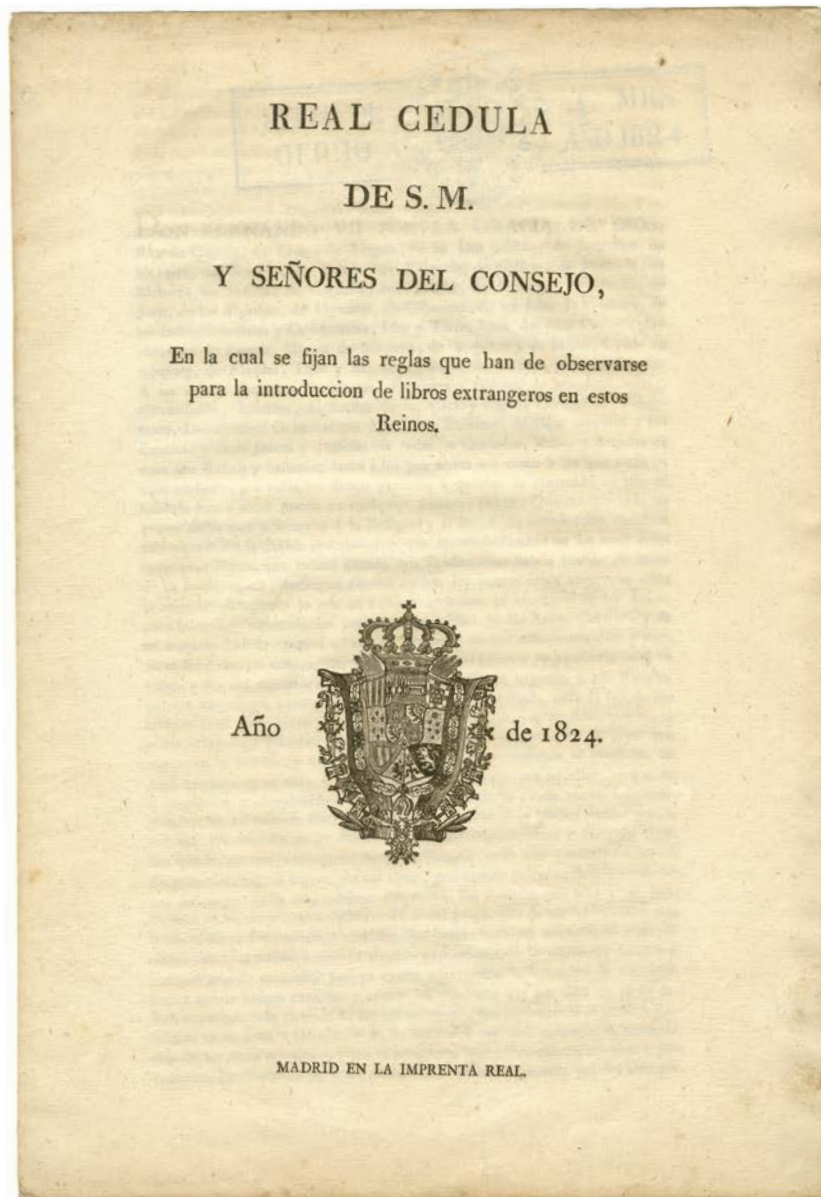
*REMEY PER PRESERVARSE,
y per curar del vici abominable
de la impuresa.*

---

1. Te apartarás de malas companyías, de balls, de festeigs, de llegir llibres y papers obscenos, y de mirar pinturas ó láminas, y altras cosas provocativas.
2. Vestirás ab modestia y humilitat.
3. Menjarás y beurás ab templansa, anant molt alerta ab lo vi y altres licors, en que está la luxúria, segons ensenya lo Esperit sant.
4. Freqüentarás los sants sacraments de la Eucaristía y Penitencia.
5. Tots los dias, al matí y al vespre, saludarás ab tres *Ave Marias* á Maria santíssima, en reverencia de la sua puríssima é immaculada Concepció.
6. Al venirte algun mal pensament, lo sacudirás ab molta promptitut, com ho farías ab las guspiras de foch quet saltessen sobre: y per axó invocarás tot sovint los dulcíssims noms de JESUS y de MARIA.
7. Si te succhís faltar en tant delicada materia, ne demanarás perdó luego á Deu, y te confessarás lo mes prompte possible; com per exèmple lo endemá si pot ser, ó en lo primer dia de festa següent.
8. Pensarás que Deu está per tot, y quet véu, y quet pot tirar en lo infern, del quet fas mereixedor en lo mateix instant, en que consens en lo pecat.
9. Per últim te preguntarás, si per cástich de aqueix pecat, que vols fer, te haguessen de fusellar, lo cometriás? Donchs pensa que si lo comets, morirás espiritualment; y que si la mort corporal te atrapa ab ell, serás precipitat en lo infern.

Remey per preservarse, y per curar del vici abominable de la impuresa. Principi del s. XIX.
(Barcelona, Col·lecció particular)

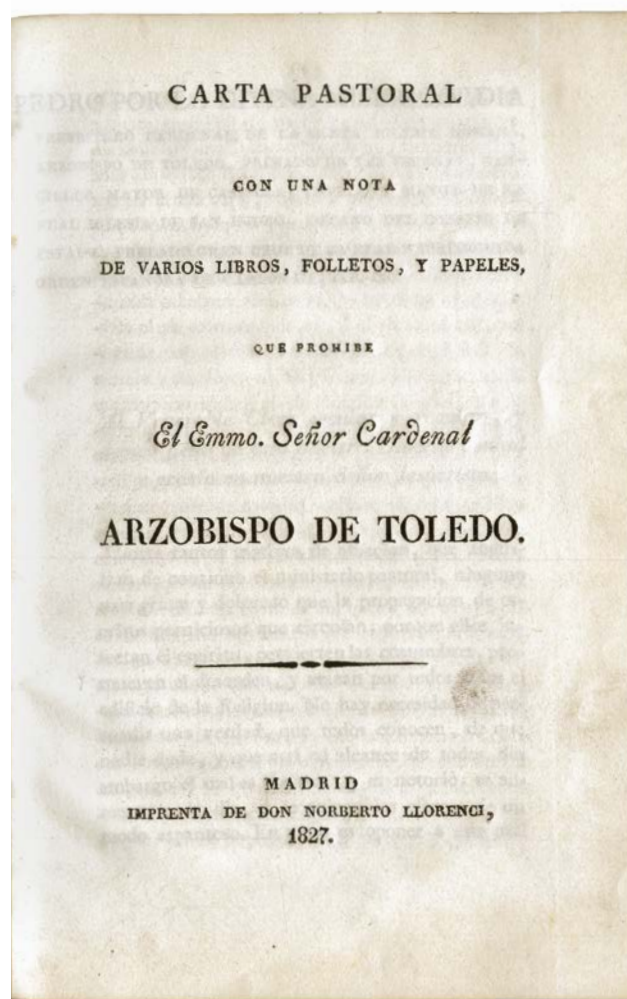
Durant molt temps, una de les obsessions de les autoritats va ser la de vetllar per la moral dels governats i per això van procurar allunyar-los de les obres considerades pecaminoses.

Real cedula de S.M. y Señores del Consejo, en la cual se fijan las reglas que han de observarse para la introduccion de libros extranjeros en estos Reinos. Madrid, Imprenta Real, 1824 (Barcelona, Col·lecció particular)

La monarquia hispànica s'aïllà dels avenços científics, filosòfics, culturals, religiosos... i va impedir l'entrada de llibres de més enllà de les fronteres, en considerar-los sistemàticament perniciosos.

Pedro Inguazo (Arquebisbe de Toledo). *Carta pastoral con una nota de varios libros, folletos y papeles que prohíbe...* Madrid, Imprenta de Don Norberto Llorenç, 1827 (Barcelona, Col·lecció particular)

En funció dels llibres confiscats per les autoritats locals, els bisbes podien imprimir llistats específics dels llibres que circulaven per la seva diòcesi i que consideraven que havien de ser proscrits.

mo política y literaria; pero la principal es la que anuncian. Compónese de doce memorias: la primera contiene algunas consideraciones generales sobre el estudio del hombre y las relaciones de su organizacion física con las facultades intelectuales y morales; en la segunda y tercera trata el autor la historia fisiológica de las sensaciones; en las seis siguientes examina la influencia que ejercen las edades, sexos, temperamentos, enfermedades, régimen y clima en la formacion de las ideas y hábitos morales; la décima abraza las cuestiones relativas á la vida animal, á las primeras determinaciones de la sensibilidad, al instinto, á la simpatía, al sueño y al delirio; la undécima trata de la influencia recíproca ó de la reaccion de lo físico sobre lo moral; y por fin la duodécima que puede

considerarse como el complemento de la tercera, de los temperamentos adquiridos. Aunque Cabanis en todo el cuerpo de esta obra parece que admite la existencia simultanea de dos principios distintos en el nombre, no pronuncia la palabra alma ni siquiera una sola vez; pero cuya circunstancia y la tendencia general de sus doctrinas fue acusado de materialismo. Entonces escribió la *Carta sobre las causas primeras* para rechazar esta imputacion; pero lo hizo de una manera tan débil, vaga y tortuosa, que no se puede sacar una conclusion positiva. Estas razones sin duda movieron á la sagrada congregacion del Indico á incluir por decreto de 6 de setiembre de 1819 entre los libros prohibidos las *Relaciones de lo físico y lo moral del hombre*, t. I, II.

LIBROS PROHIBIDOS POR S. SANTIDAD.

Por no retardar á nuestros lectores la noticia de los libros modernos que S. Santidad tenga por bien de prohibir, hasta que les llegue su turno de insercion en nuestro *Indice general de libros prohibidos*, nos ha parecido conveniente publicarlos al pie de la *Censura*, á medida que tengamos conocimiento del decreto de la santa sede. En consecuencia insertamos el siguiente sin perjuicio de colocar á su tiempo las obras que continen, en el lugar respectivo del *Indice* suodicho:

- DECRETOS.** — Sabado dia 5 aprill 1815. — *Seres corporeis immutabiliorum et incorruptiorum* S. R. E. cardinalium à S. D. N. Gregorio Pape XVI, contraque adde spiritualis libere prave doctrinae circumscriptis perceptivis, experimentis se permitit in autem christiani republice persequitur et delogatur: habita in publico apostolice Sedis, domus et domus, prescriptis generalibus, vel alia summa aique prescriptis in indicione libere prohibitorum videtur mandavit et mandavit, opera que sequitur.
- Mos admodum à Romanis litteris de *Editha Bractis* (Edwards), ex ore de la Capella... et ministrum abbas non permissum (procuratorum) — Decr. 5 aprill 1815.
- Le papa et l'Évangile en course des alders à Rome par L. J. Moretti, card. de Sere... préte dissimulante. — Decr. ord.
- Das die katholisch-katholische kirche gebrucht? Briefe eines laien, herausgegeben von Maximilian Wagnersollner. Jalta. — Erlaube romane catholice ordines dissimulante Epistola exordium laici, edita à Maximilian Wagnersollner. — Decr. ord.
- King and Israel, oder der hermensinnliche und seine gegen von Peter Paul Frank Jaltin. Berlin et par, ein hermensinnliche sinner abstraheri venter Peter Paul Frank. — Decr. ord.
- Der streit der kritik mit kirche und staat: von Eder

- DECRETOS.** — *Requis christus cum ecclesia et stato: autoris* Egidio Borer. — Decr. ord.
- Manuel de droit public ecclésiastique français, contenant les libertés de l'église gallicane au 15. article, avec un commentaire, la déclaration de 1682 sur les libertés de la puissance ecclésiastique, y compris et à la fin organique, précédés des rapports de Mr. Portalis etc etc etc. par M. Dupin, procureur général près la cour de cassation. — Decr. ord.
- Da prieto, de la femme, de la famille, par J. Michet. — Decr. ord.
- Essai historique et historique sur la generation des connaissances humaines dans son rapport avec la morale; la politique et la religion etc., par Guillaume Thierbach. — Decr. ord.
- Manuel de philosophie à l'usage des élèves qui suivent les cours de l'université par M. C. Millot. — Decr. ord.
- Compensazione della storia della filosofia di Guglielmo Testamano, (procuratorum) — Decr. ord.
- Pointe d'histoire de la philosophie par M. V. Cousin. — Decr. 8 august 1815.
- Le livre des autres de famille, et des institutions sur l'education pratique des femmes, par mademoiselle Nathalie de Lajolais (dame courtoise). — Decr. 13 janvier 1815.
- Langue nous exposent nos grades et conditionnels praelata opera domini aique prescriptis, quocumque loca et quocumque aliam, aut in potestatem adire, aut adire vel retinere audeat, aut locorum ecclesiarum aut hereticorum privilegia impetitoribus se tradere tenentur, nisi prior laudat libere vetitum indicat.
- Ordo S. D. N. Gregorio. Page XVI per nos infra scriptum secretarium relata, sanctissimus auctoritate approbat 15 et promulgavit praelata. In quibus Editha etc. Datum Romae die 7 aprill 1815. — A. Card. Majori praefectus. — Luc 25 Sept. — Fr. Th. Antonius Dugda, ord. presb., secretarius.
- Das 10 aprill 1815 supradictis decretum affirmat et publicatum fact. ad S. Maria super Minervam, ad basilicam principis apostolorum, palatii sancti alberti, curia in quibusdam verbis et in alia contextu scribit littera per nos Alexandri Filicri, apost. secret. — Joseph Cherdron, imp. cura.

MADRID, 1845. — Imprenta de D. José Felix Palacios, editor.

LA CENSURA,

REVISTA MENSUAL.

PUBLICANLA EL EDITOR Y SOCIOS LITERARIOS DE LA BIBLIOTECA RELIGIOSA.

TEOLOGIA.

52. DICCIONARIO ENCICLOPÉDICO DE TEOLOGÍA. escrito en francés por Nicolas Silvestre Bergier, doctor en la misma facultad, canónigo de Paris etc., y traducido libremente al español é ilustrado con notas por el Dr. D. Ramon Garcia Conal, cura párroco y catreano de S. Juan el Real de la ciudad de Oviedo etc.: once tomos en 4.º con el apéndice (1).

Este es un gran libro que se publica en España por vez primera, y que es un gran trabajo de un hombre que ha sido uno de los grandes teólogos de su siglo. El autor es un hombre que ha sido uno de los grandes teólogos de su siglo. El autor es un hombre que ha sido uno de los grandes teólogos de su siglo.

Destruye el autor las objeciones que hacen los novadores contra la capacidad de la iglesia y sus ministros para poseer bienes, y concluye así este notable artículo:

«Si se nos permite copiar las reflexiones que se expresan ya con el nombre de los reformadores de la disciplina actual, los diremos los 1.º que en todo el libro del estado que hay que registrar, parece poder leerse ciertas participaciones para mejorar los fondos. 2.º que se hacen que los fondos son muy malos, pero de poder, porque entre los muchos se hallará todo á tiempo una que reforme el abandono de sus profesiones. 3.º La utilidad de Dios á su estado siempre depende al otro es una protesta de las acciones que han á los publicos, regularmente en tiempo de guerra. Los que habitan bajo la historia eclesiástica, saben que los libros se suscriben por los señores, por las abades que habitan en el servicio de sus iglesias, por los señores en particular, por sus particulares que son los señores de Dios, por señores á quienes la conciencia venida de la injusticia de sus acciones, y en pocas palabras de otro modo, si alguno de estos medios se adopta se legitima. 4.º Siempre que los bienes piden los libros eclesiásticos, el estado, si los piden se han que el estado del tiempo, sino que fue siempre para utilidad de los señores. En algunos casos siempre por la formación de bienes y gran número de bienes que se han que el estado lo que puede, y lo vive á la mano, y el estado del estado se reduce a nada. En su vida los bienes, el estado en el siglo IX, en el XVI en las pilas del mar y en Inglaterra, en muchos dias en Polonia, en Alemania y en otros países.»

Es demasiado conocido en la república de las letras este sabio apologeta de la religion cristiana, para que nos detengamos á dar noticias biograficas de él, ni hacer mencion de sus muchas y apreciables obras, entre las que descuella por su extension, vista crudicida, sólida y pura doctrina el *Diccionario teológico*. En la imposibilidad de dar una idea, ni siquiera en globo, de una obra que comprende dos mil y quinientos artículos de dogma, historia eclesiástica, critica sagrada, moral, liturgia, filología etc. hemos creído conveniente analizar algunos artículos de los principales, y copiar lo cual trozo de ellos escogiendo los que tratan de doctrinas combatidas en el dia por los novadores.

BENEFICIO. En este articulo trata el autor de los bienes eclesiásticos, y prueba con copia de razones la aptitud de la iglesia para poseer bienes por derecho natural y divino, refutando la opinion de ciertos canoistas que llaman una verdadera limosna la retribucion que perciben los ministros de Dios. Manifiesta que es indiferente para la creacion y reforma cambia la naturaleza del derecho de la iglesia el que sus bienes consistiesen en fondos, diezmos, oblaciones ó otra cualquier especie de percepciones, y añade:

«No solo por razones ciertas que salen del siglo XV y antes de la conversion de los emperadores trino y la posesion...»

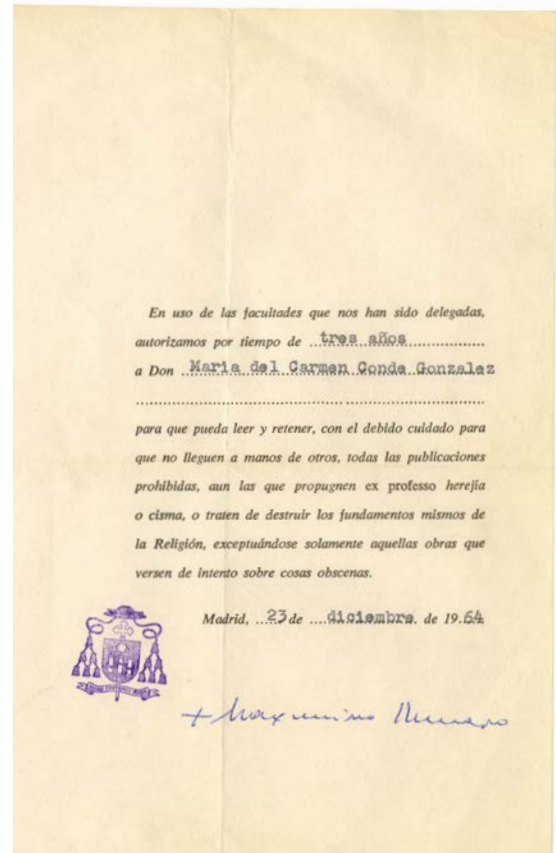
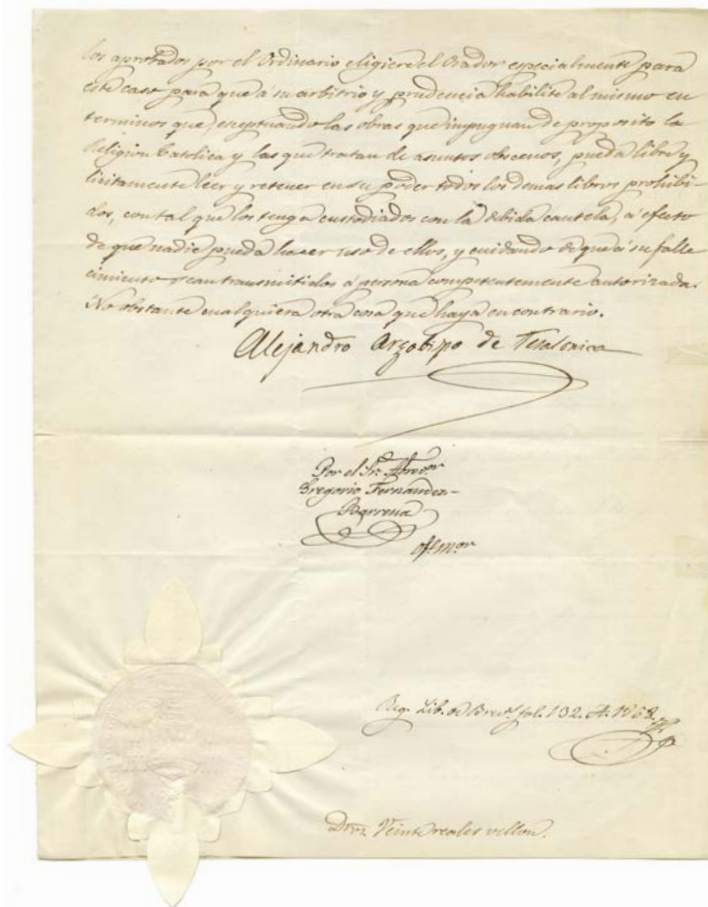
El autor escribe antes de la exorable revolucion de 1789: qué hubiera dicho en vista de las hazañas consumadas por esta y sus legítimas hijas las de España y Portugal?

COMUNIDAD ECLESIASTICA. Siendo mis en el alma no poder copiar íntegro este excelente artículo, tan oportuno en nuestros dias para refutar la sofisteria de charlatanes bolades, metidos á reformadores sin conocer lo que reforman (destruyen es el término propio),

(1) Se vende en la librería de Viana, calle de Carretas.

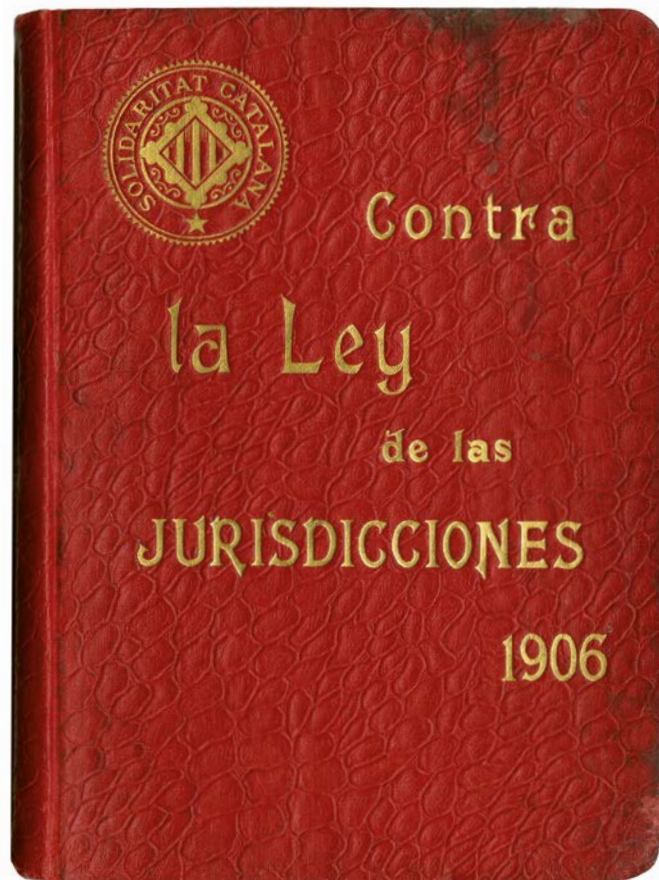
La Censura. Revista mensual. Madrid, Imprenta de D. José Felix Palacios, 1844-1851 (Barcelona, Col·lecció particular)

Una vegada abolida definitivament la Inquisició (1834), l'Església va persistir amb les llistes, en aquest cas en forma de revista mensual on es feia una crítica i descripció dels llibres dels quals desaconsellava la lectura per considerar-los perniciosos.

Autoritzacions de lectures prohibides excepte “las que impugnan a propósito la Religión Católica y las que tratan de asuntos obscenos”. Madrid, 1868 i 1964 (Barcelona, Col·lecció particular)

Els arxius i biblioteques reuniren els llibres prohibits en un reservat, els anomenats “infern”. Només eren consultables per persones autoritzades, previ pagament d’una certa quantitat de diners, amb l’oportuna llicència de lectura i encara amb certes restriccions.

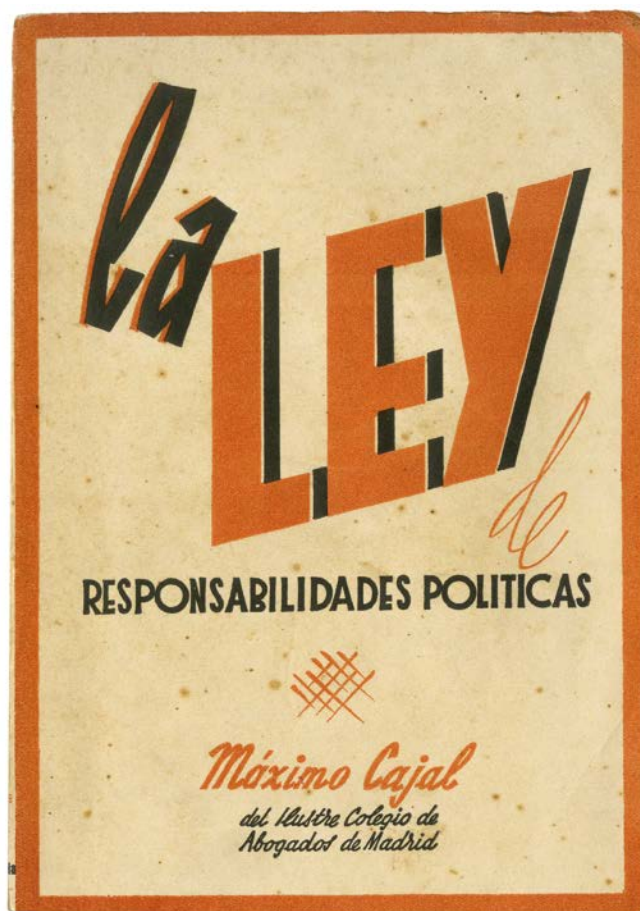
Discursos *Contra la Ley de las Jurisdicciones en el Senado y en el Congreso*. Barcelona, Solidaritat Catalana, 1906 (Barcelona, Col·lecció particular)

La llei de jurisdiccions, promoguda a ran dels *Fets del ¡Cu-Cut!*, preveia multes i condemnes greus per a “delictes” contra el rei, la pàtria, la bandera, l'exèrcit... Alguns diputats s'oposaren a aquesta llei mordassa, però es va aprovar i va restar vigent fins a la proclamació de la Segona República (1931).

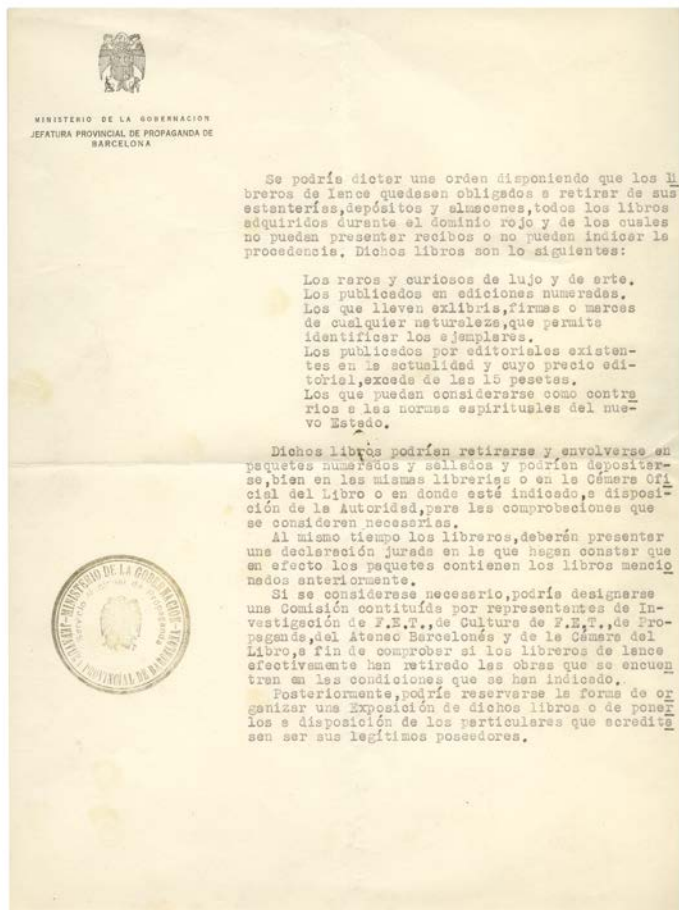
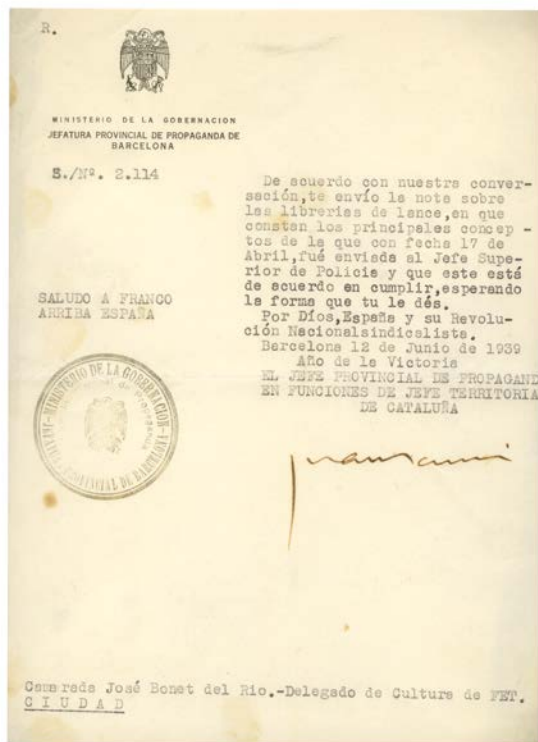
Mn. Ramon Maria de Bolós. *És pecat anar al cine?* Barcelona, Foment de la Pietat Catalana, 1924.
Il·lustració de Junceda (Barcelona, Col·lecció particular)

Les novetats tecnològiques sempre han portat de corcoll els defensors de l'*statu quo*. A principi del s. xx es publicaren molts llibres i fulletons contra la blasfèmia, la pornografia... i fins i tot el cinema per considerar-lo pecaminós.

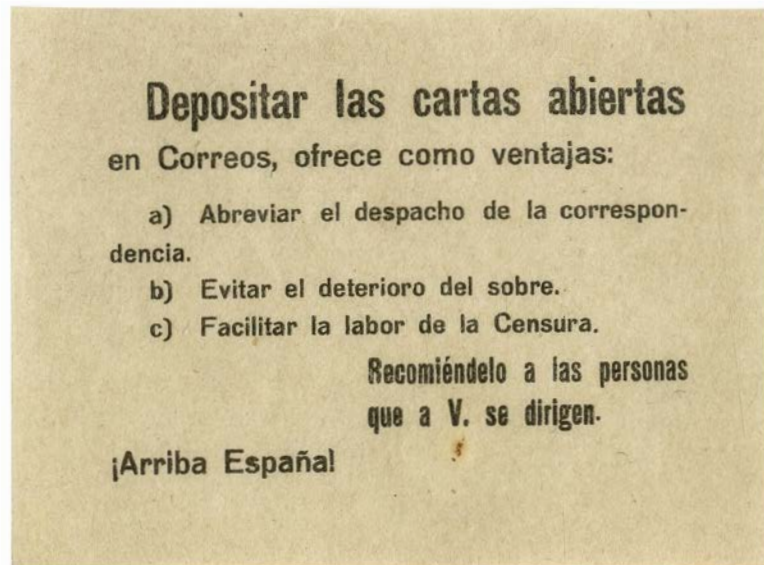
Máximo Cajal. *La Ley de Responsabilidades Políticas*. Madrid, Editorial Reus, 1939
(Barcelona, Col·lecció particular)

La Llei de Responsabilitats Polítiques publicada pel franquisme perseguia retroactivament no només actes polítics sinó tota participació en publicacions considerades partidàries de la “sublevació” durant la Segona República i la Guerra Civil.

Jefe Provincial de Propaganda. *Sobre las librerías de lance*. Barcelona, 1939
(Barcelona, Llibreria Antiquària Farré)

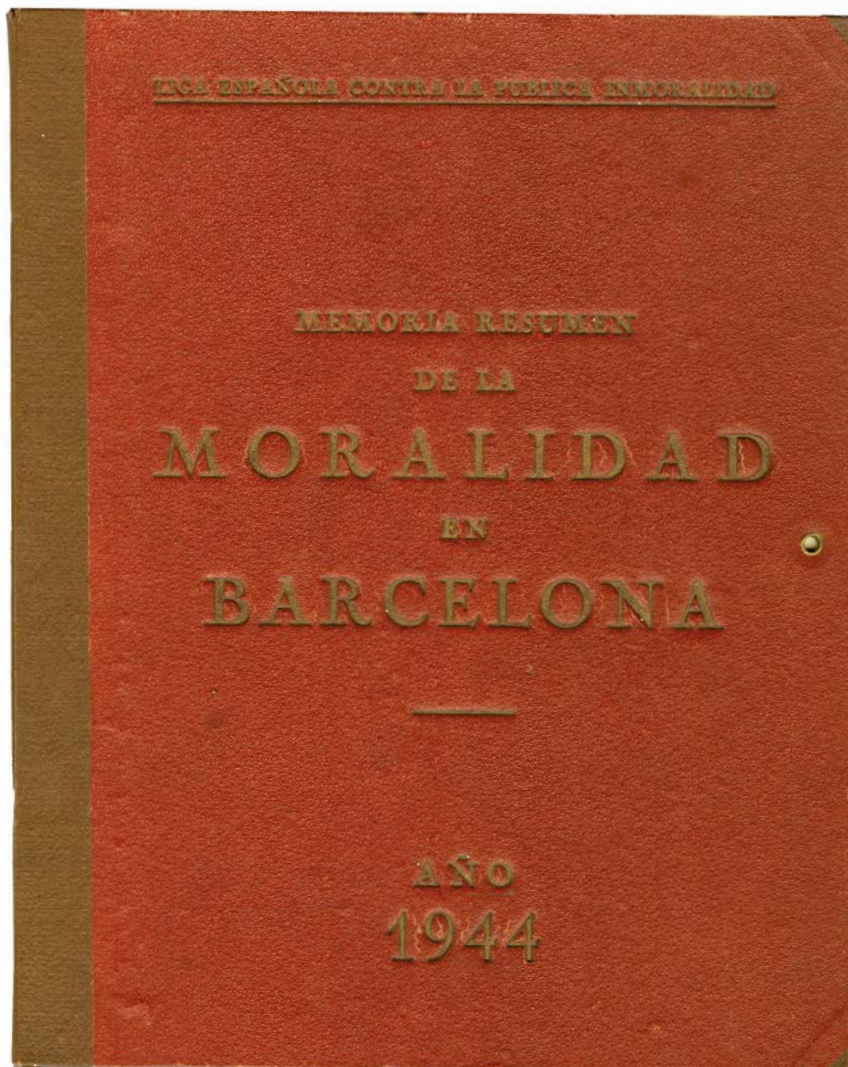
Circular interna de la Falange per confiscar llibres de l'època de la Guerra Civil a les llibreries de vell, aplicant la Llei de Responsabilitats Polítiques. De passada, preveien requisar els que anessin contra l'esperit del nou règim feixista, amb uns criteris ambigus que permetien incloure-hi una gran diversitat de temes.

Censura de correus, c.1940 (Barcelona, Col·lecció particular)

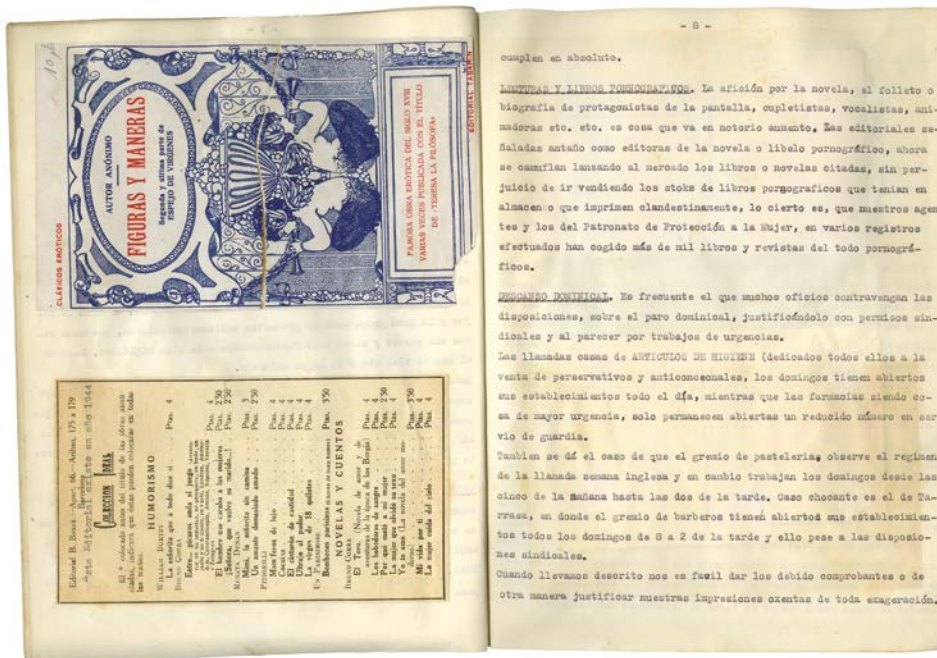
Aquesta octaveta franquista evidencia els registres sistemàtics que es feien de tot el que s'enviava per correus, des de cartes a impresos, de la qual cosa resultava un control implacable de la població.

Memoria resumen de la moralidad en Barcelona. 1943-44 (Barcelona, Col·lecció particular)

La *Liga Española contra la Pública Inmoralidad* va ser un grup de pressió política i moral format per voluntaris que feien informes secrets delatant tota mena d'activitats públiques i particulars que consideraven pecamisoses. Aquest plec d'informes secrets, trobats als Encants, constitueixen un testimoni viu de les polítiques contra la llibertat d'impresió, d'expressió, sexual... a la Barcelona del primer franquisme.

Memoria resumen de la moralidad en Barcelona. 1943-44 (Barcelona, Col·lecció particular)

LIBROS VENTIDOS Y REPRODUCCIONES

Hace unos meses han iniciado algunas Empresas Editoras, grandes tirajes de pequeñas novelitas u opúsculos a base de biografías de guineadoras bellas, estrellas de cine, de esposas de hoy etc. etc. con portadas cada vez más atrevidas sin que puedan clasificarse divertidamente como pornográficas. También han aparecido en el mercado librero una serie de libros editados y lujosamente imprimidos, en su mayoría dedicados en la reproducción de obras de arte y otras de carácter científico, de higiene, de modas, pero todas marcadamente tendentes a enseñar de una manera u otra el desnudismo integral.

Se distinguen entre estas casas editoras las siguientes:

EDITORIAL OREIS calle París 160 Barcelona.

EDITORIAL IBERIA de J. Gil calle Mantener 100 Barcelona.

CENTRO DE PUBLICACIONES, calle Barbafé 15 Barcelona.

Así también cultivan ese género las Revistas

BARCELONA-----VENER PLANO-----JORDIS

Los informes que damos a continuación dan idea de la realidad que ejerce con esta clase de publicaciones.

Los mercados de libros viejos y paradas del Mercado de San Antonio pese a las repetidas denuncias presentadas, continúan su desoladora labor vendiendo por poco precio o alquilando libros de la más atrevida sensualidad.

En fábricas, cuarteles, oficinas, colegios y en general en los lugares en que se reúne juventud entran con suma facilidad esta clase de libros leídos con avidez y causando los estragos de todo orden que es de suponer.

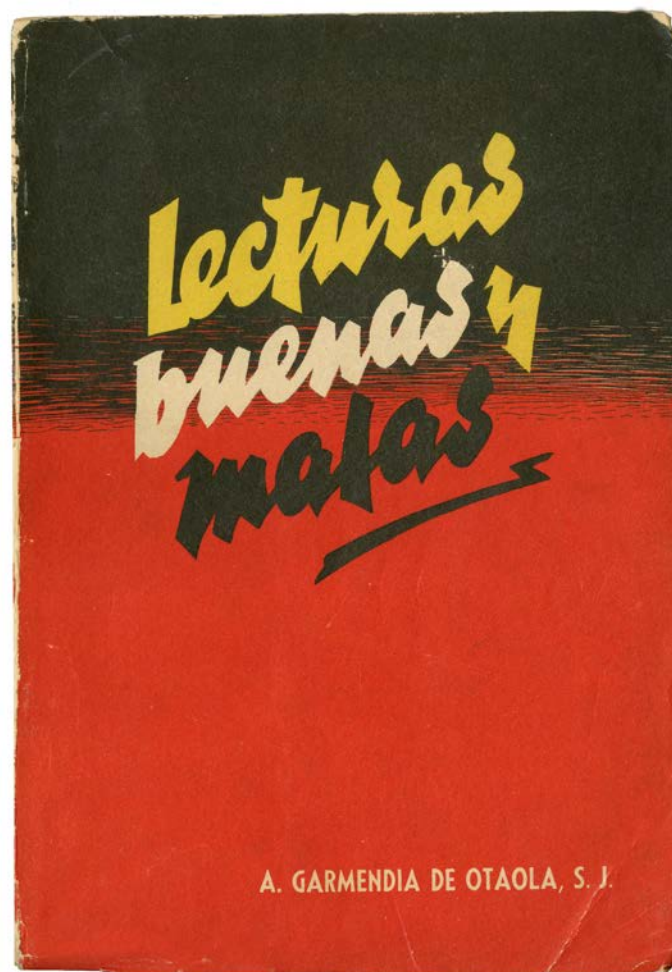
de revistas "Luces de Viena, De la Tierra a Venus, Rebeca, Paralelo a la Vista" etc. etc.

Es nuestro entender que todo ello reclama una censura especial en la que interviniera la Autoridad eclesialística.

BARES Y RESTAURANTES. Una nueva modalidad que toma carta de naturaleza en la vida ciudadana relacionada con la corrupción de las costumbres es el que en mayor número cada día, los bares y restaurantes van poniendo sus reservas más o menos disimuladas y también apropiaciones a base de baile con sus guineadoras-rocabilistas, parejas profesionales etc. etc. Muchos de estos establecimientos tienen ya su parroquia particularmente en horas que corresponden a la salida de oficinas y los domingos desde primeras horas de la mañana, acudiendo en dicho día y horas incluso parejas llevando ella su mantilla y breviario, base muchas veces de camuflaje cerca de sus familiares.

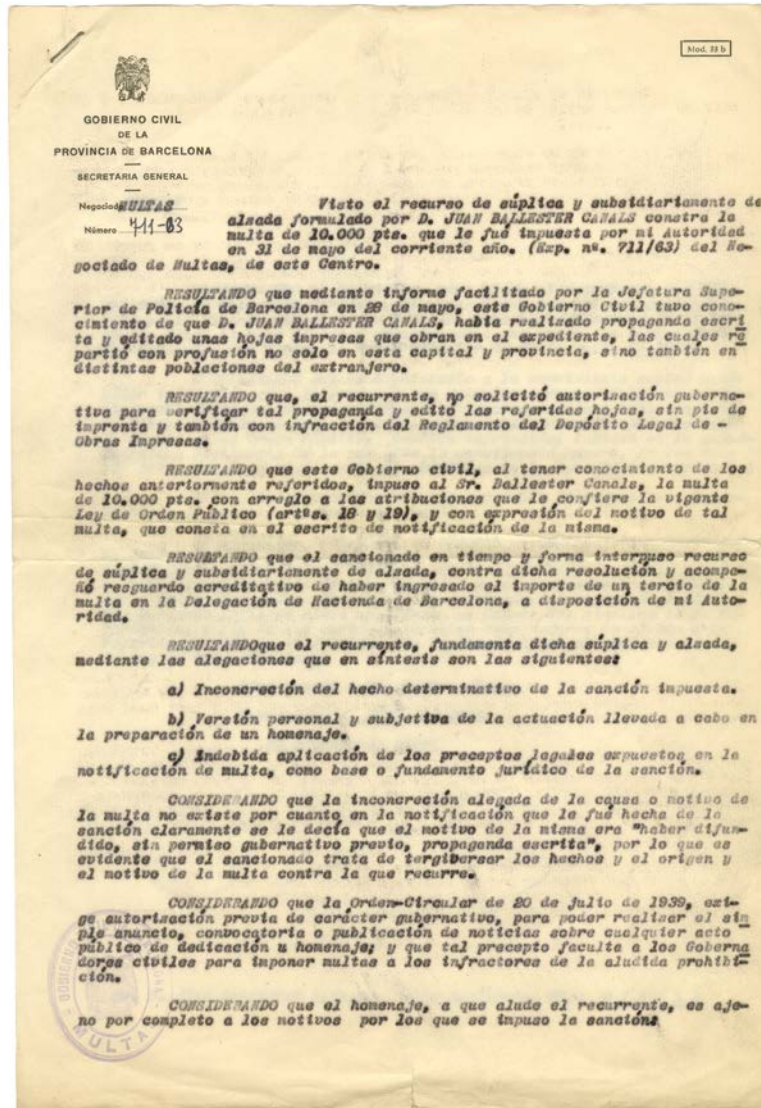
RESERVAS-CASAS DE MUJERES. El fichero existente que tenemos de mayor bastante amplio, cada día debemos añadir nuevas fichas de lugares que se van abriendo dedicados a este bajo negocio. La concurrencia a estos lugares es por desgracia masculina, y no precisamente de mujeres de vida equívoca y pública; varias "raznias" llevadas a término por elementos nuestros, han dado el poder constatar como acuden en dichos centros de perdición chicas de todas edades, empleadas, modistillas, estudiantes secundarias, oficinistas niñas bien.... siendo las horas de mayor concurrencia de seis a nueve de la noche.

REPRODUCCIONES. La detallada descripción que hacemos en el informe general abrevia al que tengamos nuevamente que remover este bagatillo fondo social pero sí debemos consignar como por desgracia esta plazuela subiendo a la superficie de la calle, invade todo el vasto moleo ciudadano de

Antonio Garmendia de Otaola. *Lecturas buenas y malas a la luz del dogma y de la moral*. Bilbao, El mensajero del Corazón de Jesús, 1949 (Barcelona, Col·lecció particular)

La voluntat d'orientar la població cap a lectures devotes va fer que el jesuïta Garmendia de Otaola redactés un gran vademècum, amb una breu referència de cada obra segons els valors morals que se'n desprenien.

Antonio Ibáñez. Governador Civil de Barcelona. *Desestimació del recurs de Joan Ballester contra una multa de 10.000 pts. "por haver difundido sin permiso gubernativo previo, propaganda escrita".* Barcelona, 1963 (Barcelona, Col·lecció particular)

La impressió de qualsevol document havia de comptar amb el vistiplau de les autoritats franquistes. Si, a més, la impressió clandestina tocava temes no grats per al règim s'aplicaven implacablement les lleis de 1939, castigant el responsable amb multes molt oneroses.

El Papus. Barcelona, Ediciones Amaika, 8 d'octubre de 1977 (Barcelona, Col·lecció particular)

La connivència entre les autoritats polítiques, policials i judicials espanyoles i grups civils feixistes contraris a la llibertat d'expressió culminà amb l'atac terrorista contra la revista *El Papus*, durant el període de la Transició.

IMPRESOS
EXPURGATS

“Mandamos que ningun
impressor, ni otro qualquiera,
imprima Libro de Autor
condenado”.

Index Librorum Prohibitorum. 1790

IMPRESOS EXPURGATS

L'Índex Librorum Prohibitorum, en la seva Regla VIII, remarca que *los libros, cuyo principal argumento es Bueno, pero de paso están en ellos insertas algunas cosas que pertenecen a heregía, impiedad, divinacion ó supersticion, los permitimos, siendo primero expurgados de ellas por Teologos píos y doctos...* Això volia dir que hi havia obres que s'auto-ritzaven, però que calia suprimir-ne les parts considerades perniciosos. Els impressors havien de tenir al taller el llibre de l'Índex per, si publicaven llibres expurgats, saber què n'havien retallar perquè estava condemnat. En aquests casos, sovint deixaven un espai buit, de manera que es feia evident que el llibre havia estat censurat. Així, doncs, les expurgacions es feien obligadament des de la legalitat inquisitorial, però també –i amb posteritat a l'abolició de la Inquisició– des de l'autocensura, pensant en els futurs lectors, ja que de vegades hom considerava que no era adequat posar-los a l'abast allò que el censor vocacional censurava.

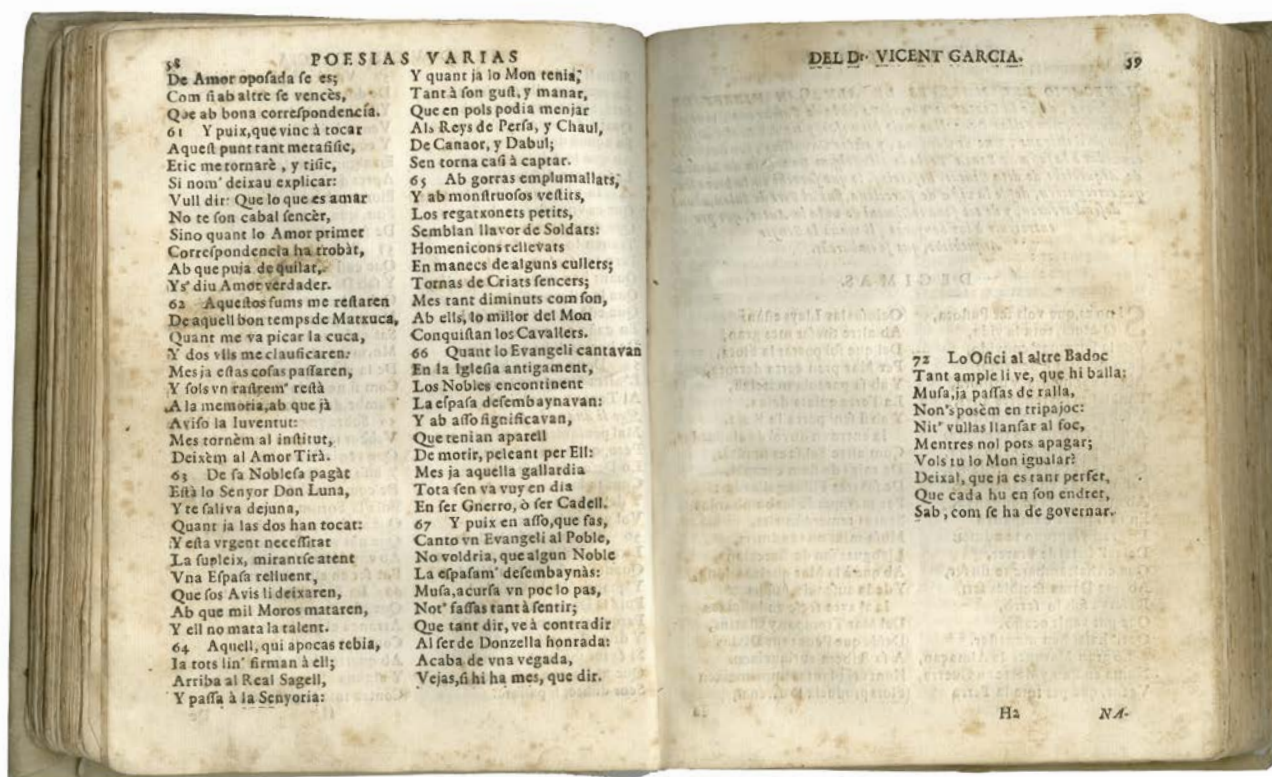
En general, mostrar amb impresos físics els efectes de la censura i les prohibicions és molt difícil, ja que la pretensió legal és la d'impedir precisament la publicació d'una obra considerada perniciosa. Ara bé, en el cas de les obres expurgades, les que mostren llacunes allà on s'ha suprimit només la part considerada nociva permeten percebre una empremta a manera de cicatriu que delata la censura.

Més enllà de les ratlles a tinta fetes per algun censor per dificultar-ne la lectura, hi va haver diverses maneres d'intervenir en els llibre ja publicats o a punt de ser-ho: tapar el que fos amb un tros de full encolat a sobre, imprimir taques de color damunt del que es volia ocultar, retallar un fragment de la pàgina, o deixar reserves en blanc en el lloc on hi hauria hagut el text o la imatge censurada... Tot plegat eren tècniques habituals que demostraven una certa precarietat del món editorial català i espanyol, perquè implicava un reaprofitament del que ja s'havia imprès o estava a punt de ser-ho, evitant així llençar edicions senceres que obliguessin a començar la feina de cap i nou.

És interessant adonar-se que les qüestions religioses desapareixen de les expurgacions ja que hem de tenir en compte que la proporció de publicacions religioses disminueix significativament durant el s. XIX i posteriorment, i en paral·lel hi ha un augment de nous lectors que demanen altre tipus de literatura, més abocada a l'entreteniment i la reflexió política.

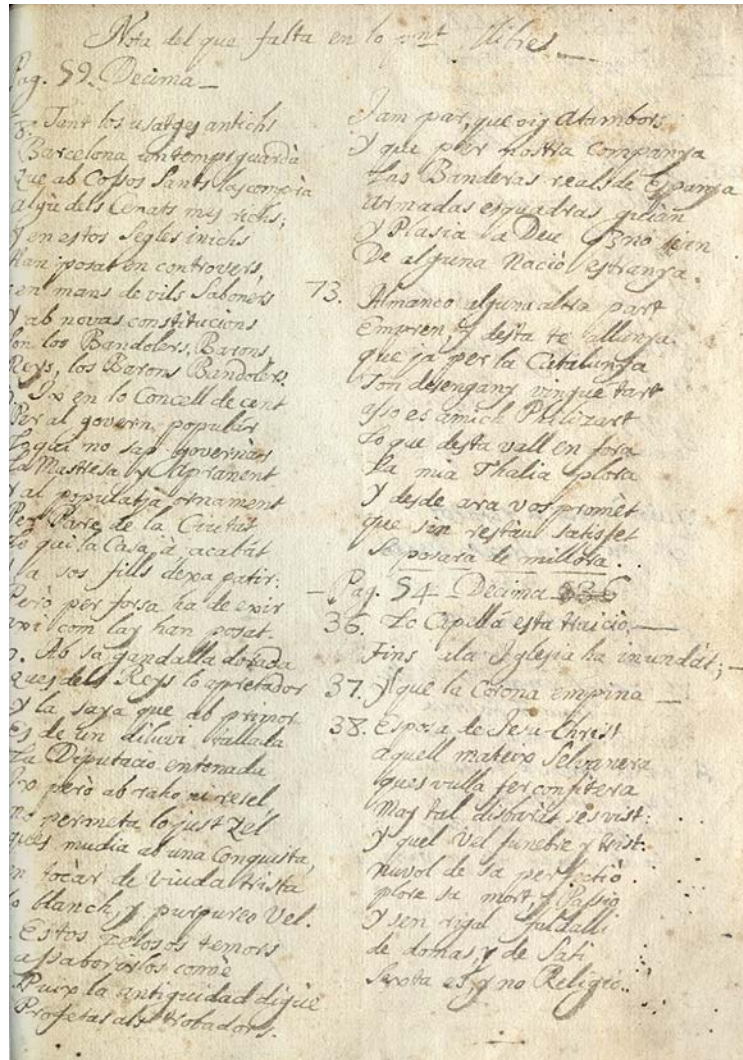
El que s'expurga a l'Espanya contemporània són sobretot temes morals vinculats a la sexualitat i també temes polítics. Així, doncs, als s. XIX-XX una de les víctimes principals fou la premsa escrita que en molts períodes havia de passar la censura prèvia, on es decidia suprimir el que es considerés inadequat o fins i tot segrestar la publicació o tancar el periòdic. Els impressors, com una manera de mostrar disconformitat, podien mantenir buit l'espai de la il·lustració o el text suprimit o indicar de diverses maneres que l'imprès havia passat la censura. Des del govern es va decidir que evidenciar-ho era una forma òbvia de protesta i es prohibí esmentar que la publicació havia passat el "tràmit" de la censura.

El franquisme, com a etapa dictatorial amb una moral molt restrictiva, va exercir pressió com mai, no només sobre els textos que hom havia de publicar, sinó que també sobre tot tipus d'impresos il·lustrats. Això afectà des de programes de cinema, tebeos, caràtules de discs, fullets diversos... Malgrat que amb la Transició les qüestions morals començaren a liberalitzar-se en sintonia amb el que passava arreu de l'Europa Occidental, hom era encara prudent i de cara al públic general algunes revistes van intentar moderar el contingut de les cobertes amb expurgacions sobreimpreses a la part il·lustrada.

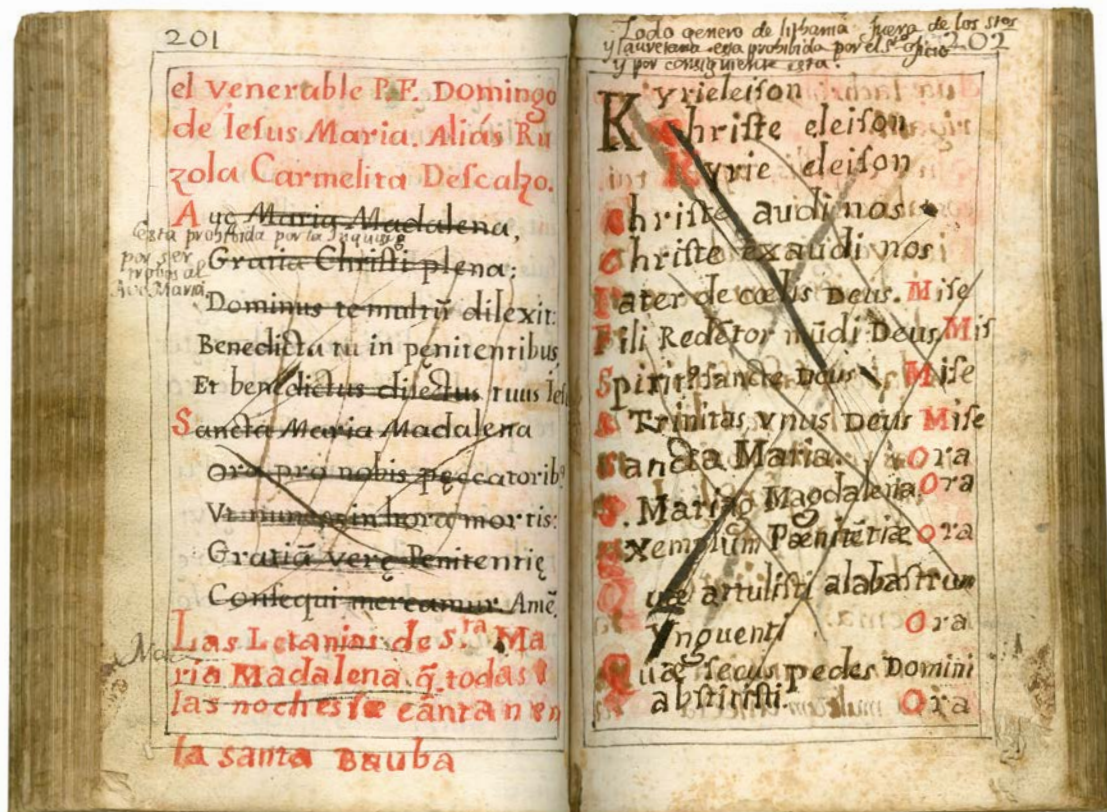

Francesc Vicent Garcia. (Rector de Vallfogona). *La armonia del Parnàs*.
 Barcelona, Impremta Rafel Figueró, 1703 (Salt, Col·lecció particular)

Algunes poesies del Rector de Vallfogona foren considerades escandaloses i com a tals foren expurgades a través de reserves en blanc on hi havia d'haver el text omès per la censura. Malgrat això, circularen de manera manuscrita i de vegades fins i tot formant un afegitó al final dels mateixos llibres censurats.

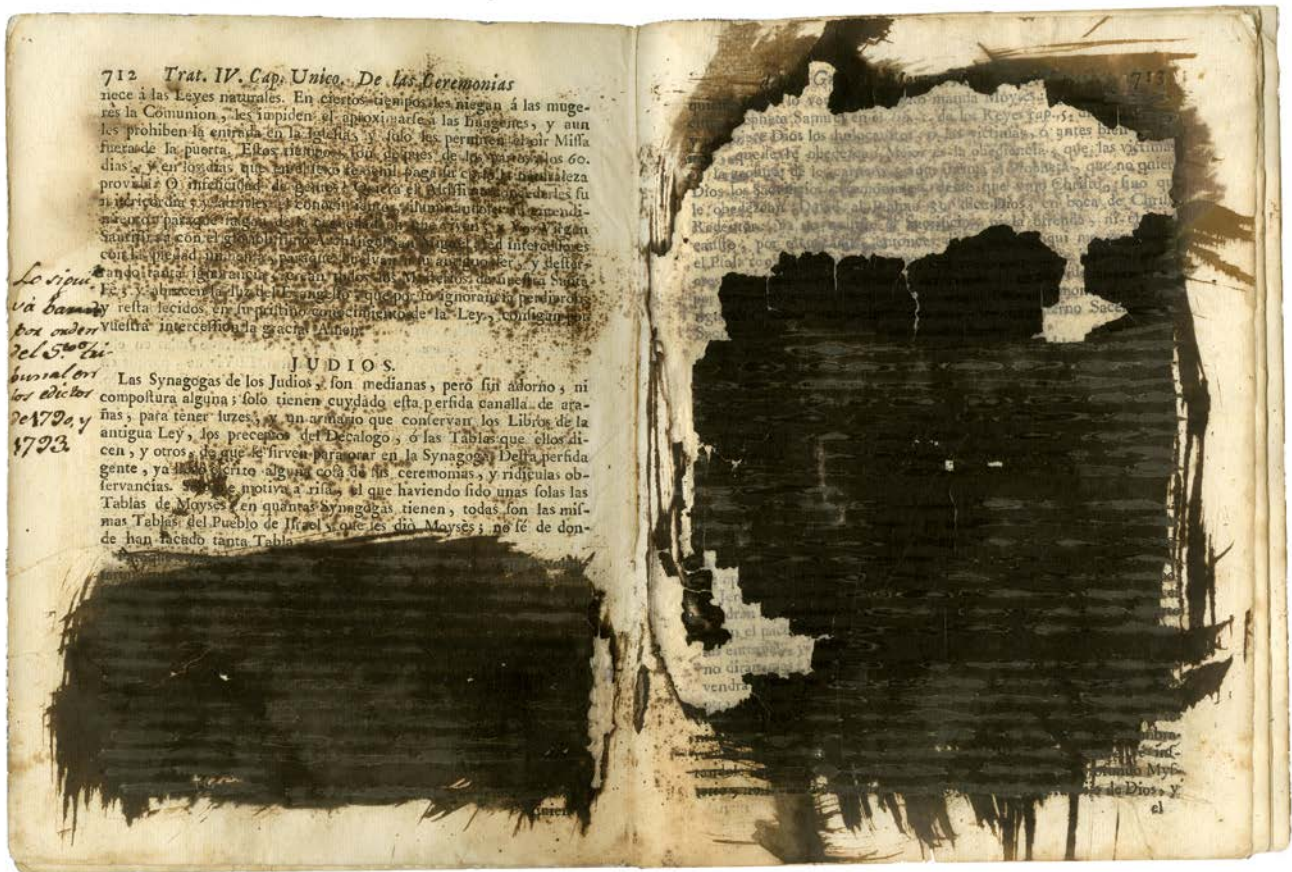

Francesc Vicent Garcia. (Rector de Vallfogona). Afegitó manuscrit dels versos prohibits a *La armonia del Parnàs*. (Salt, Col·lecció particular)

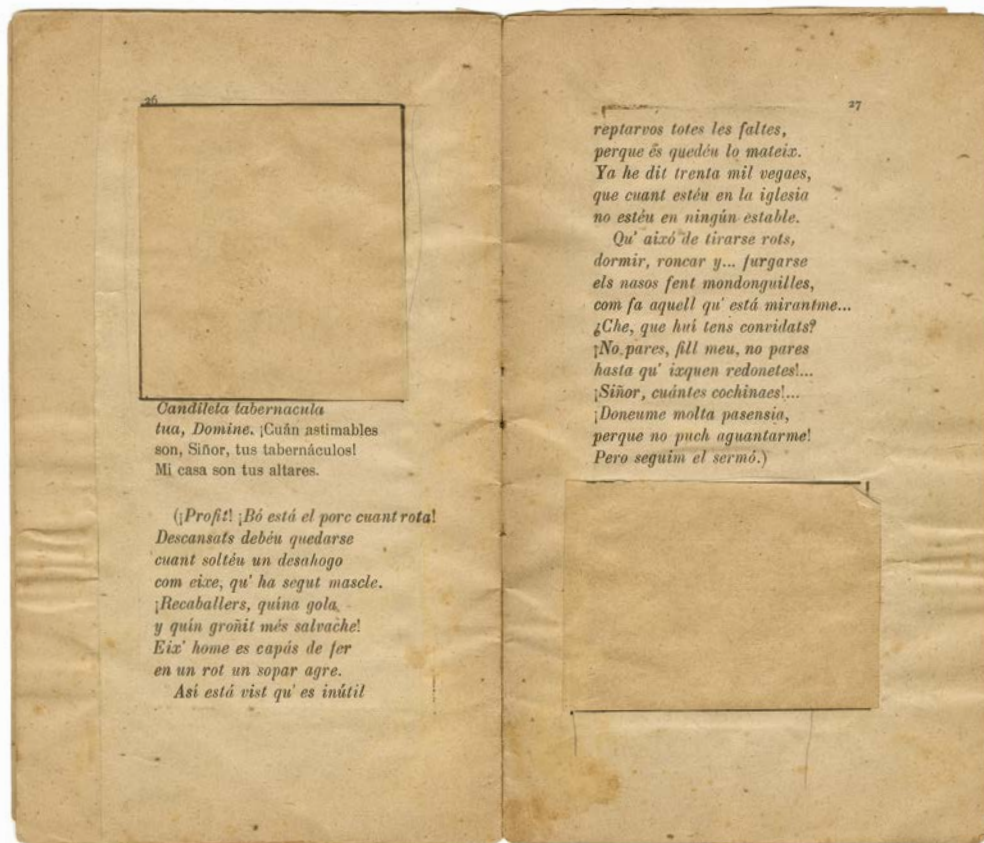
Pere del Santíssim Sagrament. *Jardín de Flores de diferentes devociones.*
Vilanova i la Geltrú, 1710 (Barcelona, Col·lecció particular)

Malgrat que aquest devocionari carmelità era un manuscrit d'ús personal, un lector aplicà *a posteriori* les directrius de la Inquisició –com indica en la nota– i va ratllar el que creia perjudicial per a futurs devots des del punt de vista teològic.

Antonio Lobera. *El por que de todas las ceremonias de la Iglesia y sus misterios.*
 Barcelona, Impremta de Francesc Generas, 1760 (Barcelona, Col·lecció particular)

L'Index Librorum Prohibitorum no només prohibia llibres en la seva totalitat sinó que també manava expurgar part dels llibres que eren qüestionats només parcialment. Els propietaris d'un exemplar d'aquest llibre estaven obligats a eliminar les parts perniciosos, tot seguint les indicacions de *l'Index*.

Josep Serred. *Sermón de la cadireta*. València, Llibreria Serred, 1905
(Barcelona, Col·lecció particular)

La repressió funciona plenament i eficaç quan, sense cap indicació concreta, el lector mateix s'escandalitza i censura els llibres de la seva biblioteca per "protegir" futurs lectors...

—Enllesteix, que me'n valig a la montanya.

—Que potser s' aixequen els teus?—li preguntà tota esparverada la seva muller, que sabia que era dels d'armes fomes.

—No, dona, no. No encara. Vaig a collir bolets; avuy és el gran dia. En aquests moments deuen estar creixent. Sembla que ja la vegi, aquells rovellons rossos y forts. No cal pas que'n compris, jo'n duré pera tothom.

—Bueno, no vinguis tart y ten compte, no l'allunyis massa.

El senyor Baldiri, més content que's noyets quan se'ls hi donen ferriats, se'n va anar cap a la montanya.

Però, jòh desdilat! jòh desdilat! Ho va seguir tot, desde Sant Geroni a Vallvidrera y desde'l Tibidabo a Valldaura, y de bolet no'n va trobar ni un, pera remey; tot era més pelat que la calca municipal. Prox buscà y rebuscà, mes allà no hi havia ni ombra de bolets. Se'n entornà pensatiu y capficat pel xasco rebut. ¿Que dirien a casa seva? ¿Com quedava la seva reputació? Tothom se'n emburlaria, fins la quiballa, trencant el respecte degut a l'autoritat paternal.

Tingué una gran idea. Les grans idees son pera les grans ocasions, devia pensar, y la posà tot seguit en practica.

De torna a sa casa un xiquet tart, entrà a la plassa de Gracia. Ja gairebé no hi havia ningú; sol-

AL FRONTÓN CONDAL

—¿Que se celebra aquí, que hay tanta gente?
—El Barquet de la Victoria.
—¿De la victoria? Ah, veus, veus un patisany.

zament en un recó, hi havia una verdulera que de-sava els coves. Hi corregué y li comprà sense fer preu uns quants bolets, que li havien quedat del rebutx de tothom. ¡Ja estava salvat el seu honor!

Ab més satisfacció que si efectivament els hagués collit ell, corregué a sa casa.

Tenia convidats. La seva dona ja estava ab ansia.

—¿Que n'has trobat?

—No faltava més!—exclamà ell ab dignitat.

—Donem el cistell, que'ls arreglarem.

—No'ls coguis pas tots, que'n quedin pera el vespre.

—Però, Baldiri; ¿d'ahont has tret aquets bolets?

—¿D'ahont vols que'ls hagi tret? ¿De la montanya!

—Però, no pot ser. ¿Que no hi veus? ¡Si caminen tots sols!

¡si hi ha cuchs que son més grossos que'ls bolets!

—Podrán servir per tall—digué ab moia un dels convidats.

—Si que amigo, afegit un altre, si quasi bé ells el devien portar a ne vosté y no vosté a n'ells.

—A lo menys fa un any que son cullits—deya la seva sogra.

Y tots reyen a costelles del boletaire de nou sistema.

—Ei, l'intel·ligent home, deviant de tal buria, acotó el cap y jurà

—Lo que jo no entesch és el perquè fem el tech preclamant al Frontón.
—Home, ¡ahont millor ho podiem fer! ¿No veus que lo que celebrem és l'haber votat tant?

—Enllesteix, que me'n valig a la montanya.

—Que potser s' aixequen els teus?—li preguntà tota esparverada la seva muller, que sabia que era dels d'armes fomes.

—No, dona, no. No encara. Vaig a collir bolets; avuy és el gran dia. En aquests moments deuen estar creixent. Sembla que ja la vegi, aquells rovellons rossos y forts. No cal pas que'n compris, jo'n duré pera tothom.

—Bueno, no vinguis tart y ten compte, no l'allunyis massa.

El senyor Baldiri, més content que's noyets quan se'ls hi donen ferriats, se'n va anar cap a la montanya.

Però, jòh desdilat! jòh desdilat! Ho va seguir tot, desde Sant Geroni a Vallvidrera y desde'l Tibidabo a Valldaura, y de bolet no'n va trobar ni un, pera remey; tot era més pelat que la calca municipal. Prox buscà y rebuscà, mes allà no hi havia ni ombra de bolets. Se'n entornà pensatiu y capficat pel xasco rebut. ¿Que dirien a casa seva? ¿Com quedava la seva reputació? Tothom se'n emburlaria, fins la quiballa, trencant el respecte degut a l'autoritat paternal.

Tingué una gran idea. Les grans idees son pera les grans ocasions, devia pensar, y la posà tot seguit en practica.

De torna a sa casa un xiquet tart, entrà a la plassa de Gracia. Ja gairebé no hi havia ningú; sol-

zament en un recó, hi havia una verdulera que de-sava els coves. Hi corregué y li comprà sense fer preu uns quants bolets, que li havien quedat del rebutx de tothom. ¡Ja estava salvat el seu honor!

Ab més satisfacció que si efectivament els hagués collit ell, corregué a sa casa.

Tenia convidats. La seva dona ja estava ab ansia.

—¿Que n'has trobat?

—No faltava més!—exclamà ell ab dignitat.

—Donem el cistell, que'ls arreglarem.

—No'ls coguis pas tots, que'n quedis pera el vespre.

—Però, Baldiri; ¿d'ahont has tret aquets bolets?

—¿D'ahont vols que'ls hagi tret? ¿De la montanya!

—Però, no pot ser. ¿Que no hi veus? ¡Si caminen tots sols!

¡si hi ha cuchs que son més grossos que'ls bolets!

—Podrán servir per tall—digué ab moia un dels convidats.

—Si que amigo, afegit un altre, si quasi bé ells el devien portar a ne vosté y no vosté a n'ells.

—A lo menys fa un any que son cullits—deya la seva sogra.

Y tots reyen a costelles del boletaire de nou sistema.

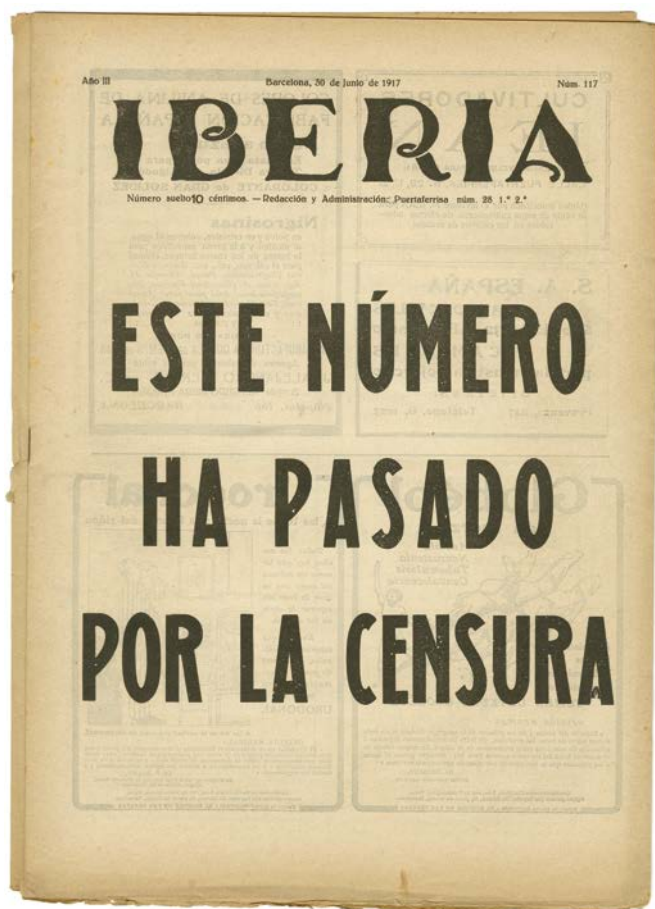
—Ei, l'intel·ligent home, deviant de tal buria, acotó el cap y jurà

—Lo que jo no entesch és el perquè fem el tech preclamant al Frontón.
—Home, ¡ahont millor ho podiem fer! ¿No veus que lo que celebrem és l'haber votat tant?

Junceda. "Al Frontón Condal" a ¡Cu-Cut!. Barcelona, Josep Baguñà editor, 23 de novembre de 1905 (Barcelona, Col·lecció particular)

L'existència d'aquest acudit que s'havia de publicar al ¡Cu-Cut! i que feia broma sobre l'absència de victòries de l'exèrcit espanyol, que anava de derrota en derrota a les guerres colonials de l'Àfrica —i que ja havia estat expurgat de la impressió definitiva de la revista— fou el pretext per al saqueig de les redaccions del ¡Cu-Cut! i de *La Veu de Catalunya* i dels aldarulls i crema d'exemplars duts a terme per oficials de l'exèrcit al passeig central de les Rambles. Sorprenentment per als ulls actuals —o potser no tant—, en comptes de condemnar els militars avalotadors, aquests fets derivaren en l'aprovació de la *Llei de Jurisdiccions* (1906) que castigava els insults a "la Pàtria, la Bandera, l'Exèrcit, la Monarquia..."

Revista *Iberia*. Barcelona, 1915-1919 (Barcelona, Col·lecció particular)

Quan un acudit, en aquest cas de Feliu Elias "Apa" que sempre il·lustrava les cobertes, o un text era prohibit i retirat per la censura, els editors, com a protesta, deixaven en blanc la reserva que els corresponia o hi incloïen indicacions diverses que ho explicitaven, precisament per denunciar-ho. Posteriorment aquesta manera de protestar també fou prohibida.

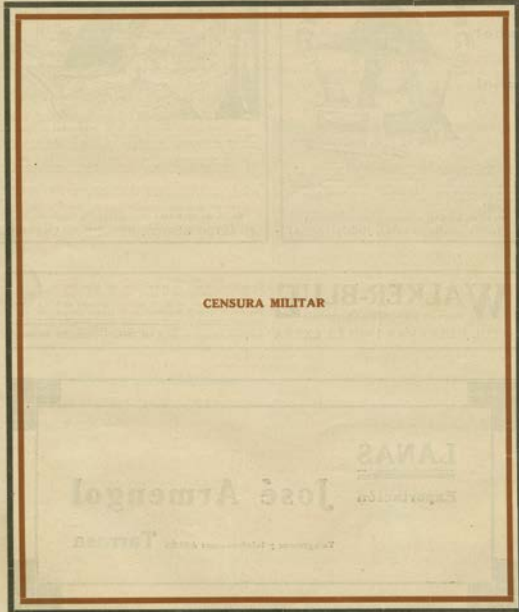
Año IV

Barcelona, 23 de Marzo de 1918

Núm. 154

IBERIA

Número suelto: DIEZ céntimos • Redacción y Administración: Puertaferria, 28, 1.º; Tel. A. 5400

CENSURA MILITAR

Año III

Barcelona, 8 de Septiembre de 1917

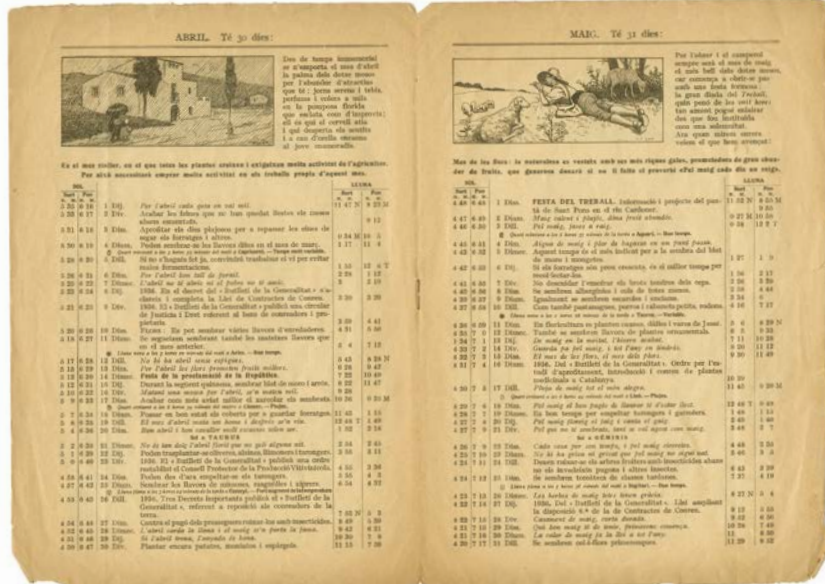
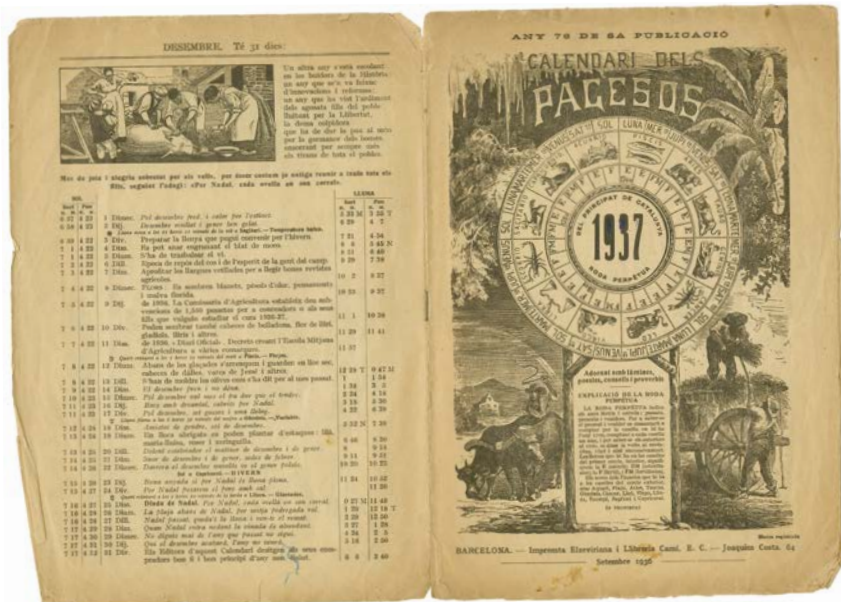
Núm. 126

IBERIA

Número suelto 10 céntimos.—Redacción y Administración: Puertaferria núm. 28 1.º 2.º

ESTE NÚMERO
HA SIDO
SOMETIDO
A LA CENSURA
MILITAR

Calendari dels Pagesos. Barcelona, Impremta Elzeviriana, 1937. Il·lustracions d'Opisso (Barcelona, Col·lecció particular)

Durant la Guerra Civil en el bàndol republicà se suprimiren les manifestacions religioses. Per aquest motiu el *Calendari dels Pagesos* hagué d'expurgar el santoral i afegir paremiologia laica i altres informacions legals, enlloc del que hi figurava habitualment.

HISTORIA DE ESPAÑA
Núm. 53
Matanzas de judíos en Sevilla

La condición social de los judíos iba empeorando de día en día, mermandose las jurisdicciones y llegándose a restringir ciertos privilegios civiles. El Concejo de Palencia de 1388 y otros, extremaron las medidas contra ellos, llegando incluso a imponerles la asistencia a los sermones que se predicaban para convertirlos. Pocos años después, en 1391, tuvieron estas persecuciones una terrible y sangrienta consecuencia. La animosidad del pueblo halló su expresión en un sacerdote fanático, Fernando Martínez, Arcediano de Ecija, el cual, no obstante las reconvenciones del Prelado, excitó de tal modo a la multitud con sus predicaciones, que promovió horribles matanzas en la judería de Sevilla; los sobrevivientes, si quisieron salvar la vida, tuvieron que bautizarse.

Colectión de 158 cromos
Chocolates
Jaime Boix, S. A.
Hospital, 46 - BARCELONA

HISTORIA DE ESPAÑA
Núm. 58
Levantamiento contra los judíos

El año 1391 fué notable por el levantamiento casi general de los pueblos contra los judíos, sobre quienes ya por extraviado celo religioso ya por el despótico uso que ellos hacían de sus riquezas y privilegios ocasionaban, como ya habia ocurrido en diferentes épocas, el odio de los pueblos en todas las naciones de España.

Tal animosidad llegó a recrecerse en forma tan violenta que dieron lugar a sangrientas persecuciones a pesar del celo y energía que para impedirlo puso en los magistrados librándose de las iras del pueblo aquellos que se convertían recibiendo el bautismo.

Chocolates
Trilla, 10
Badía, 13
MARCA REGISTRADA
BARCELONA
Su crédito es la calidad

Historia d'Espanya de Chocolates Jaime Boix, 1935 i Chocolates Sultana, 1940
Historia romana de Chocolates Torrent, c.1930 i Farmacia Barri, 1940
(Salt, Col·lecció particular)

Els cromos eren uns impresos estàndards dels quals diverses cases comercials adquiren el dret a utilitzar-los i a afegir en el revers la seva publicitat. La censura franquista es fixà en tots els impresos, per innocents que fossin. En aquest cas, els cromos d'abans de la Guerra foren retocats per canviar-ne el text del revers quan no s'ajustava a la visió oficial d'un episodi històric determinat o per cobrir els nusos –però no pas l'escena de violència– d'uns cromos infantils.

Programes de cinema (Barcelona, Col·lecció particular)

¡No más mujeres! de George Cukor, c.1939

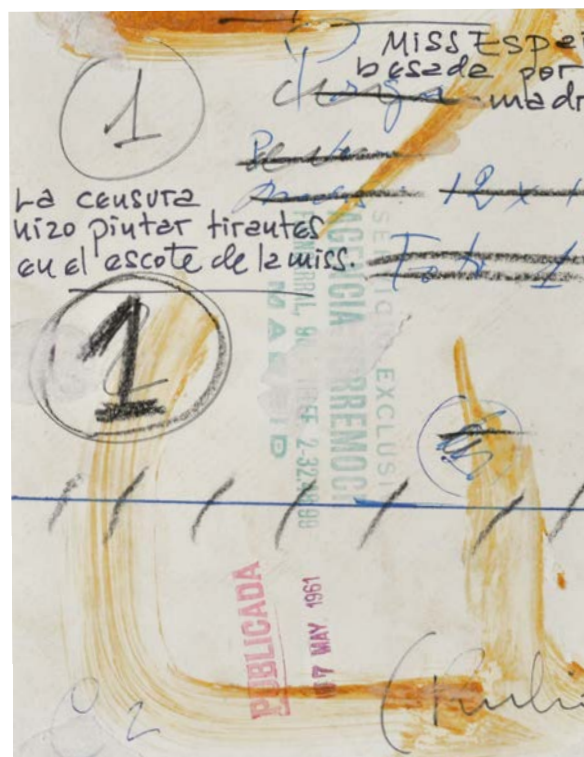
La Dama de Trinidad de Vincent Sherman, 1952

Los jóvenes salvajes de John Frankenheimer, 1961

Muere una mujer de Mario Camus, 1964

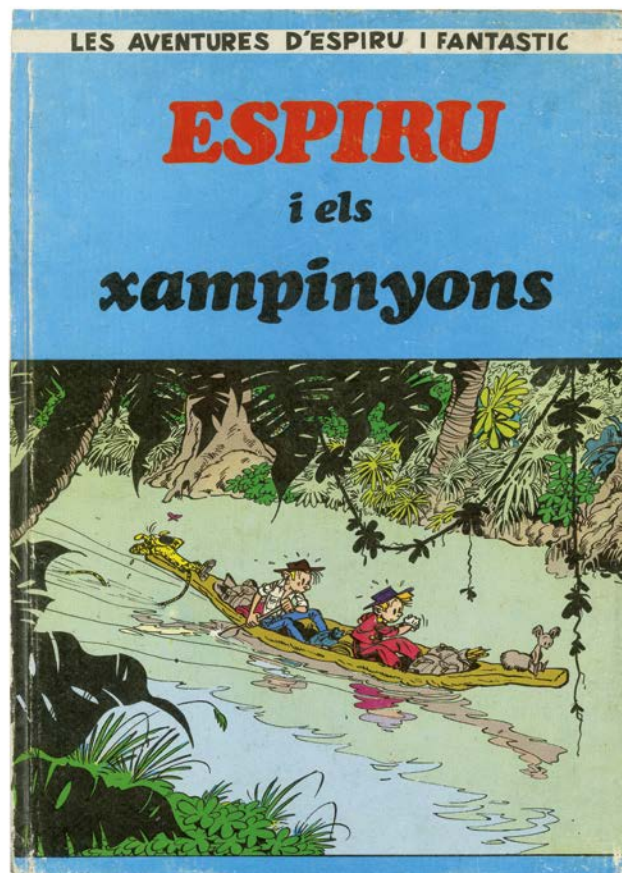
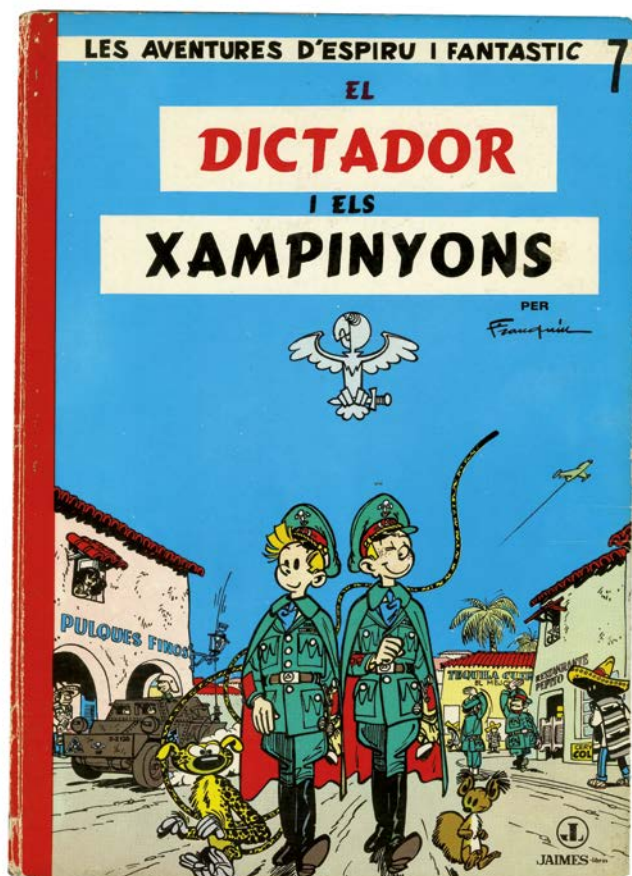
Els programes de mà del cinema, com altres papers efímers, també van ser víctimes de la censura. Si un cop impresos no eren aprovats, es procurava aprofitar-los tapant el que no era tolerat per qüestions morals –es veia massa *carn*– o polítiques, com ara el nom d'actors que s'havien posicionat a favor de la Segona República.

Carmen (Tita) Cervera, Miss Espanya, fotografia de premsa retocada amb guaix per ser publicada, 1961 (Barcelona, Col·lecció particular)

Els censors vetllaven pels bons costums i la “decència” i supervisaven les fotografies que s’havien de publicar a la premsa. Si el censor trobava no pertinent alguna cosa feia retocar la fotografia per adequar-la a la moral imperant.

André Franquin. *El dictador i els xampinyons*. Barcelona, Jaimés Libros, 1969
(Salt, Col·lecció particular)

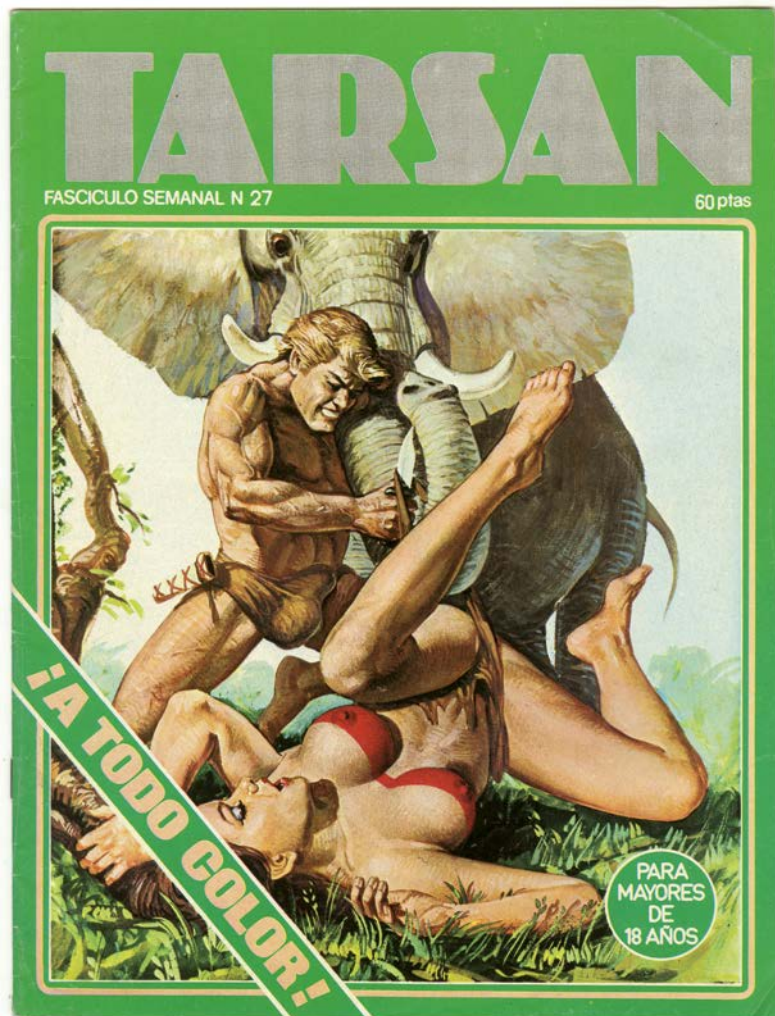
Malgrat que el franquisme era una dictadura, el règim no volia que fos dit i per això qualsevol referència o sàtira contra una dictadura militar –encara que fos inventada– era censurada, com ho va ser la coberta d'aquest llibre infantil d'històries, que fou retirada a causa d'un títol i una il·lustració massa explícits. Fou canviada per una altra il·lustració amb el nou títol d'*Espiru i els xampinyons*, tot i que a l'interior, contradictòriament, es mantenia el títol original.

Pink Floyd – *A nice pair*. Barcelona, discogràfica EMI Odeon S.A., 1973
(Barcelona, Col·lecció particular)

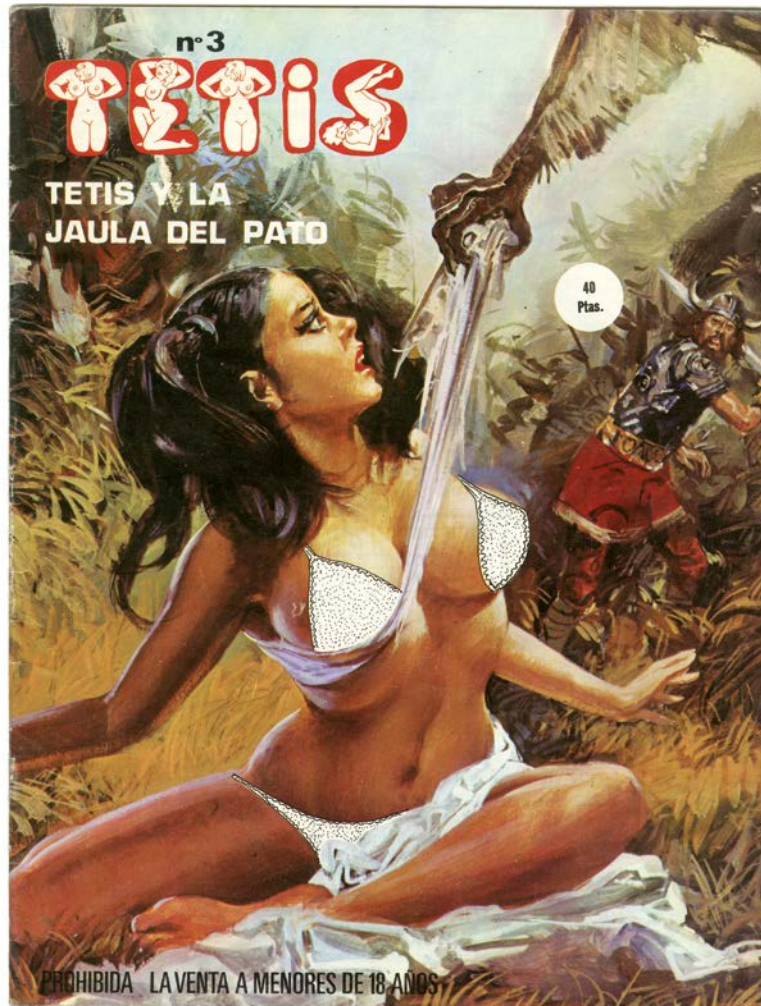
L'aïllament d'Espanya i el seu tancament moral, present des de la Inquisició fins a èpoques prou recents, feia ser especialment vigilants amb el material provinent de més enllà de les fronteres. A la vista del censor un tors nu, entre altres fotografies, no podia ser tolerat. Per això van optar per ratllar-lo amb una aspa negra.

Tarsan. Barcelona, Ediciones actuales, 1977 (Salt, Col·lecció particular)

L'inici de l'anomenada Transició fou un fràgil equilibri entre la voluntat de canvi i unes lleis encara netament franquistes. L'anomenat "destape", un gènere consistent a mostrar *pit i cuixa* amb una voluntat tímidament eròtica, ensopegà reiteradament amb la censura. Per obtenir l'autorització per ser exhibides al quiosc, aquestes publicacions cobrien les parts púdiques de les il·lustracions de les cobertes.

Tetis y la jaula del pato. Madrid, Mercocomic, 1984 (Salt, Col·lecció particular)

Malgrat l'aprovació de la Constitució de 1978, les lleis i la seva interpretació encara tenien un gran biaix conservador que vetllava pels bons costums, per això es feien retocar les portades de les revistes de cara a l'exhibició als quioscos.

CLANDESTINITAT
OBLIGADA

“La Administración sólo podrá decretar el secuestro administrativo de aquellos impresos gráficos o sonoros que contengan noticias, comentarios o informaciones:

- a) Que sean contrarios a la unidad de España.
- b) Que constituyan demérito o menoscabo de la Institución Monárquica o de las personas de la Familia Real.
- c) Que de cualquier forma atenten al prestigio institucional y al respeto, ante la opinión pública, de las Fuerzas Armadas.”

Article 3 del Reial Decret, 12 d'abril de 1977

CLANDESTINITAT OBLIGADA

Afortunadament, l'esperit humà sempre ha volgut superar els entrebancs que se li han presentat en les més diverses circumstàncies i, des d'aquest punt de vista, la censura ha estat una important barrera ideològica a superar.

Si la censura expurgadora suprimia les parts *nocives* de moltes obres, la majoria de publicacions que molestaven el poder eren perseguides o prohibides completament, per tal d'invisibilitzar-les. L'*Índex librorum prohibitorum* fou la gran llista per difondre les prohibicions, tant amb el suport de la Inquisició com –quan aquesta fou abolida– per les autoritats que aconsellaven estar al corrent dels llistats que periòdicament s'anaven editant. De manera sorprenent als ulls d'avui, la majoria de llibres inclosos a les llistes eren de teologia, ja que l'Església temia en gran manera la introducció d'heretgies que contaminessin el dogma catòlic. Així i tot, també s'hi inscrivien llibres de contingut liberal, partidaris de la secularització i de la separació de poders, inclòs el rebuig a la influència fàctica de l'Església.

Així, doncs, els llibres prohibits que qüestionaven els dogmes eclesiàstics, morals o polítics van circular impresos sense peu, amb peu d'impremta fals o bé foren estampats a l'estranger. A principi del convuls s. XIX espanyol, els llibres d'ideologies liberals foren editats gràcies a la intervenció de nombrosos exiliats que hi havia a Londres o a ciutats franceses com ara Bordeus, Lió o París. Només quan les normes liberals, gràcies a la secularització de l'Estat i la desaparició definitiva de la Inquisició, no van poder impedir la impressió de molts llibres fins aleshores prohibits aquests foren editats i distribuïts amb una normalitat relativa. Malgrat que hi hagués un cert reconeixement constitucional de la llibertat d'impremta, les diverses lleis, decrets, etc., posaren en dificultats serioses tant l'edició de llibres com la premsa –aleshores incipient– que sovint patia persecució i veia com l'edició de molts diaris era prohibida per ordre governativa.

A més de les obres de contingut polític, a Espanya foren les de caràcter eròtic o pornogràfic –i a vegades les escatològiques– les que en molts casos es van haver d'importar –menys de les que se sol pensar– o imprimir clandestinament amb una distribució molt restringida a nivell social, ja que per qüestions econòmiques només unes minories “selectes” en podien disposar atès que la clandestinitat afecta també els preus. Únicament quan, cap a la fi del s. XIX, la renovació de la impremta amb tècniques com la del fotogavat i la fabricació industrial del paper a gran escala va comportar l'abaratiment dels impresos, el contingut eròtic es va anar democratitzant i va començar a assequible a totes les capes socials. La divulgació va implicar també el creixement d'associacions antipornogràfiques i de moralitat pública, ja que la facilitat d'accés a aquest tipus de publicacions era motiu d'escàndol per als sectors més conservadors.

Més enllà d'aquesta mena d'impresos, i en funció de les diverses èpoques, l'enginy del sector va procurar esquivar les prohibicions que afectaven llibres de tota mena amb circuits de distribució alternatius als legals i controlats per l'estat. El primer recurs per saltar-se les normes i les llistes foren les còpies manuscrites clandestines. Ara bé, el més usual, sobretot per evitar o dificultar les investigacions policials, fou imprimir sense peu d'impremta, modificar-lo canviant la ciutat, el nom de l'impressor o fins i tot posant una data anterior per fer veure que era un llibre antic, o bé posar-hi un peu d'impremta estranger. També va ser freqüent posar peus d'impremta inversemblants que incloguessin noms d'autors, traductors, editors o ciutats de doble sentit, jocs de paraules o anys impossibles; això fou especialment habitual en les obres de caràcter eròtic. Totes les estratègies eren vàlides per saltar-se les prohibicions i això afectà tant les publicacions populars com els llibres de bibliofília que, com que ja eren de distribució restringida, permetien una certa clandestinitat dintre d'estaments socials econòmicament solvents, encara que minoritaris.

La convulsa història de l'Espanya contemporània, amb períodes més liberals i d'altres clarament conservadors que retallaven obertament la llibertat d'expressió, es veié sobrepassada per nombrosos períodes bèl·lics en què les lleis marcial ja preveïen la limitació del dret a la informació i a la divulgació d'idees. La Guerra del Francès, les guerres d'independència de les colònies americanes, les liberals del regnat de Ferran VII, les tres guerres civils carlines i la de les colònies d'Ultramar durant al s. XIX i les del Marroc i la Guerra Civil al s. XX van comportar un atac sistemàtic a tota mena d'impresos tant periòdics com octavetes, llibres...

Al marge dels períodes de guerra, les dues dictadures del s. XX foren un retrocés contundent tant per als moviments de lluita obrera, ja que es considerava que destruïen les essències pàtries conservadores, com per a les minories lingüístiques en creure –després de la pèrdua territorial de les Colònies d'Ultramar– que destruïen la unitat de la pàtria només pel fet d'utilitzar un idioma que no era el castellà, l'oficial. Si això ja va ser així amb la de Primo de Rivera, més greu va ser amb la dictadura de Franco que retornà la llibertat d'expressió a la situació de l'Antic Règim amb una repressió sense mesura contra tot el que es considerava *separatista* i fet per *liberales, marxistas, los de la leyenda negra, los del romanticismo enfermizo, los pesimistas, los pornográficos, los de un modernismo extravagante, los cursis, los cobardes, los seudocientíficos, los textos malos y los periódicos chabacanos* segons la definició d'Antonio Luna, catedràtic de Dret, davant la crema de llibres al Paraninfo de la Universitat de Madrid (1939).

La persecució d'aquests eixos fou contundent i comportà condemnes de mort, presó i multes quantioses en funció dels criteris –sovint del tot arbitraris– dels tribunals de justícia del règim. L'època més dura va ser la que es va viure en paral·lel a la Segona Guerra Mundial (1939-1945), quan els països feixistes intentaven imposar, també amb les armes, el seu model únic a Europa. Aquest primer període serví al nou estat per aniquilar tota resistència i a partir d'aleshores molt poques persones van poder arriscar-se a publicar –com una mostra de resistència ideològica o cultural– obres de tipus polític o de poesia compromesa, en territori espanyol.

La diàspora d'exiliats a països amb valors democràtics com ara França, Bèlgica, Argentina, Xile o Mèxic intentà, amb l'ajuda dels casals catalans o d'organitzacions internacionalistes, vertebrar una xarxa d'editorials i distribució de propaganda, de reflexió política, literaris... que pal·liessin les mancances d'una Espanya sotmesa. En finalitzar la guerra mundial, amb el feixisme desacreditat com a ideologia política, i una vegada desarticulada qualsevol organització d'oposició, el règim de Franco començà a permetre publicacions que abordessin temes fins aleshores espinosos –però mai de contingut polític que qüestionés el Règim– i publicar en idiomes *regionales*.

Malgrat la nova situació, la repressió va continuar amb penes de presó i multes molt oneroses a qui s'atrevis a difondre qualsevol imprès considerat clandestí, ja que per a una diversitat notable d'impresos passar la censura era gairebé impossible.

En l'època del *Desarrollismo* es va voler donar una certa aparença de llibertats, fent veure que se cedia davant de la pressió dels països que tenien tractes econòmics amb el Règim i per això la Llei de Premsa de Manuel Fraga de 1966 anul·là *grosso modo* la censura prèvia. Imposà, però, una autocensura a la premsa que obligava els autors a controlar allò que deien o escrivien, ja que la presó, les multes quantioses o el segrest de la publicació eren una autèntica espasa de Damocles que els tenallava. Pel que fa als llibres, els informes de la censura continuaren vigents i eren els funcionaris censors qui decidien si un llibre s'havia de publicar tal com era, expurgar o prohibir totalment pel seu contingut “dissolvent”.

L'evolució tècnica i les relacions internacionals van fer que la clandestinitat en aquesta època fos cada vegada més activa. Alguns tallers imprimien d'amagat amb totes les precaucions possibles, però també es va fer ús de màquines de ciclostilar –també anomenades vietnamites– i posteriorment de fotocopiar, que permetien uns tiratges prou llargs sense aixecar sospites perquè es podien fer en locals o cases particulars. A la clandestinitat política i cultural s'uniren, ja als anys setanta, els moviments contraculturals anomenats *underground* que també a nivell internacional buscaven, per tenir la màxima llibertat d'expressió, publicar les seves obres sense editorials ni distribuïdores oficials. El Règim, amb el dictador ja agònic, continuà reprimint la llibertat d'expressió i d'organització política fins al darrer moment.

Finalment, la mort del dictador comportà l'automàtica restauració de la monarquia borbònica en la figura del rei Joan Carles I i l'inici d'un període de canvi que no va ser de ruptura sinó de transició política a la democràcia, amb tots els lligams amb la dictadura que aquest trànsit comportava. La Constitució de 1978 va consagrar la llibertat d'expressió i d'impremta, però les velles oligarquies econòmiques, polítiques i religioses van procurar que *de facto* hi haguessin temes tabú que no es podien investigar, ni publicar-ne informació. L'existència de grups vinculats directament al poder o no que utilitzaven la força de les armes per fer atemptats contra revistes, editorials, llibreries, escriptors, pensadors... creà també unes grans dificultats per poder desenvolupar una llibertat d'expressió plena.

La nova situació va fer que el marge de crítica de la premsa i de les publicacions sobre qüestions com ara els casos de corrupció a Catalunya i Espanya, sobre la monarquia, les forces de l'ordre, l'exèrcit o l'Església fos molt reduït. Els qui s'atreuen a denunciar qualsevol cas que no agradés al sistema ho havien de fer amb pseudònims, a través d'algunes editorials que podien ser durament castigades, amb segrestos de revistes o la pèrdua de subvencions oficials.

Mica en mica aquest "búnquer" informatiu s'ha anat esquerdant i els temes tabú ho són cada vegada menys, tot i que sovint temes espinosos com els afers de corrupció d'altres personalitats no són tractats per la premsa de gran difusió fins que ja són de domini públic a través de les xarxes socials i de la premsa estrangera.

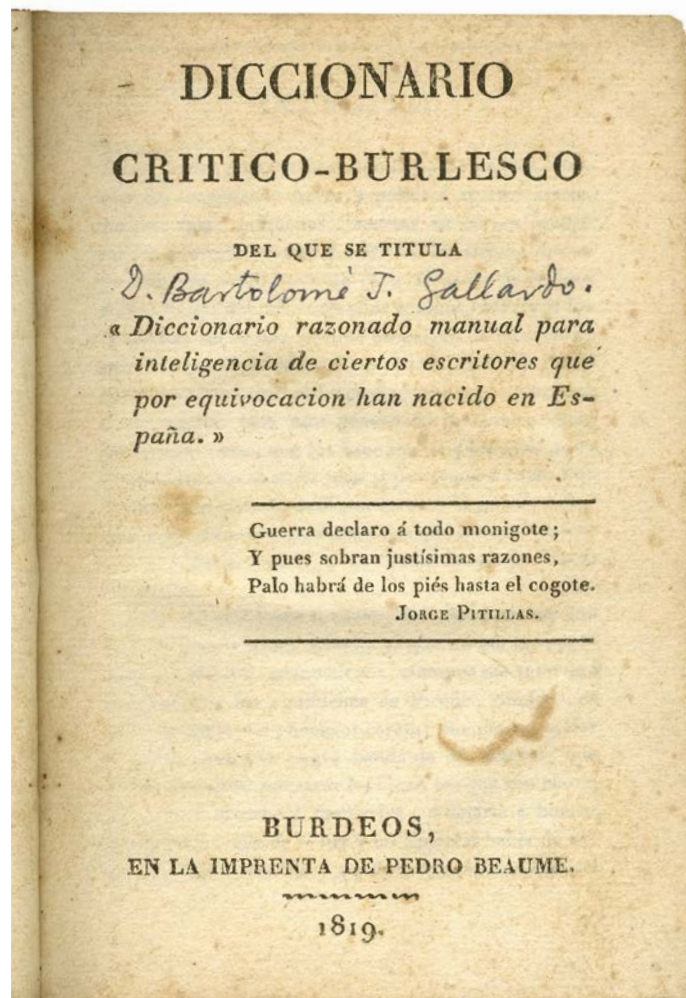
El món evoluciona tècnicament i cal estar alerta perquè més enllà de la lletra impresa sobre paper els nous sistemes digitals, que semblaria que s'escapen més fàcilment dels controls oficials, són també víctimes de la repressió censoradora de la llibertat d'expressió. La censura, com a element inherent al poder no s'atura mai i vol prohibir tot allò que el pot destorbar. És per això que amb aquesta publicació, que no vol ser exhaustiva sinó apuntar algunes idees, proposem fer una ullada al passat i al present per reflexionar sobre la censura que tant ha castigat el món del llibre.

Tabaquera amb litografia lacada representant *Mart salvant Espanya de la Inquisició*. París, c. 1821
(Barcelona, Col·lecció particular)

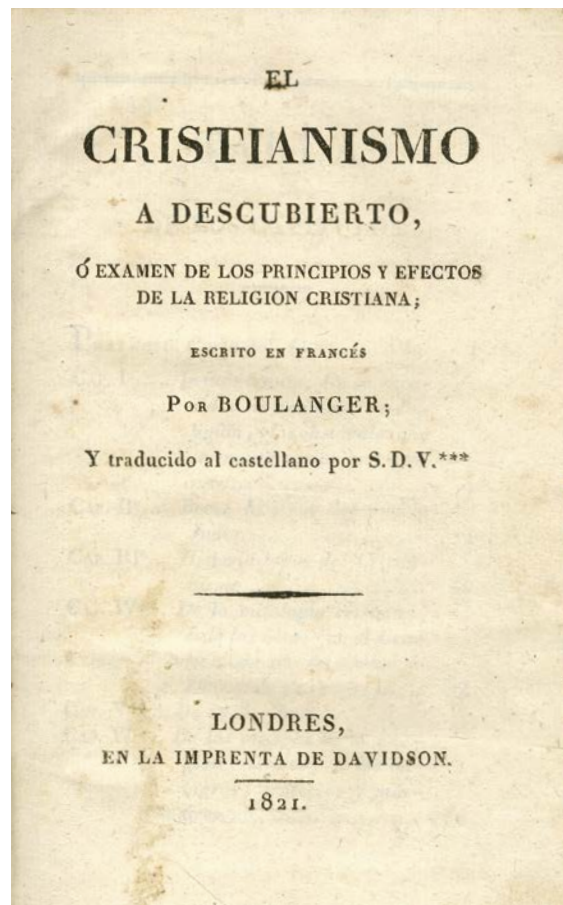
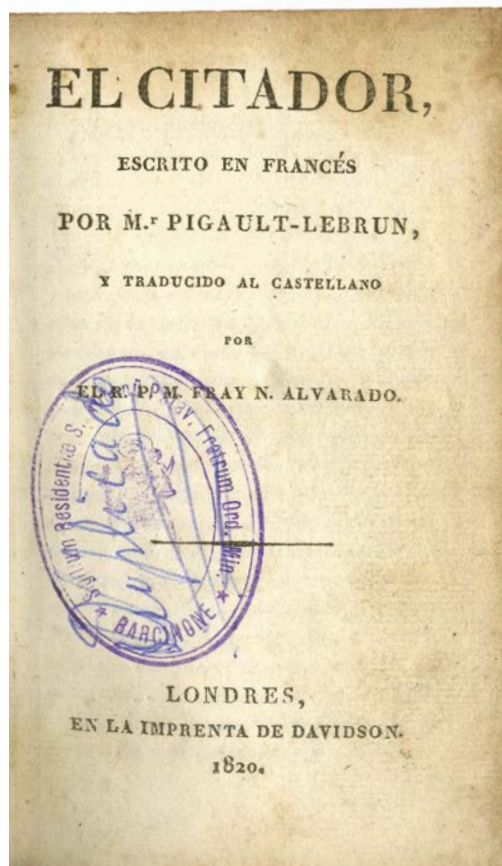
A l'Europa de principis del s. XIX hi havia una consciència que una de les causes de l'endarreriment d'Espanya era la Inquisició. Per això, durant el Trienni Liberal, es fabricaren una sèrie de caps de tabac il·lustrades amb temàtiques liberals pensades per a l'exportació cap a Espanya. En destaca aquesta amb una de les poques al·legories antinquisitorial. Hi apareix Mart -déu de la guerra- trepitjant un paper amb la inscripció Tribunal de la Inquisició i els símbols dels dominics, orde de la Inquisició. Fa aixecar a una Espanya encadenada mentre que la Llibertat assenjala la Constitució de Cadis.

Bartolomé Gallardo. *Diccionario Crítico-Burlesco*. Bordeus, Imprenta de Pedro Beaume, 1819
(Barcelona, Col·lecció particular)

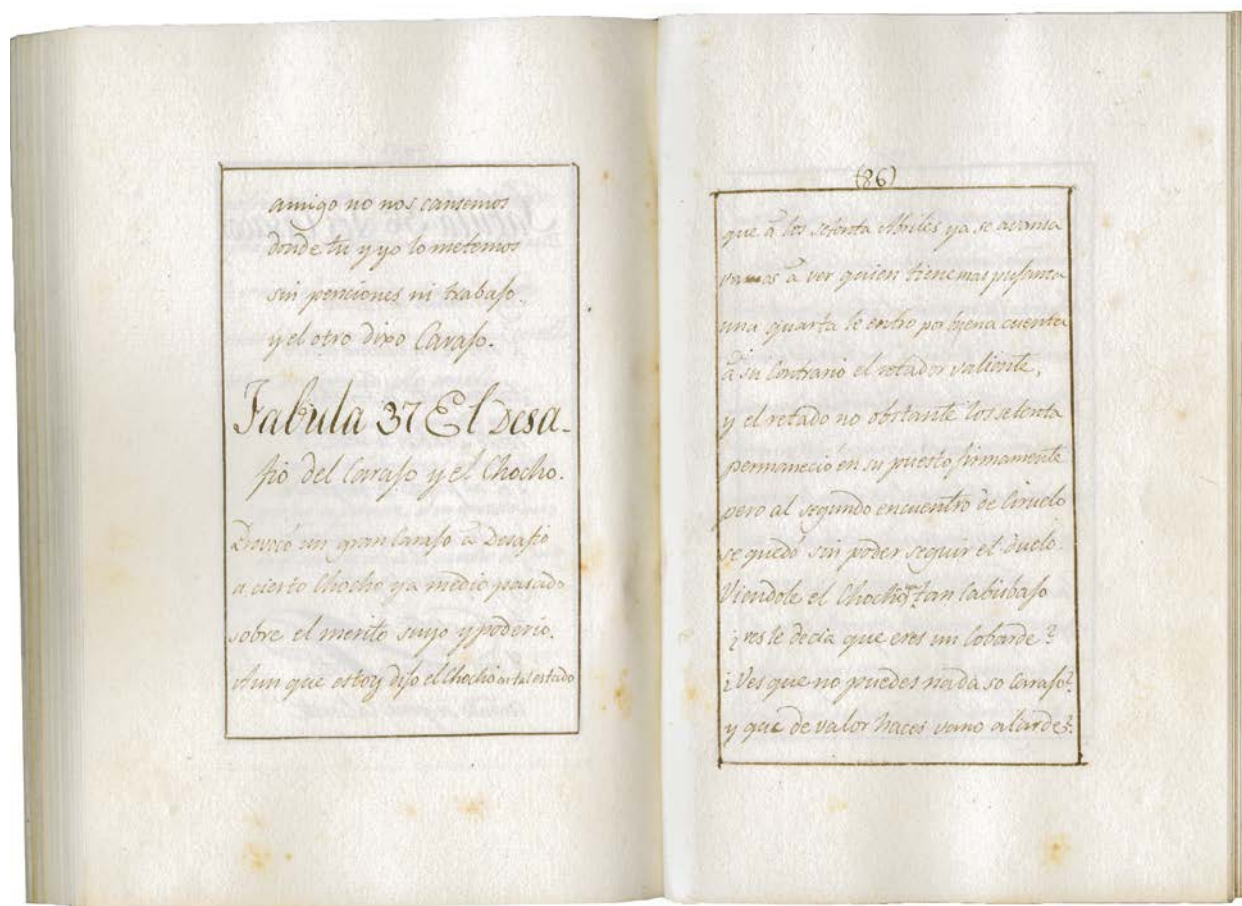
Les idees liberals foren perseguides per ser considerades nocives, no només a nivell polític sinó també moral. Les idees il·lustrades, però, es van continuar difonent a través de llibres publicats a l'estranger i introduïts clandestinament a Espanya.

Pigault-Lebrun. *El Citador*. Londres, Imprenta de Davidson, 1820
(Barcelona, Col·lecció particular)

Boulanger. *El cristianismo a descubierto*. Londres, Imprenta de Davidson, 1821
(Barcelona, Llibreria Rodés)

Londres, com a centre comercial colonial, comptava amb una àmplia colònia hispana a la qual s'hi afegí els exiliats que arribaren per les repressions de Ferran VII que van incrementar una oferta cultural en castellà i català que estava pensada també per a l'exportació. La impremta de Davidson de Londres es convertí en un dels focus d'expansió del pensament liberal a l'exili més important com observem en aquestes dues obres que qüestionaven els dogmes cristians i posaven en relleu les seves contradiccions.

Amigo no nos contemes
dónde tu y yo lo metemos
sin peniciones ni trabajo
y el otro dixo Caraso.

**Fabula 37 El desa-
pio del Caraso y el Chocho.**

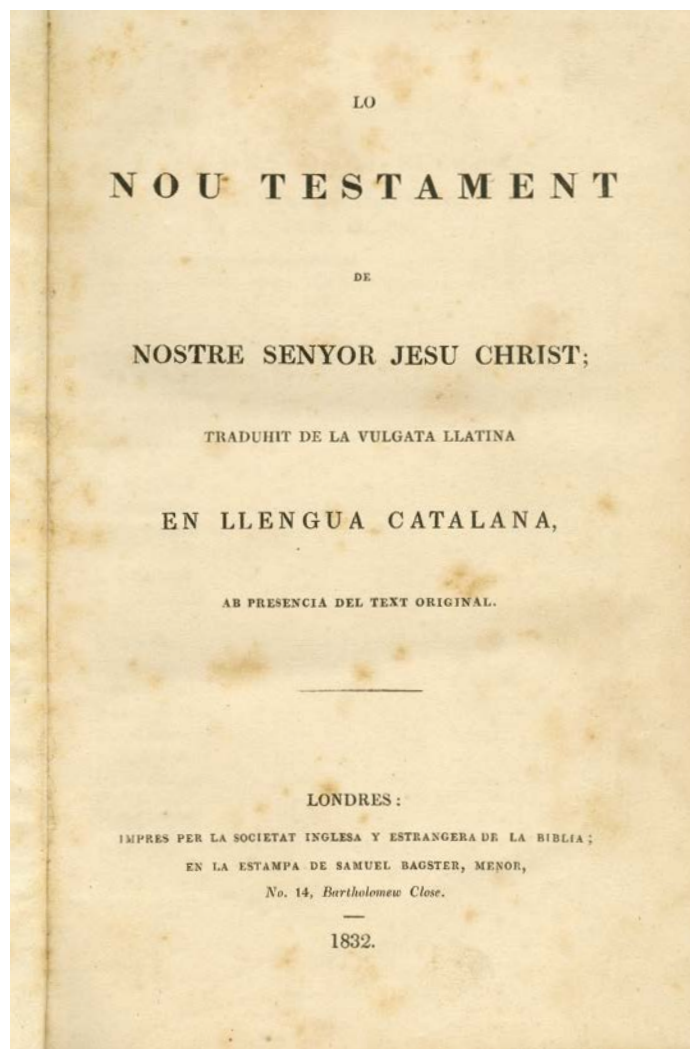
Corrió un gran Caraso a desafío
a cierto Chocho ya medio pasado
sobre el merito suyo y poderio.
Aun que estoy dixo el Chocho en tal estado

(26)

que a los treinta años ya se avanca
vamos a ver quien tiene mas profancia
una quarta le entro por buena cuenta
a su contrario el retado valiente,
y el retado no obstante los alentos
permaneció en su puerto firmemente
pero al segundo encuentro de la uela
se quedó sin poder seguir el duelo.
Viéndole el Chocho tan labuboso
¿ves le decía que eres un lobandoso?
¿ves que no puedes nada so Caraso?
y que de valor haces como alardeo?

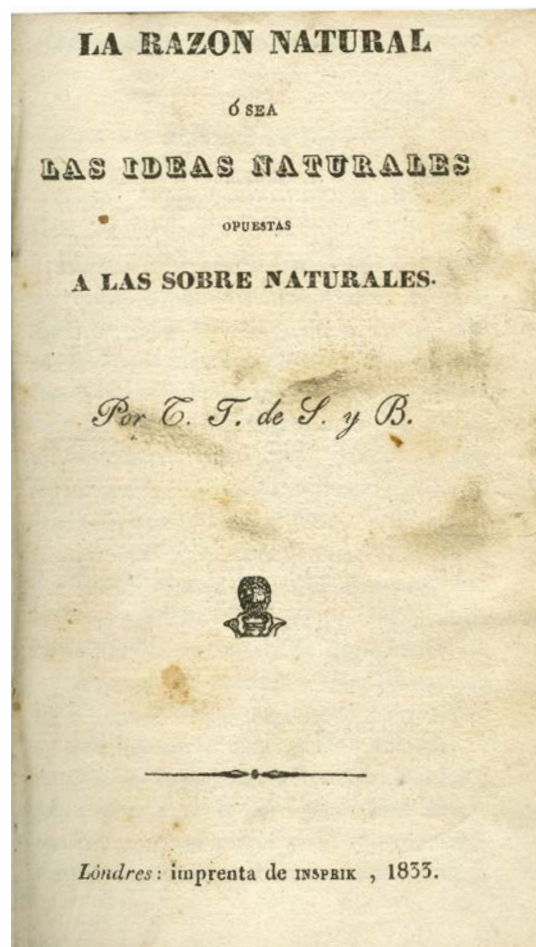
Apòcrif de Leandro Fernández de Moratín. *Fábulas fúrosóficas o la filosofía de Venus en fábulas*.
Manuscrit, principi del s. XIX (Barcelona, -Antiga Col·lecció Cels Gomis- Col·lecció particular)

Bona part de la literatura eròtica va circular a través de manuscrits, dels quals hi podia haver diverses o moltes còpies. Els pocs llibres d'aquesta temàtica que es publicaven eren clandestins i també tenien una distribució molt limitada.

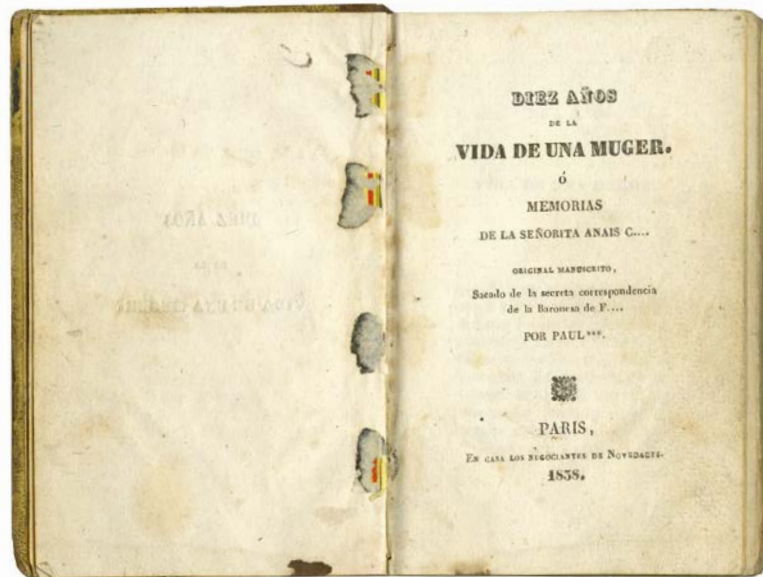
Lo Nou Testament de Nostre Senyor Jesu Christ. Londres, Societat anglesa y estrangera de la Bíblia, 1832.
Traducció de Josep Melcior de Prat (Barcelona, Col·lecció particular)

La prohibició als països catòlics de traduir la Bíblia a les llengües vulgars va ser el motiu que la primera traducció moderna al català fos publicada per exiliats a Londres, amb la intervenció de la protestant *British and foreign Bible Society*.

T. F. de S. y B. *La razon natural ó sea las ideas naturales opuestas a las sobre naturales*. Londres, Imprenta de Insprik, 1833 (Barcelona, Col·lecció particular)

Ja abans de les teories darwinianes, els llibres que van començar a evidenciar les contradiccions de la Bíblia com a text científic foren perseguits impecablement per considerar-los herètics.

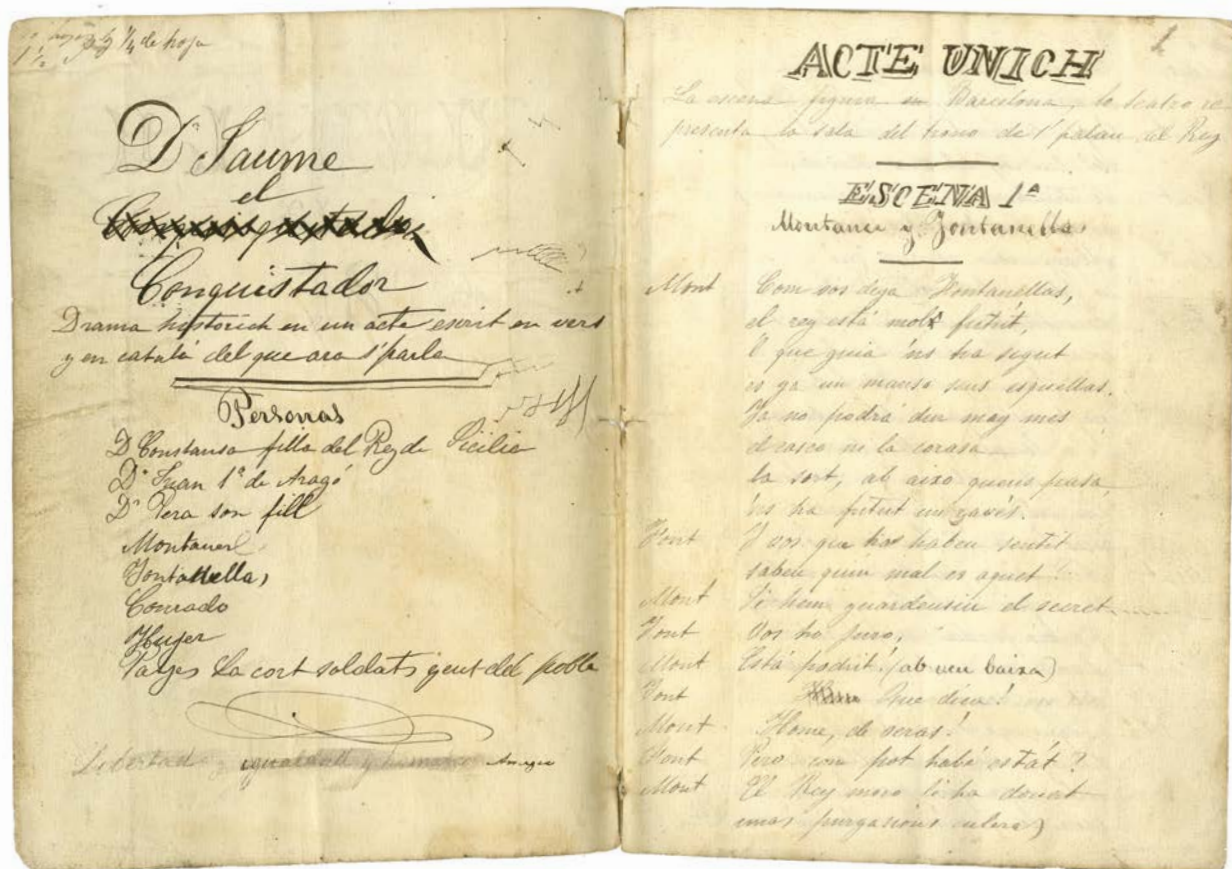
Diez años de la vida de una muger ó memorias de la señorita Anais... París, Los negociantes de novedades, 1838 (Barcelona, Col·lecció particular)

La publicació de llibres obscens estava molt perseguida i per això els primers que s'editaren per al públic espanyol es van fer a l'estranger. Eren traduccions de llibres llibertins amb il·lustracions prou eloqüents.

Los perfumes de Barcelona, canción catable, que si oliera, el diablo que la leyera. Lió, Imprenta Demoulin et Sibuet, 1850 (Barcelona, Col·lecció particular)

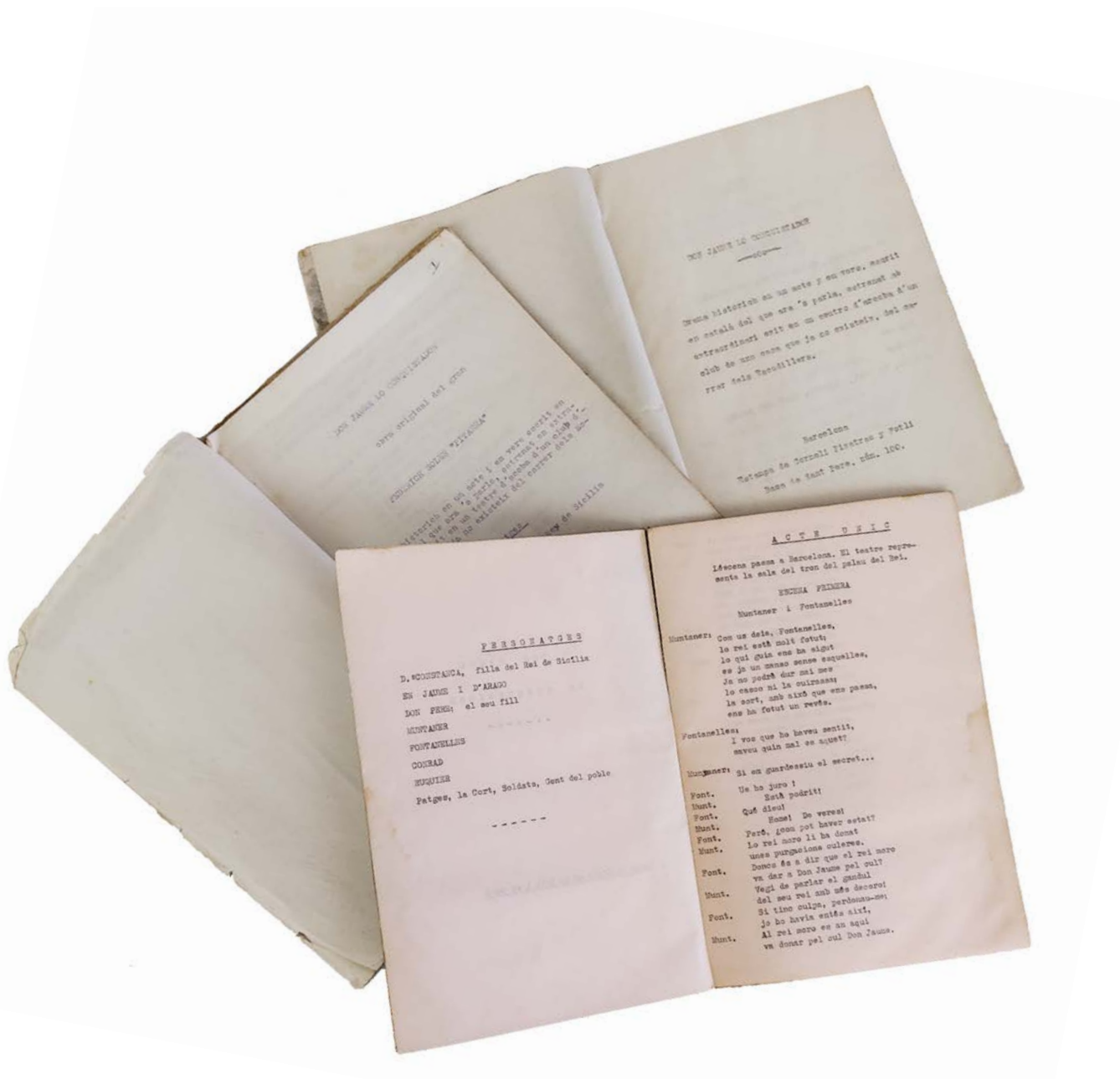
Poemari escatològic que tingué força divulgació en obres clandestines, impreses amb peus d'impremta falsos o publicades a l'estranger –com en aquest cas– al qual s'afegien altres escrits com ara *Gracias y desgracias del ojo del culo*, de Quevedo.

Frederic Soler (Pitarra). *Don Jaume el Conquistador* (manuscrit), c.1870
 (Barcelona, Col·lecció particular)

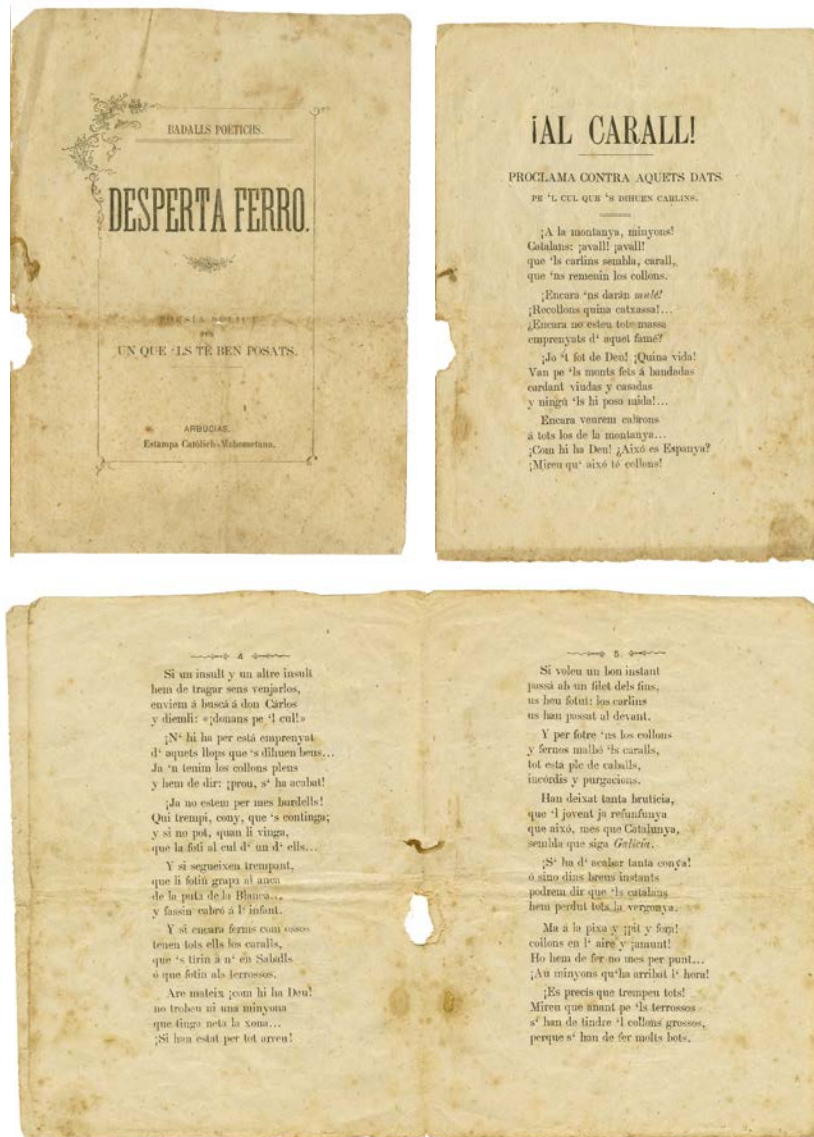
Aquest text tingué molt d'èxit en representacions de l'anomenat teatre d'alcova, que es representava a cases particulars perquè per temàtica i llenguatge no hagués passat mai el filtre de la censura. Els actors, per memoritzar les obres, feien servir manuscrits com aquest i és així com ha arribat fins als nostres dies.

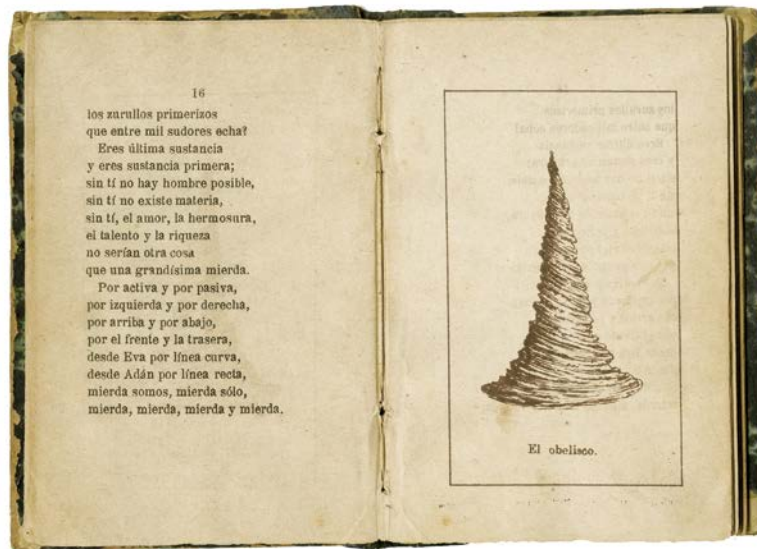
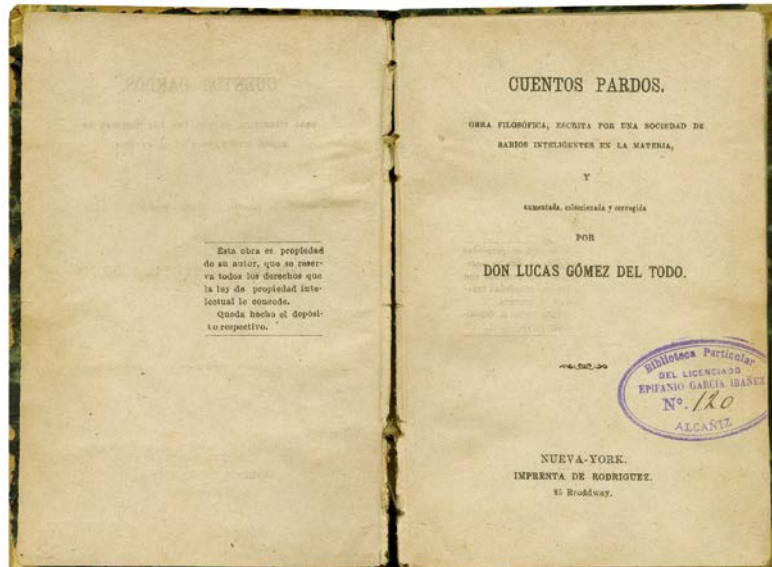
Frederic Soler (Pitarra). *Don Jaume el Conquistador* (mecanoscrits) (c. 1940-1950)
(Barcelona, Col·lecció particular)

Malgrat les diverses edicions –algunes de censurades– publicades entre els s. XIX i XX, la popularitat del text i les persecucions van provocar que se'n fessin versions mecanoscrites com aquests exemplars destinats als actors de les representacions privades.

Un que'ls té ben posats. *Badalls poetichs. Desperta ferro*. Arbúcies, Estampa Católich-Mahometana, 1873. (Barcelona, Col·lecció particular)

Aquest opuscle liberal, de llenguatge barroer i obscè, critica ferotgement les accions dels carlins en plena guerra i per això s'imprimí de manera clandestina amb un peu d'imprensa fals.

Lucas Gómez del Todo. *Cuentos pardos*. Nova York (Madrid?), Imprenta de Rodríguez, c. 1880 (Barcelona, Col·lecció particular)

L'escatologia va ser una de les altres temàtiques populars perseguida per la censura, cosa que obligà a publicar clandestinament allò que s'hi referís. El llenguatge divertidament obscè era considerat una pornografia menor, contrària a la moral de l'època.

Boletín de la Escuela Moderna

Publicación mensual, á excepción de Julio y Agosto. Dedicado á la difusión de las novedades pedagógicas y al estudio de los importantes temas que abren amplia vía al progreso de la humanidad. Utilísima á los profesores y á cuantas personas deseen estar al corriente de la moderna orientación del pensamiento.—Precio: 2 pesetas anuales.—Exterior: 2'50 pesetas.

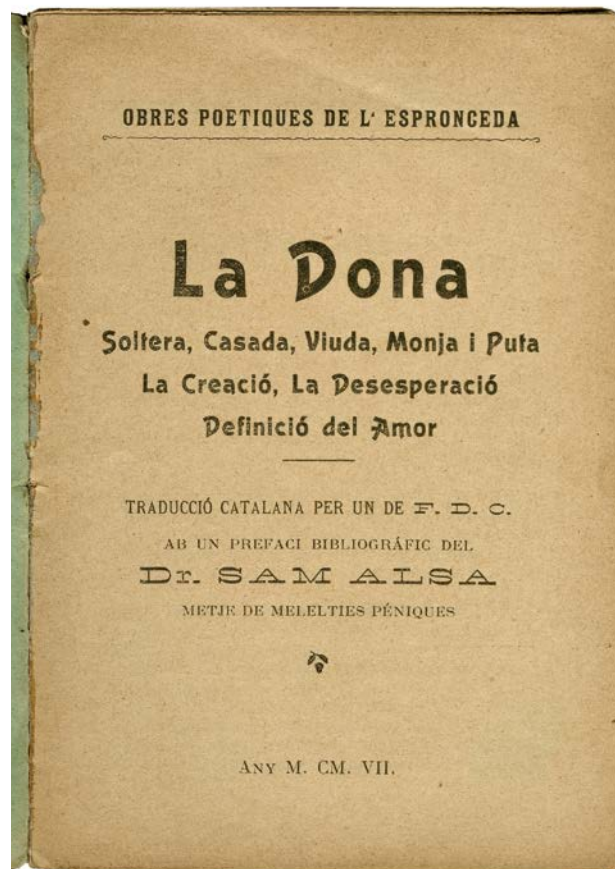

Obras en rústica editadas ó no por la ESCUELA MODERNA

Origen del Cristianismo	1'— pta.
El Niño y el Adolescente, de <i>Michel Petit</i>	1'— »
El Banquete de la Vida, de <i>Anselmo Lorenzo</i>	1'50 »
En Guerra, de <i>Carlos Malato</i>	0'40 »
Pensamientos Revolucionarios, de <i>N. Estévanez</i>	1'— »
(Prohibida su venta).	
Preludios de la Lucha, de <i>F. Pi y Arsuaga</i>	1'— »
Florear de <i>J. P. Chardon</i>	1'— »
Sembrando Flores, de <i>Federico Urales</i>	1'— »
Humaidad del Porvenir, de <i>Enrique Llu- ria</i>	1'— »

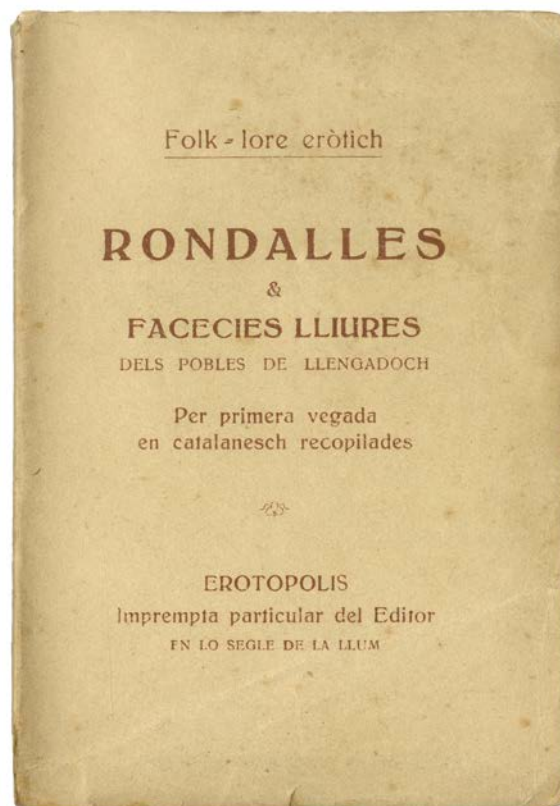
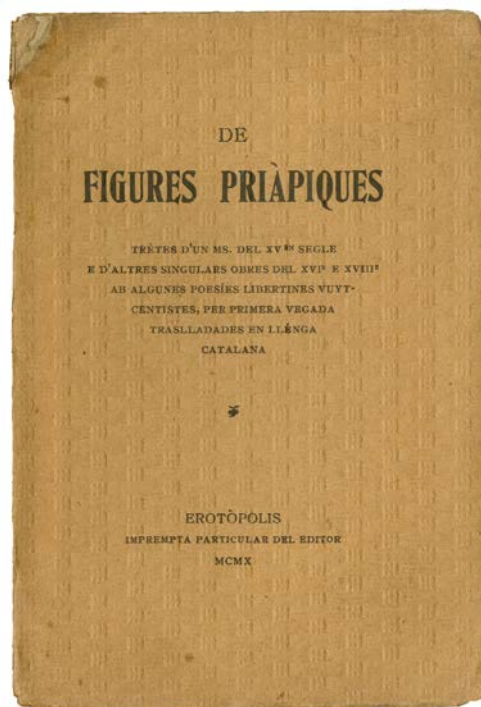
Nicolás Estévanez. *Pensamientos revolucionarios*. Barcelona, Publicaciones de la Escuela Moderna, 1906.

Llibre recopilatori d'articles de l'autor, agrupats per Mateo Morral, que fou prohibit immediatament, com ho prova el llistat de l'editorial de l'Escuela Moderna que es publicà en el llibre de Juan de la Hire *El infierno del soldado* de 1906 (Múrcia, Col·lecció particular)

Apòcrif de José de Espronceda. *La Dona*. Conxinxina (Barcelona), Impremta Espermàtica, 1907.
Traducció al català. (Barcelona, Col·lecció particular)

Text clàssic de la literatura eròtica castellana, traduït al català. Una de les característiques de les publicacions eròtiques clandestines són els peus d'impremta falsos, divertits i sarcàstics, amb jocs de paraules sexualitzades.

Antoni Bulbena. Llibrets impresos a Erotòpolis (Barcelona), principi del s. xx
(Barcelona, Col·lecció particular)

De figures priàpiques. 1910

Rondalles & facecies lliures dels pobles de Llenguadoch. 1910

La flor rondallística oriental. 1913

Floret de comptalles orientals. 1913

Antoni Bulbena va editar un conjunt d'obres clàssiques de la literatura eròtica mundial traduïdes al català en uns llibrets de tiratge molt limitat. Al peu d'impremta dels més explícits va fer constar la hipotètica ciutat d'Erotòpolis, que en realitat era Barcelona. Aquestes publicacions li van comportar ser assenyalat a la premsa com a pornògraf per part Mn. Gudiol, el primer director del Museu Episcopal de Vic, amb tot el descrèdit social que això implicava.

LA FLOR
RONDALLÍSTICA
ORIENTAL

RECOMPTE PER PRIMERA VEGADA EN CATALÀ
TRASLLADATS
DEL ORIGINAL ARÀBICH

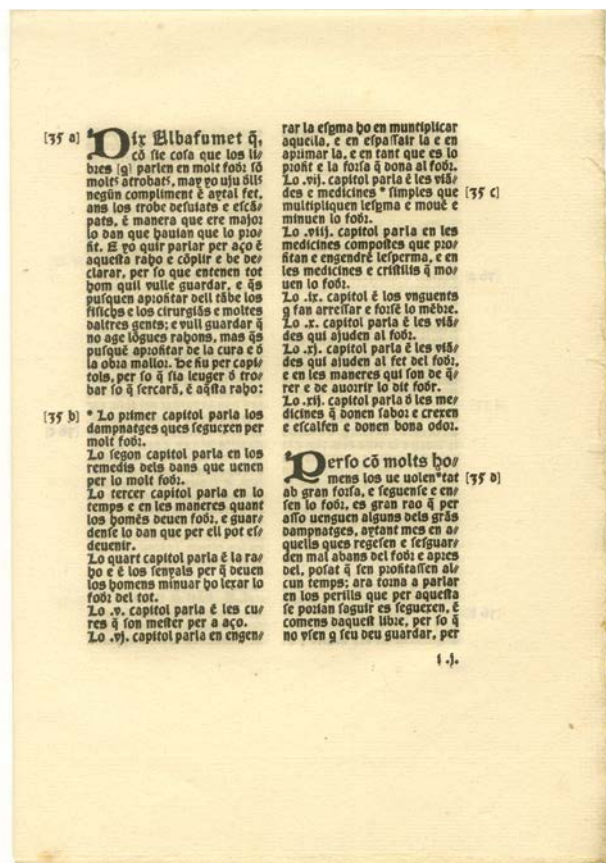
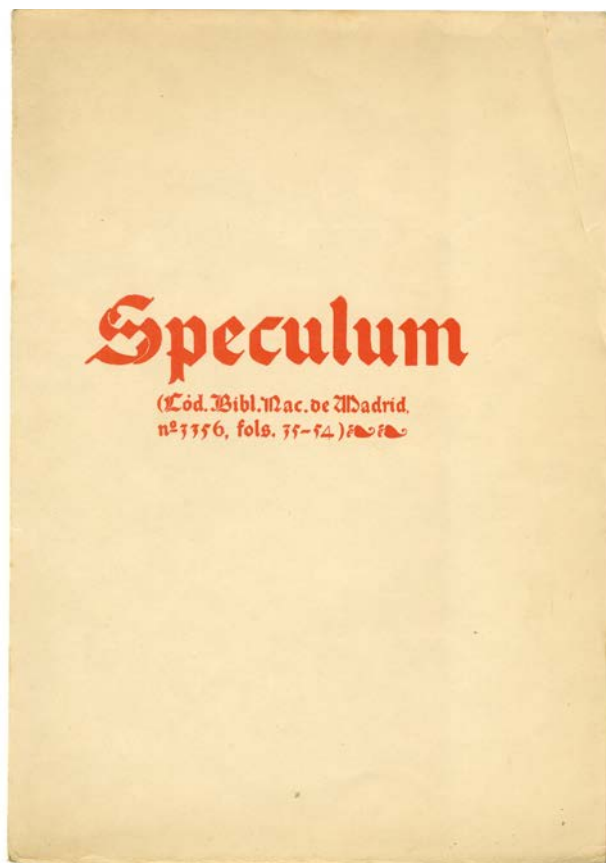
EROTÓPOLIS
IMPREMTA DEL XX^{ÈM} SEGLE
EN LA SEGONA DESENA

FLORET DE
COMPTALLES
ORIENTALS

PER PRIMERA VOLTA
DONADES A LA LLUM
EN LENGA CATALANA

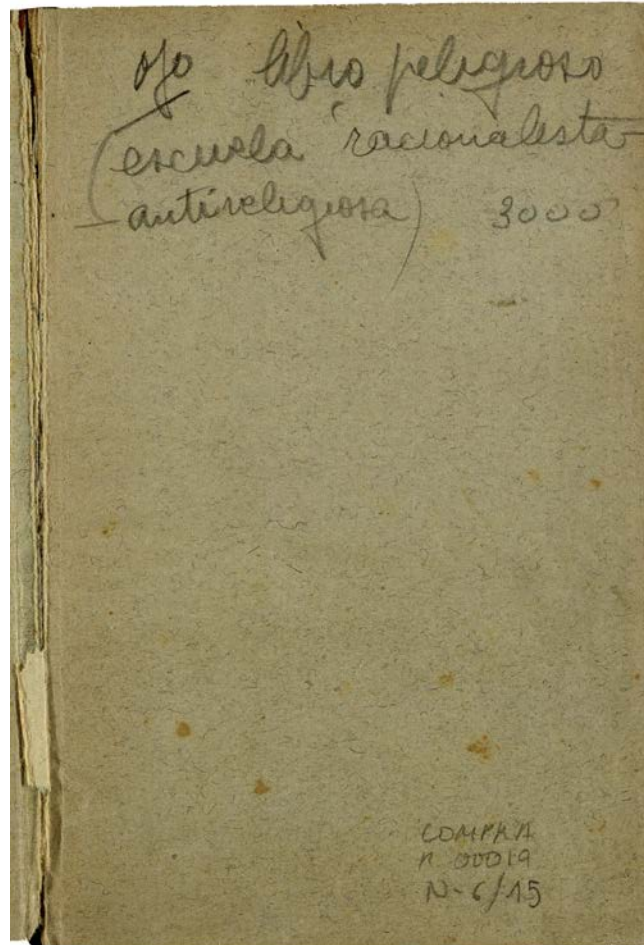
EROTÓPOLIS
IMPREMTA PARTICULAR DEL EDITOR

Speculum al foder. Barcelona, Editor Miquel i Planas, 1917
(Barcelona, Col·lecció particular)

L'edició de bibliofília d'aquest tractat de sexologia medieval es va fer amb totes les precaucions, enmig d'altres tractats medievals com el *Trotula de Mestre Johan*, sense indicació d'autoria, ni lloc de publicació i sense relligar, com uns plects de paper de fil. A més, l'editor va publicar el facsímil amb paper japó.

Juan Grave. *Las aventuras de Nono*. Barcelona, Editorial Maucci, 1920
(Barcelona, Fundació Ferrer i Guàrdia)

Podríem considerar que aquest llibre fou el conte infantil de capçalera de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia. És per això que el propietari d'aquest exemplar, censor espontani i vocacional, va afegir una advertència als possibles futurs lectors: *Ojo, libro peligroso: escuela racionalista antireligiosa*.

LE COURRIER CATALAN

GAZETTE D'INFORMATION BI-MENSUELLE

Rédaction et Administration : 71, Rue de Rennes, Paris (VI)

Abonnement Annuel : France : 35 fr. — Etranger : 50 fr.

2e ANNÉE | N° 40 |

| 1er JANVIER 1926

COMMENT LES ESPAGNOLS CIVILISENT LE MAROC

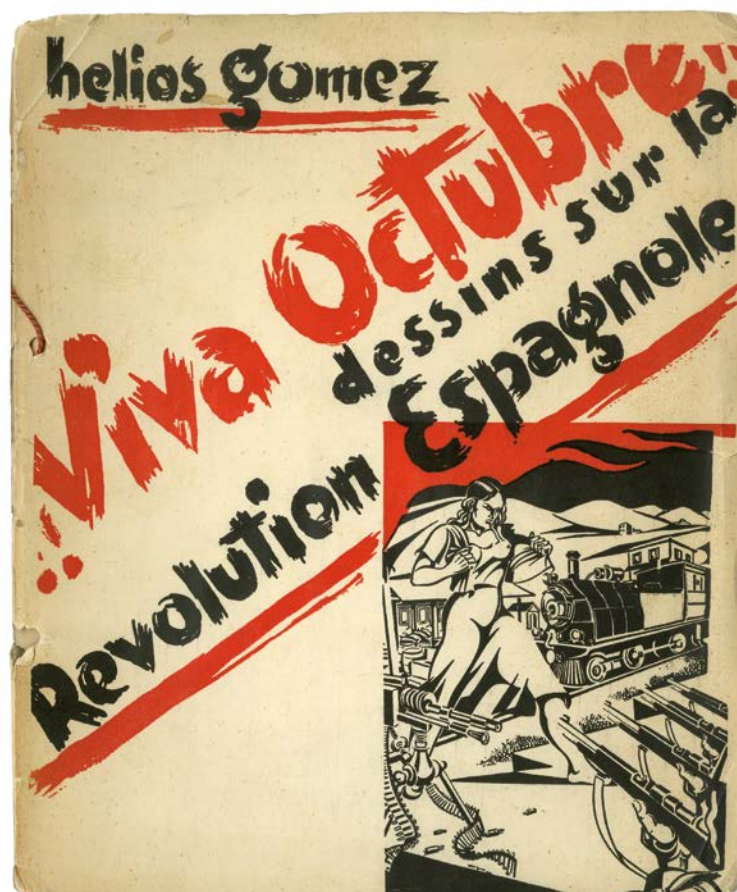

On tira dans le présent numéro un pénétrant article du grand écrivain catalan Gabriel Alomar sur le problème marocain. Nous n'en soustrions, bien entendu, que les paragraphes qui visent directement l'Espagne, dont l'incapacité pour la compréhension des problèmes coloniaux est plus qu'évidente. Les écurantes photographies que nous reproduisons ici et qui nous arrivent du front rifain confirment cette incapacité. Le lecteur verra jusqu'à quel point est arrivée la barbarie des Espagnols qui empruntent aux ennemis qu'ils prétendent civiliser leurs habitudes sauvages, condamnées par tous les codes militaires. Voici des artilleurs espagnols, des troupes du Tercio et des volontaires indigènes au service de l'Espagne, se faisant une gloire d'étaler devant l'appareil photographique les têtes coupées de leurs ennemis. Nous offrons ces échantillons à la considération de la Ligue des Droits de l'Homme et à celle de la Ligue pour le Droit des Indigènes. Nous espérons que ces documents graphiques suffiront pour les édifier sur la façon dont l'Espagne s'acquille du mandat qu'elle a reçu de l'Europe pour protéger les Rifains.

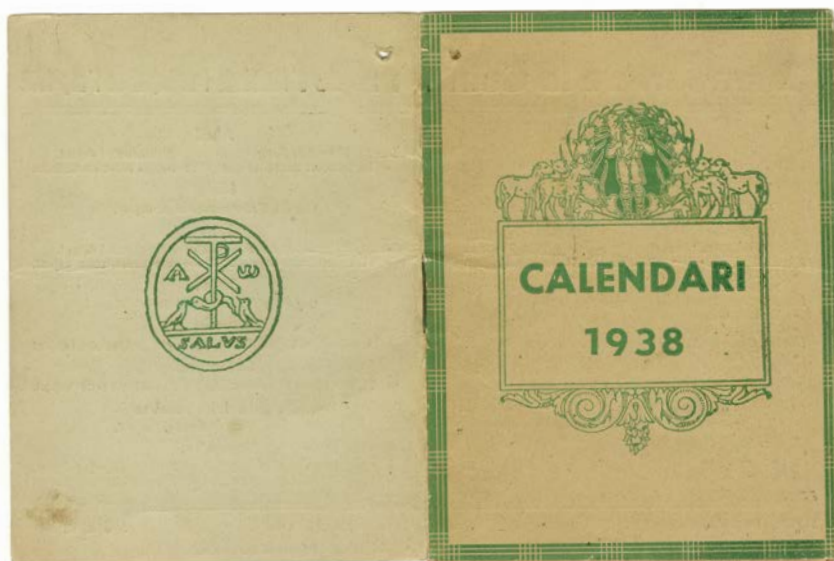
“Comment les espagnols civilisent le Maroc” a *Le Courrier Catalan*. *Gazette d'information bi-mensuelle*. Paris, 1 de gener de 1926. (Barcelona, Col·lecció particular)

Des de l'exili, la colònia catalana volgué denunciar a nivell internacional la Dictadura de Primo de Rivera i per això posava en evidència els excessos a tots nivells, des de la situació a Catalunya fins a la política colonial desenvolupada bàrbarament al Marroc.

Hélios Gómez. *¡Viva Octubre! dessins sur la Revolution Espagnole*. Brussel·les, E.P.I., 1934
(Barcelona, Col·lecció particular)

La conflictivitat laboral d'una Espanya endarrerida i en ebullició provocà moltes revoltes durant el primer terç del s. xx. Una de les més importants fou la de l'octubre de 1934, durant el Bienni Conservador de la Segona República, el fracàs de la qual va comportar una dura repressió i l'exili de moltes persones. Hélios Gómez, des de l'exili, va denunciar la situació espanyola amb gravats reivindicatius i punyents, amb un text amb francès que va ser traduït a diversos idiomes, entre ells el castellà i el català.

DIES		DESEMBRE 1938	
49	1 Dijous	Santa Eloi, b. Naham, prof. i Santa Natàlia, m.	
	2 Divendres	Santa Ponzia i companys mrs. i Llop b. Santa Bibiana, vg.	
	3 Dissabte	Santa Francesc Xavier, jesuïta i Canàl i companys mrs.	
	4 Dimecres	<i>Segon d'Advent. Sant Bernat, b. i cardenal.</i>	
50	5 Dilluns	Santa Dalmau b. mr. Sabas ab. i Crispina.	
	6 Dimarts	Sant Nicolau b. Policroni pr. i Pere Pasqual b. mr.	
	7 Dimecres	Santa Ambrós b. dt. i Urbà b. mr. Santa Para ab.	
	8 Dijous	<i>La Immaculada Concepció de la Verge Maria</i>	
	9 Divendres	Santa Prisca b. Rosalia b. mr. i Santa Leocadia, vg.	
	10 Dissabte	Sant Melquíades, p. mr. Santa Eulàlia de Mèrida, vg. mr.	
	11 Dimecres	<i>Tercer d'Advent. Santa Donya I, p. i Victòria i Ponzia, mrs.</i>	
51	12 Dilluns	<i>La Mare de Déu de Guadalupe.</i> Sant Simó, lector, mr.	
	13 Dimarts	Santes Llúcia, vg. mr. i Otilia, vg.	
	14 Dimecres	<i>Tèmpores.</i> Sants Pompeu b. Nicaï b. mr. i Espiridí, b.	
	15 Dijous	Santa Valèria, b. Faust i companys mrs. Sta. Crisina, esclava.	
	16 Divendres	<i>Tèmp. Abs.</i> Santa Adelaida, emperad. <i>Comencen les Jornades.</i>	
	17 Dissabte	<i>Tèmp. Dej. i Abs. per ésser vigília anticipada de Nadal.</i>	
	18 Dimecres	<i>Quart d'Advent. La Mare de Déu de l'Esperança.</i>	
52	19 Dilluns	S. Nemesi, mr. Timoteu dc. i Adolfor, ab. Sta. Faustina romana	
	20 Dimarts	Santa Dominga de Silos, ab. Liberat, mr. i Filogini, b.	
	21 Dimecres	Santa Tomàs ap. Anastasi, b. mr. i Severi, b.	
	22 Dijous	Santa Flàvia, prefecte, i Demetri i companys mrs.	
	23 Divendres	Santa Sèrcia, paraltic, i Lleonor de Porto-Maurizio.	
	24 Dissabte	Santa Delfi, b. Gregori, ps. mr. i Santa Irmina, princesa, vg.	
	25 Dimecres	<i>El Naixement de Nostra Senyora Jesucrist.</i>	
53	26 Dilluns	Santa Eudreu, dc. protomàrtir i Dionís p. i Martí, mr.	
	27 Dimarts	Santa Joan, ap. evangelista i Maxim, b. Santa Nicereta, vg.	
	28 Dimecres	Els Sants Innocents, mrs. Santa Eulquí, ps. mr. i Cosari, mr.	
	29 Dijous	S. Tomàs, arq. de Cantorbury, mr. i Sant Rei David, prof.	
	30 Divendres	<i>El Traspàs del Cos de S. Jaume,</i> ap. Sant Sabí, b. mr.	
	31 Dissabte	Sant Silvestre i, p. Santes Coloma, vg. mr. i Melània, mj.	

Dies d'Abstinència i de Dejuni de l'any 1938	
Abril	
<i>Dia 15, Divendres Sant:</i>	Abstinència i dejuni.
- 16, Dissabte Sant (fins a migdia):	Dejuni sense abstinència.
Maig	
Cap dia d'Abstinència ni de dejuni.	
Juny	
- 4, Dissabte, Vigília Pentecostès:	Abstinència i dejuni.
- 10, Divendres, <i>Tèmpores:</i>	Abstinència sense dejuni.
Juliol	
Cap dia d'Abstinència ni de dejuni.	
Agost	
- 14, diumenge, Vigília Assumpció:	Suprimit Abstinén. i dejuni
Setembre	
- 21, divendres, <i>Tèmpores:</i>	Abstinència sense dejuni.
Octubre i Novembre	
Cap dia d'Abstinència ni de dejuni.	
Desembre	
- 16, divendres, <i>Tèmpores:</i>	Abstinència sense dejuni.
- 17, dissabte, Vigília antic. Nada!:	Abstinència i dejuni.

la publicació de la nova. J. d'A. C.

Calendari litúrgic 1938 (Barcelona, Col·lecció particular)

La llibertat de pensament és una de les primeres víctimes d'una guerra. Durant la Guerra Civil, la llibertat religiosa quedà suprimida a la zona republicana i això va obligar a publicar clandestinament aquest calendari litúrgic.

L'Estat ordenarà el crèdit de manera que contribueixi a la creació efectiva i al sosteniment del petit patrimoni agrícola, pesquer, industrial i comercial.

Els crèdits es concediran tenint en compte la competència, l'honorabilitat i el treball de qui els solliciti, com a fonament de la més efectiva garantia.

¡VISCA FRANCO! ¡ARRIBA ESPAÑA!

La família serà considerada per l'Estat de la Nova Espanya, com la base més elemental de la societat. Serà protegida de la manera més eficaç, especialment amb el reconeixement d'aquella part dels seus béns que han d'ésser inviolables i que constituïran el patrimoni familiar inembargable.

¡VISCA FRANCO! ¡ARRIBA ESPAÑA!

“Si dejáramos a Cataluña abandonada a su suerte, la Unidad española quedaría destruída, ya que Cataluña es parte integrante de la Nación española.”

Franco ha dit aixó, i Franco compleix la seva paraula.

“El mateix que a més de quatre-cents kilòmetres de distància vàrem dir als defensors de l'Alcázar: Anirem cap a vosaltres i us salvarem, així complim la nostra paraula..”

Franco ha dit aixó. I ha dit, encara:

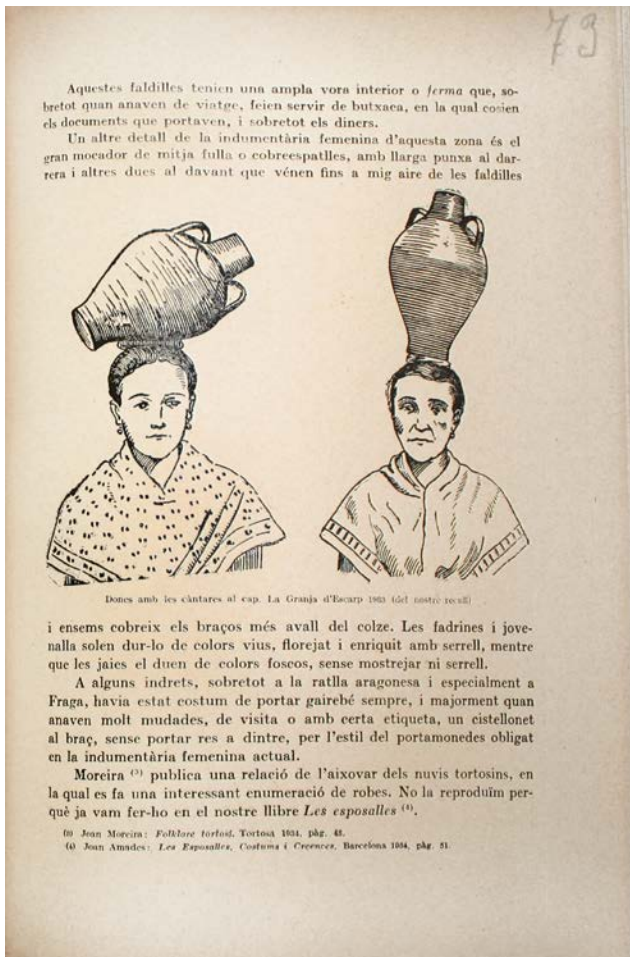
“Si en este instante hiciéramos un alto en nuestro avance, el territorio que nos queda por liberar se hundiría solo. Se hundiría por desorganización, por saqueo, por hambre y por las luchas intestinas. La España liberada, en cambio, tiene riquezas, medios, trabajo, orden y entusiasmo para vivir así años, lustros y siglos. Sería cómodo para nosotros dejar que se hundiera solo el enemigo,

PERO HAY UN DEBER PATRIOTICO QUE NOS IMPELE A TERMINAR CUANTO ANTES ESTA NUEVA GUERRA DE LA INDEPENDENCIA.

¡VISCA FRANCO! ¡ARRIBA ESPAÑA!

Octavetes franquistes en català. 1939 (Barcelona, Col·lecció particular)

El gener de 1939, amb l'entrada a Barcelona de l'exèrcit vencedor, l'intel·lectual i cap de propaganda falangista, Dionisio Ridruejo, va fer imprimir i repartir fulls volants en català per cantar i exaltar les virtuts del feixisme venidor. L'exèrcit va aturar aquesta iniciativa i va prohibir repartir qualsevol imprès en llengua catalana, per la qual cosa foren immediatament retirats de la circulació.

112

Expediente núm. 53

EDICION

 MINISTERIO DE LA GOBERNACION
 Subsecretaria de Prensa y Propaganda
 Servicio Nacional de Propaganda
 Ediciones y Publicaciones
CENSURA

Clase de documento Un libro de 104 páginas

Autor Juan Amades y Geleta

Título " EL VESTIT TÍPIC "

Editor El mismo

volumen uno

formato 25 x 18

tirada 375 ejemplares

Entrada: 23 - 3 - 39

Salida: 24 - 3 - 39

Resolución: queda en suspenso su impresión y publicación hasta nueva orden.

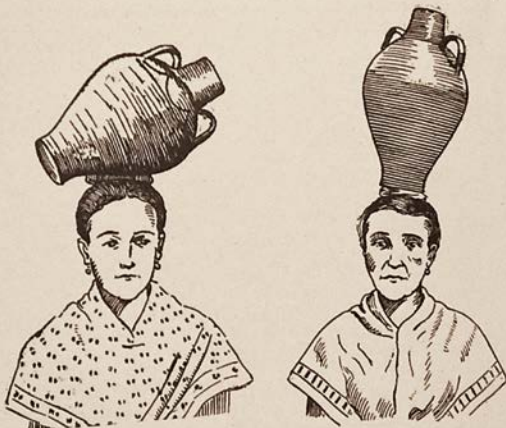

 El Jefe de Censura,
 El Delegado para Cataluña
J. Casanoves

Advertencias. Las obras autorizadas no pueden ser puestas en circulación hasta que hayan sido recibidos por el Servicio cinco ejemplares de las mismas, a los efectos de control y validez de la censura.

Joan Amades. *El vestit típic* (proves d'impremta). Barcelona, 1939 (Fons Amades / DGCPAC Generalitat de Catalunya). *Informe negatiu de la censura del llibre en català de Joan Amades d'El vestit típic*. Barcelona, 24 de març de 1939 (Barcelona, Fons Amades / DGCPAC, Generalitat de Catalunya)

Quan el gener de 1939 l'exèrcit feixista entrà a Barcelona, Joan Amades ja tenia a punt d'imprimir aquest llibre. El mes de març, en presentar-lo a les noves autoritats, se li va denegar el permís amb la indicació oral que el traduís al castellà si el volia publicar. Un mes després, una vegada feta la traducció, el llibre fou autoritzat per la censura.

Otro detalle de la indumentaria femenina de esta zona es el gran pañuelo de media hoja, o cubrespaldas, con larga punta, que colgaba por la espalda, y otras dos puntas en la parte anterior, que llegaban hasta media falda y al mismo tiempo cubrían los brazos hasta más abajo

Mujeres con las cántaras en la cabeza. La Granja de Ercarp. 1888 (*)

del codo. Las mozas suelen llevarlo de colores vivos, floreado y con sendos y ricos flecos, mientras que las de más edad los llevan de colores oscuros, lisos y sin fleco.

En algunos lugares, mayormente por la parte de influencia aragonesa, especialmente en Fraga, había sido costumbre llevar casi siempre, y más aún cuando iban de gran vestir, de visita o con cierta etiqueta, un cestito al brazo completamente vacío.

Moreira (2) publica una relación del ajuar de los novios tortosines, en la cual se hace una enumeración de ropas. No la reproducimos porque ya la publicamos en nuestro libro *Les esposalles, costums i creences* (3).

(2) Joan Moreira: *Folklore tortosí*. Tortosa 1934, pág. 42.

(3) Joan Amades: *Les esposalles, costums i creences*. Barcelona 1934, pág. 21.

(*) De investigación propia.

Expediente núm. B - 201

EDICION

MINISTERIO DE LA GOBERNACION
 Subsecretaría de Prensa y Propaganda
 Servicio Nacional de Propaganda
 Ediciones y Publicaciones
CENSURA

Clase de documento libro, Etnografía y Folk-lore

Autor Juan Amades.

Título INDUMENTARIA TRADICIONAL

Editor

volumen DE 104 páginas

formato 25 x 12

tirada 3.280 ejemplares.

Entrada: 20-4-39

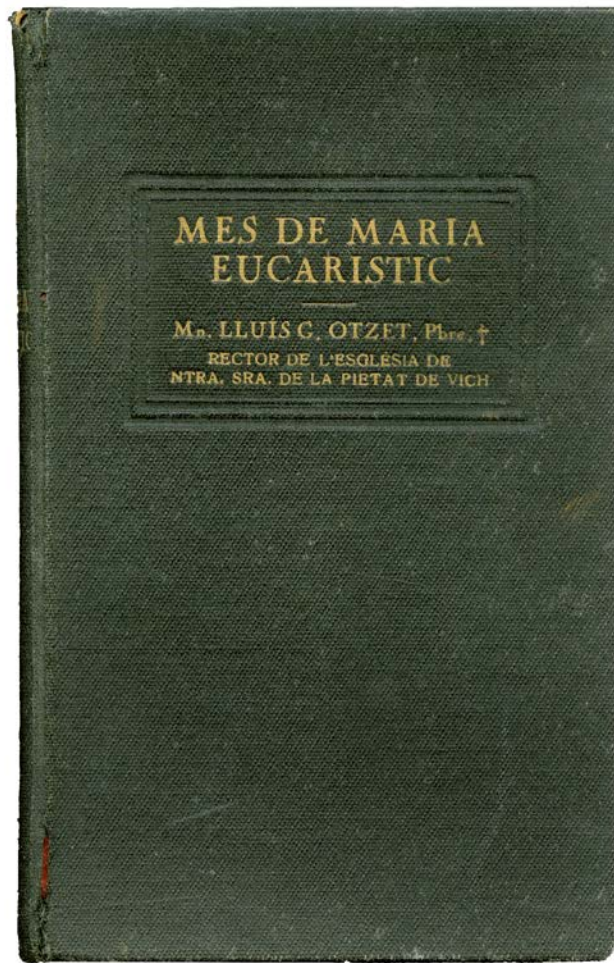
Salida: 20-4-39

Resolución: Autorizado

 El Jefe de Censura,
 El Delegado para Cataluña

Advertencias. Las obras autorizadas no pueden ser puestas en circulación hasta que hayan sido recibidos por el Servicio cinco ejemplares de las mismas, a los efectos de control y validez de la censura.

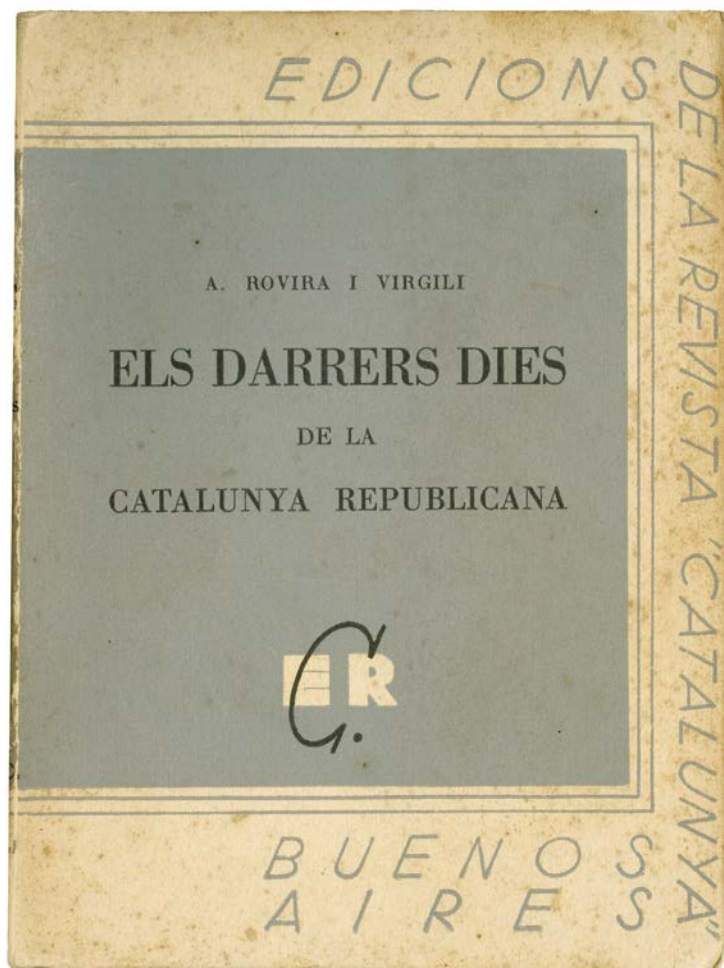
Joan Amades. *Indumentaria tradicional*. Barcelona, La Neotípiá, 1939 (Barcelona, Col·lecció particular)
Informe positiu de la censura del llibre en castellà de Joan Amades d'Indumentaria Tradicional. Barcelona, 24 d'abril de 1939 (Barcelona, Fons Amades / DGCPAC, Generalitat de Catalunya)

Mn. Lluís G. Otzet. *Mes de Maria Eucarístic*. Barcelona, 1939 (Barcelona, Col·lecció particular)

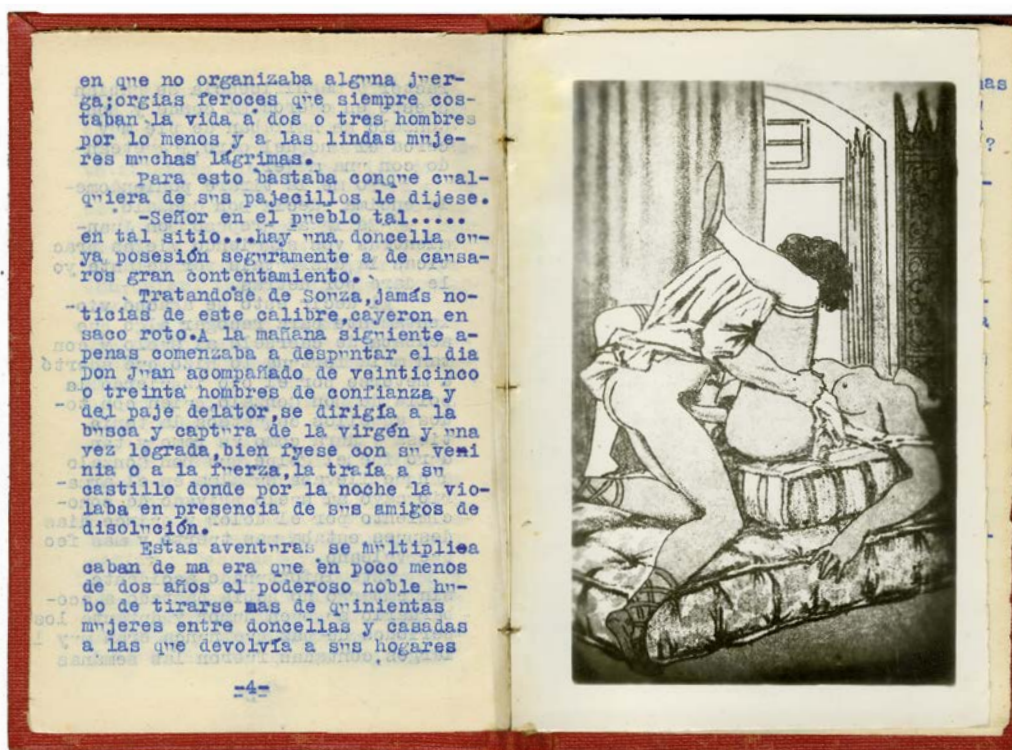
El 1939 s'imprimí aquest devocionari com si fos un recordatori de primera comunió. Davant d'aquest i algun altre subterfugi, les autoritats militars posaren multes "por haberse permitido confeccionar unos recordatorios de primera comunión en dialecto catalán".

Antoni Rovira i Virgili. *Els darrers dies de la Catalunya republicana*. Buenos Aires, Edicions de la Revista de Catalunya, 1940. (Barcelona, Col·lecció particular)

Acabada la Guerra, l'exili català a Amèrica va començar a vertebrar una infraestructura editorial sota l'impuls dels casals catalans. En aquest cas, el manuscrit d'Antoni Rovira i Virgili viatjà a l'Argentina on fou publicat.

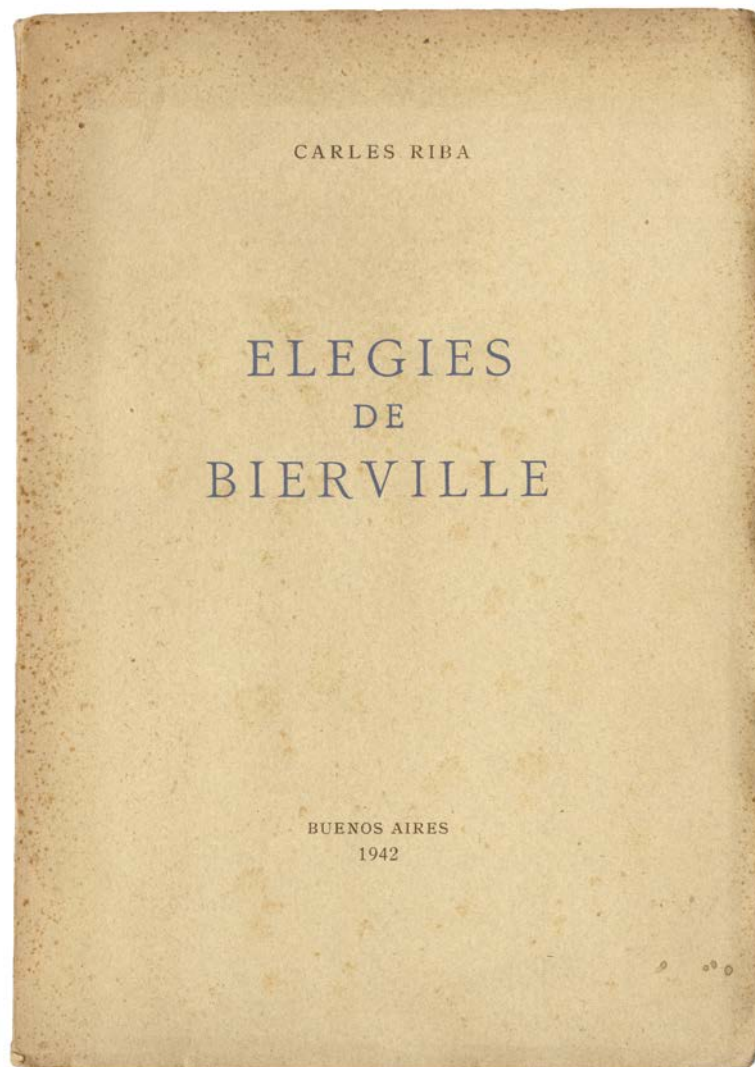
Historia de un conde cornudo. Barcelona, c.1940, mecanoscrit (Barcelona, Col·lecció particular)

En plena autarquia franquista, amb una màquina d'escriure, paper de calc i una ampliadora fotogràfica algú va fer tiratges molt limitats de llibres obscens amb mitjans casolans, per esquivar la censura i distribuir-los clandestinament. Aquests llibres acostumaven a ser còpies d'altres editats en èpoques anteriors.

Narcís Pujol de la Huerta. *La pintura romànica a Catalunya (apunts i comentaris)*. Penal d'Alcalà d'Henares, Art i Treball, 1941 (Barcelona, Col·lecció particular)

Aquesta publicació fou redactada i editada clandestinament a les premses del Penal d'Alcalà d'Henares. L'autor, un soldat que hi servia, s'hi va jugar molt fent aquesta publicació d'art i demostra la voluntat cultural en èpoques i circumstàncies de resistència *in extremis*.

Carles Riba. *Elegies de Bierville*. Buenos Aires, 1942 (Barcelona, 1943) (Barcelona, Col·lecció particular)

Acabat d'arribar de l'exili, Carles Riba hagué de publicar clandestinament aquest poemari cabdal. Va ser possible gràcies a la impremta Sallent de Sabadell, però amb peu d'impremta fals de Buenos Aires i any modificat per esquivar els controls policials.

Josep Maria Sagarra. *Balada de Luard, el mariner*. Melilla, 1942

Josep Serra Estruch. *Formigues*. Melilla, 1942

Josep Maria López-Picó. *Càntic serè*. Melilla, 1942

(Barcelona, Col·lecció particular)

Josep Maria Serra Estruch va fer el soldat a Melilla, a la secció d'impremta, va aprofitar aquesta circumstància per editar-hi clandestinament una petita col·lecció de poesia que distribuïa entre els soldats catalans que hi eren destinats. La poesia com a arma de futur.

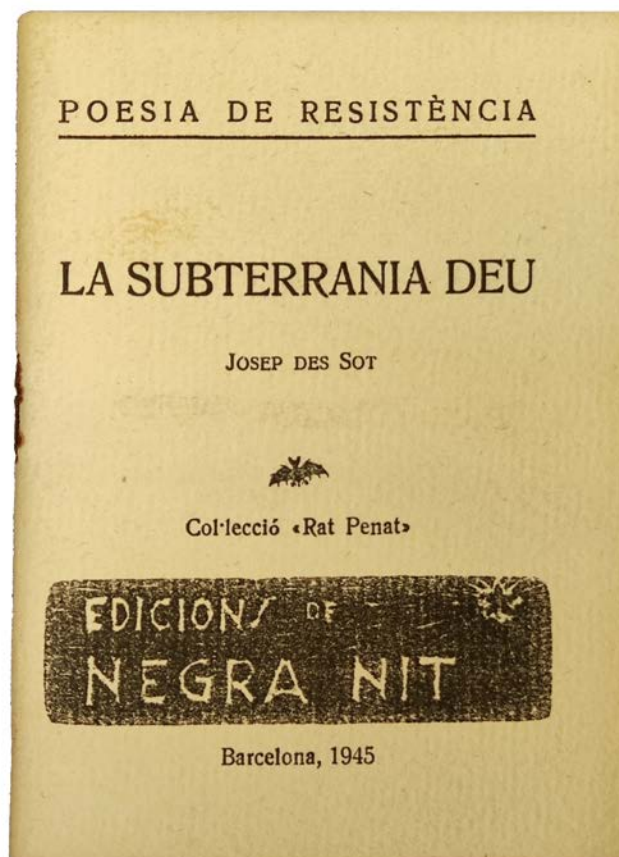
Wind, rain, and cold.
Cold, rain, and wind.
Darts that an adverse heaven sends against captives stiff
with cold, hungry, and naked.
The earthly powers who could bring aid to so many
thousands of unfortunates lost in the inhospitable plain of
France, have been stricken deaf.
The skies which indifferently send heat cold or rain, which
impel the winds, know nothing about these miserable creatures.
They know only that the earth has need of heat and moisture
in order to give life to man.
It had to be Man who used these blessings of Nature to
wipe out existences from the face of the globe!
How many of these high-placed criminals, their chests heavy
with decorations, do not reckon that for every soul that takes
leave of those rigid bodies, their own spirit advances a further
rung in the Paradise of their Gods!

52

Josep Bartolí (dibuixos) i Narcís Molins i Fàbrega (textos). *Campos de concentración. 1939 – 194...*
Mèxic DF, Ediciones Iberia, 1944 (Barcelona, Col·lecció particular)

Pocs llibres parlen d'una manera més crua i gràfica de l'experiència de l'exili com aquest. Un llibre de denúncia no publicable ni a Espanya ni a una Europa convulsa, però escrit en castellà, anglès i francès per internacionalitzar el conflicte, i amb uns punts suspensius al títol que encara ens interpel·len.

Josep Des Sot (Albert Esteve). *La subterrània deu*. Barcelona, Edicions de Negra nit. 1945
(Barcelona, Col·lecció particular)

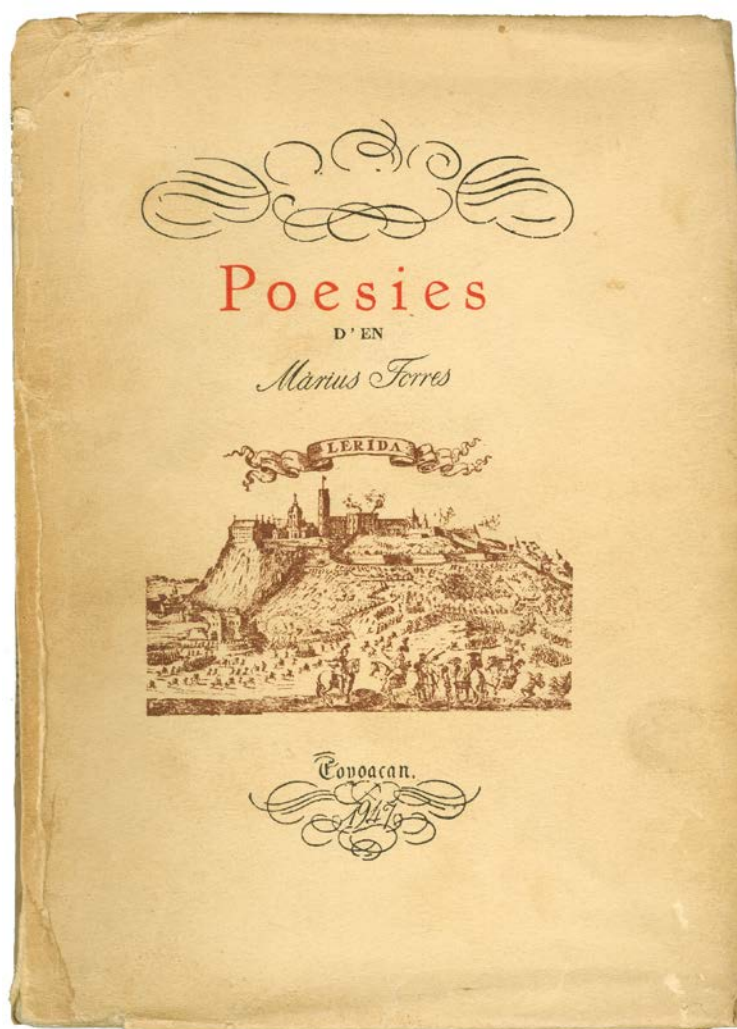
Publicat clandestinament i sota pseudònim, el nom de l'editorial és prou significatiu del que suposava el franquisme per a moltes persones, aquest llibre fa patent la voluntat de superar aquesta llarga circumstància a través de la cultura.

Joan Amades. *El Pessebre*. Barcelona, Les Belles edicions, 1946 (Barcelona, Col·lecció particular) i rebut del pagament de la multa per la publicació d'*El Pessebre* (Poboleda, Col·lecció particular)

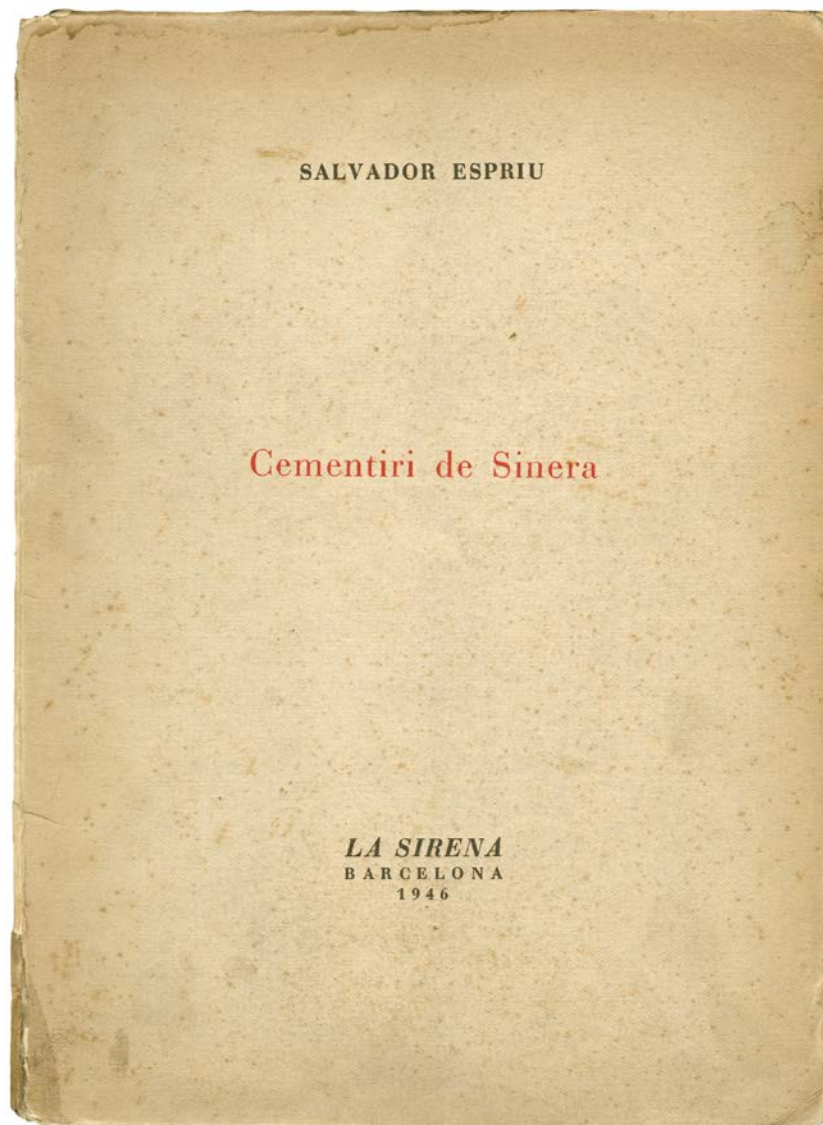
Aquesta obra monumental, de referència internacional per al món del pessebrisme, s'hagué de publicar clandestinament perquè estava escrita en català. Joaquim Estrems en feia la distribució a domicili i quan la policia va detectar l'obra va haver d'afrontar una quantiosa multa governativa, que va ser sufragada per un mecenes.

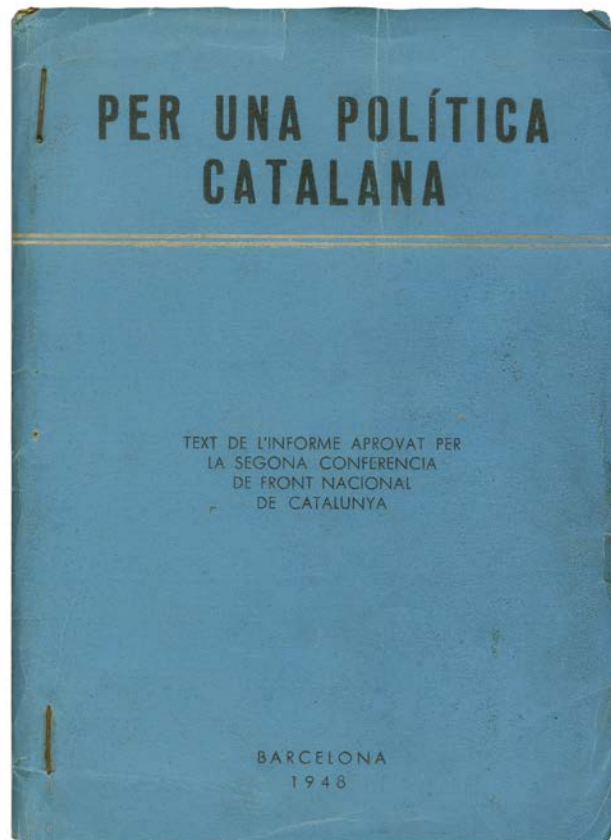
Màrius Torres. *Poesies*. Coyoacan, Quaderns de l'Exili, 1946 (Barcelona, Col·lecció particular)

Després de la Guerra Civil, membres de l'exili a l'Amèrica llatina van començar a publicar literatura catalana, no només per als exiliats, sinó també per abastir clandestinament una Catalunya on el català estava prohibit també per al món editorial.

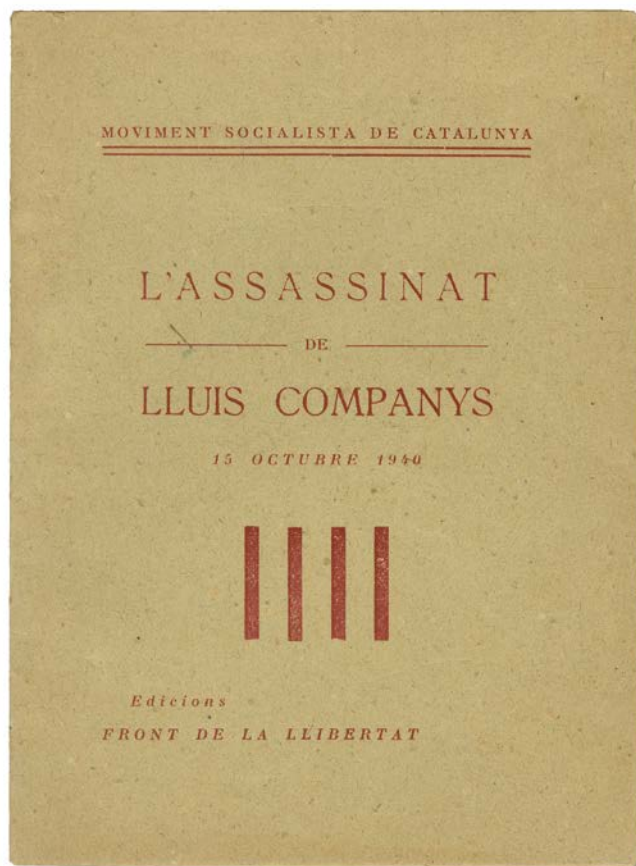
Salvador Espriu. *Cementiri de Sinera*. Barcelona, La Sirena, 1946 (Barcelona, Col·lecció particular)

Malgrat ser un poemari de reflexió personal, fou publicat clandestinament per Palau i Fabre per ser escrit en català, amb un nom d'editorial falsa.

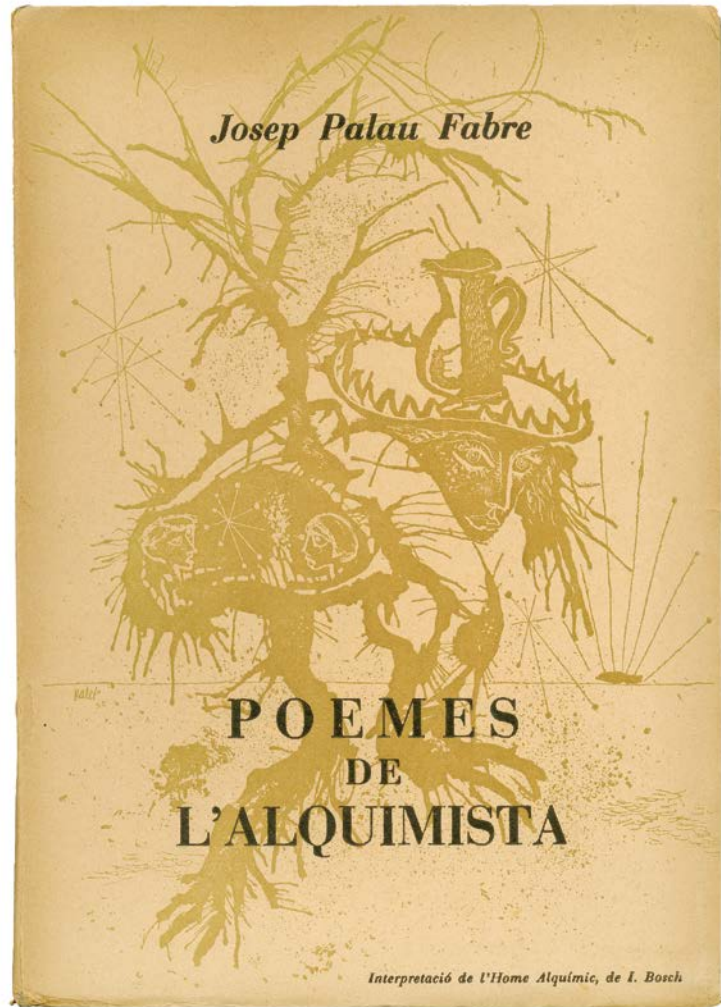
Per una política catalana. Barcelona, Front Nacional de Catalunya, 1948
(Barcelona, Col·lecció particular)

Després de la intensa repressió feixista, cèdules clandestines d'alguns partits polítics van intentar una reorganització programàtica, amb documents que s'imprimien i distribuïen, en petitíssimes quantitats, malgrat l'alt control repressor.

L'assassinat de Lluís Companys. 15 octubre 1940. Barcelona, Edicions Front de la Llibertat, 1948
(Barcelona, Col·lecció particular)

Els grups d'esquerra, en aquest cas el Moviment Socialista de Catalunya, intentaven fer arribar a la ciutadania informacions sobre esdeveniments que el franquisme prohibia difondre, com en aquest cas la sentència de mort i l'afusellament del President Lluís Companys.

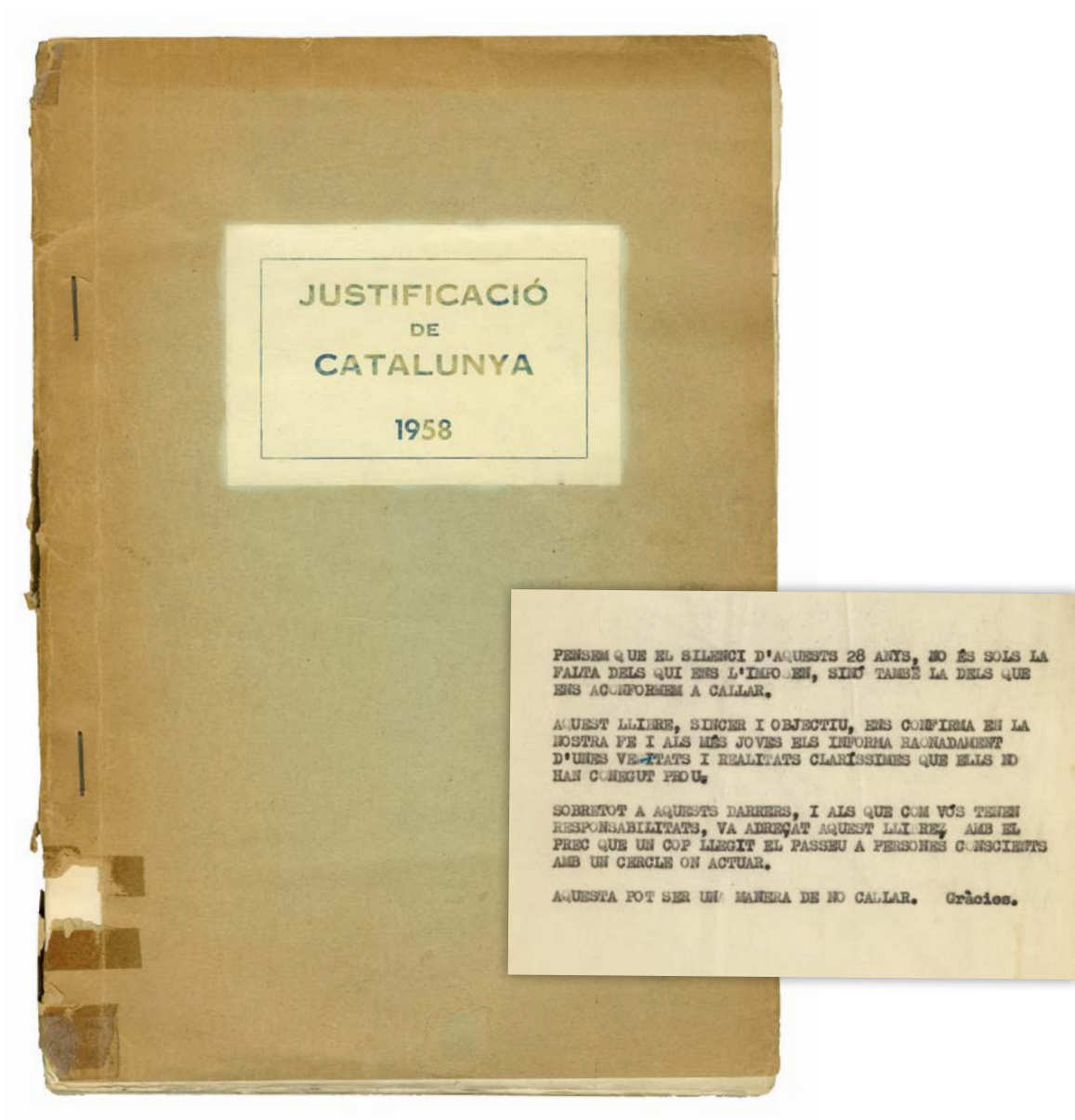
Josep Palau Fabre. *Poemes de l'alquimista*. París (Barcelona), Edicions La Sirena, 1952. Coberta Malet (Barcelona, Col·lecció particular)

La poesia contundent, crítica, eròtica... de Josep Palau Fabre va obligar el seu autor a publicar aquest gran poemari amb peu d'impremta fals, com si es publicués a l'estranger, perquè si era detectat la policia cregués que era una publicació parisenca.

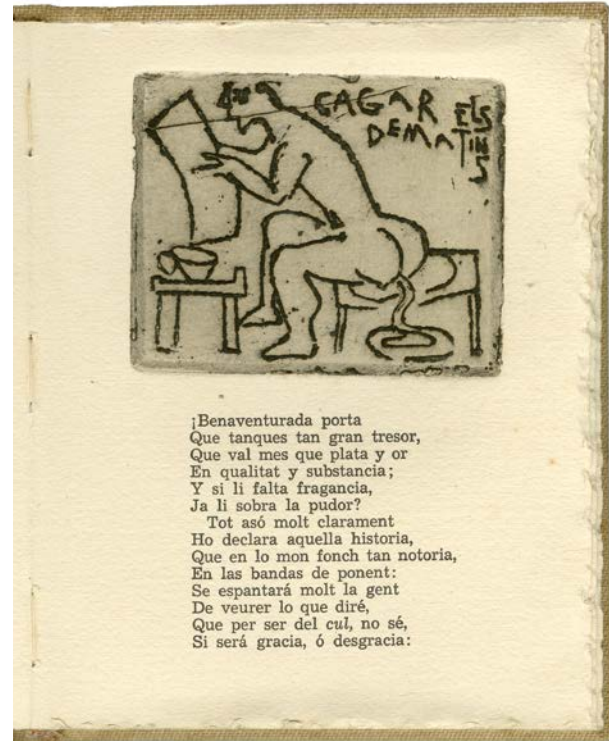
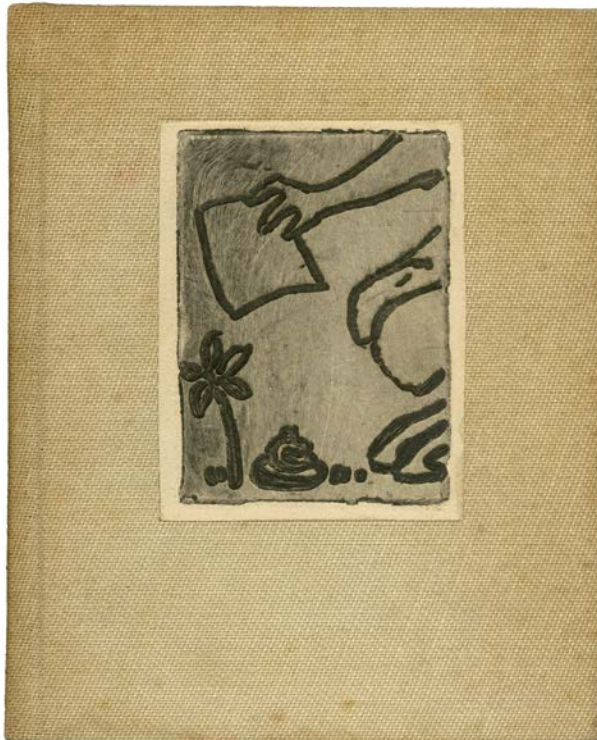
Jefe Superior de la Jefatura Superior de Policia. *Multa a Joan Ballester Canals per "imprimir tarjetas propaganda indebida"*. Barcelona, 1954 (Barcelona, Col·lecció particular)

Qualsevol activitat d'impremta considerada "indebida" era perseguida i castigada amb multes quantioses i penes de presó.

Josep Armengol. *Justificació de Catalunya*. Berga, 1958
(Barcelona, Col·lecció particular)

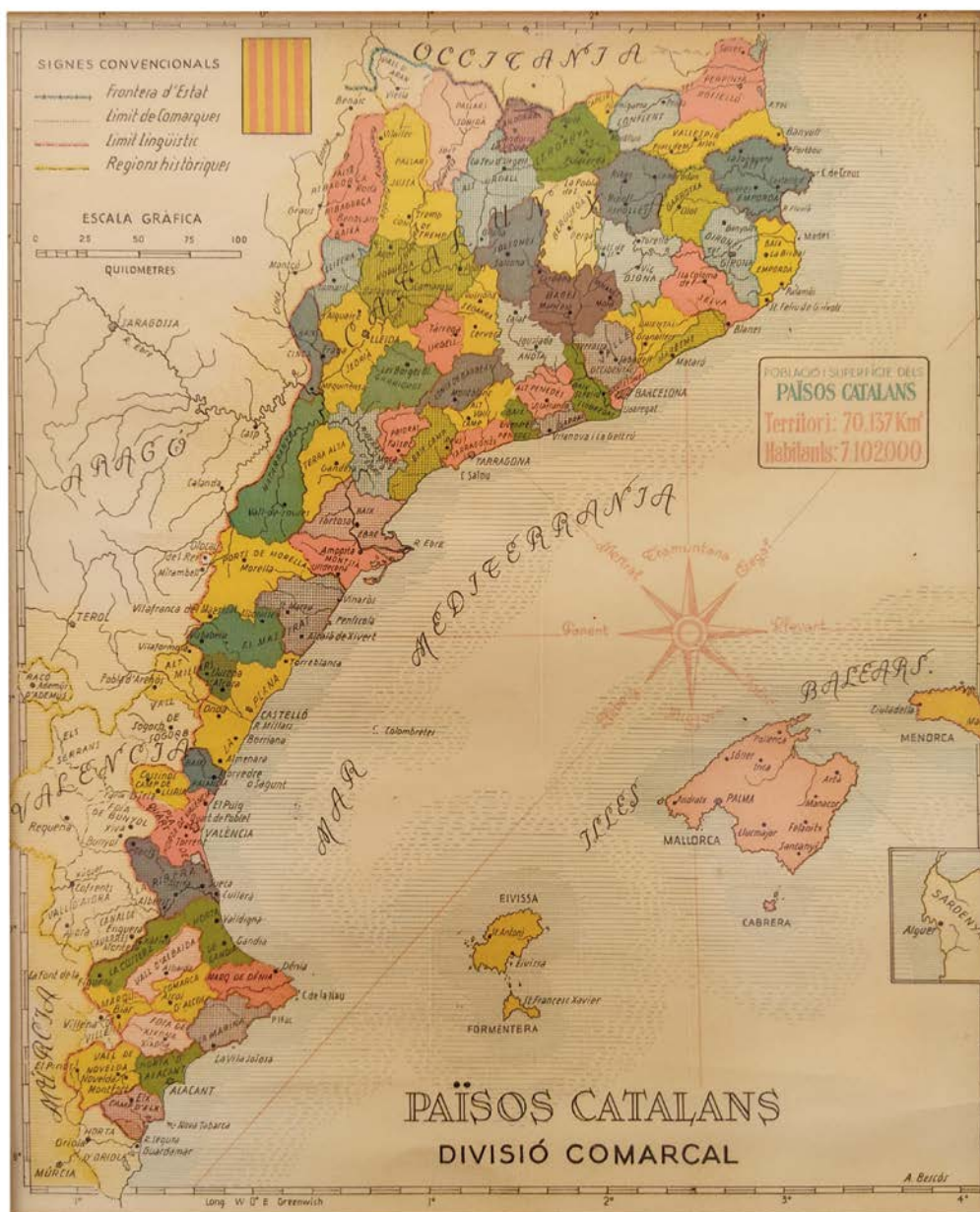
Llibre ciclostilat que va circular en ambients catalanistes i que en una nota adjunta es pregava que *un cop llegit el passeu a persones conscients amb un cercle on actuar*.

Francesc Vicent Garcia. *A un assumpto llépol*. Barcelona (1961). Il·lustrat per Joan Vilacasas (Barcelona, Col·lecció particular)

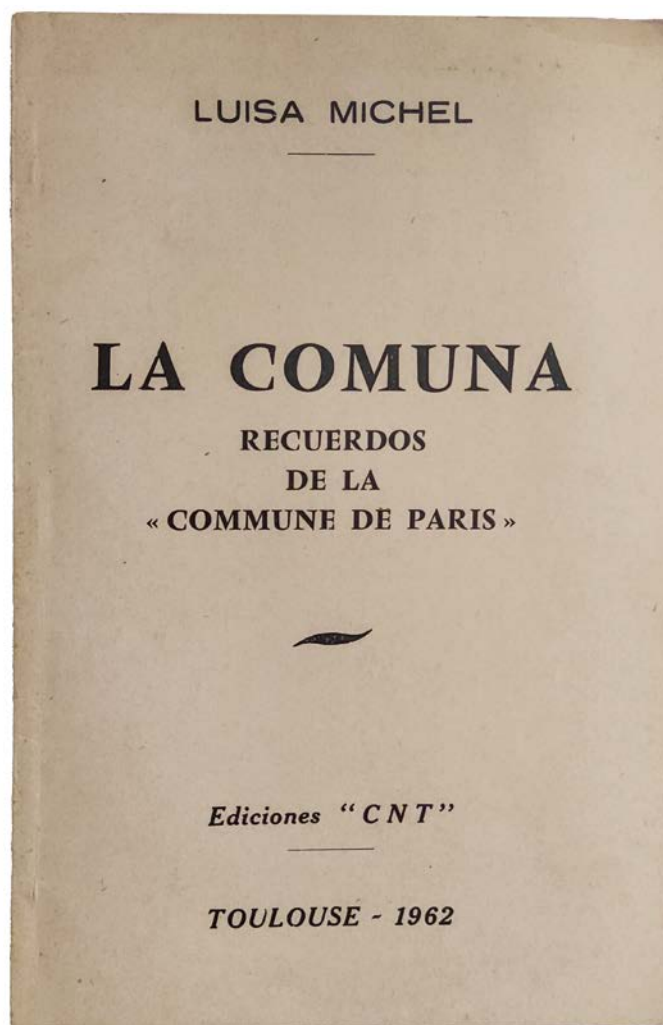
Quan l'artista Joan Vilacasas retornà de París va fer imprimir un llibre a la manera de certa bibliofília francesa, amb gravats explícitament provocadors i temàtica escatològica.

Joan Ballester i Antoni Bescós. *Països Catalans. Divisió comarcal*. Barcelona, Joan Ballester, 1962. (Barcelona, Col·lecció particular)

Aquest mapa fou considerat per les autoritats franquistes com a *propaganda il·legal*. Com a responsable de la publicació, Joan Ballester fou sentenciat a cinc anys de presó, malgrat que posteriorment la condemna fou reduïda.

Luisa Michel. *La Comuna. Recuerdos de la «Commune de París»*. Tolosa de Llenguadoc, Ediciones “CNT”, 1962 (Badalona, Col·lecció particular)

L'exili anarquista espanyol es refugià sobretot a Tolosa de Llenguadoc on mantingué una gran activitat editorial, tant per a consum propi com per a l'exportació clandestina a Espanya.

MINISTERIO DE INFORMACION Y TURISMO
DIRECCION GENERAL DE INFORMACION
ORIENTACION BIBLIOGRAFICA

N.º 6008-67

En contestación a su consulta de
fecha 26 de Julio de 1967
se le comunica que no es aconsejable
la edición de la obra titulada
L'EVOLUCIÓ DEL PENSAMENT POLÍTIC CA-
TALÀ (Enric Prat de la Riba i La Man-
comunitat de Catalunya). - Miquel FER-
RRER SANCHIS

Dios guarde a Vd. muchos años.

Madrid, 5 de Agosto de 1967

P. EL DIRECTOR GENERAL DE INFORMACION.

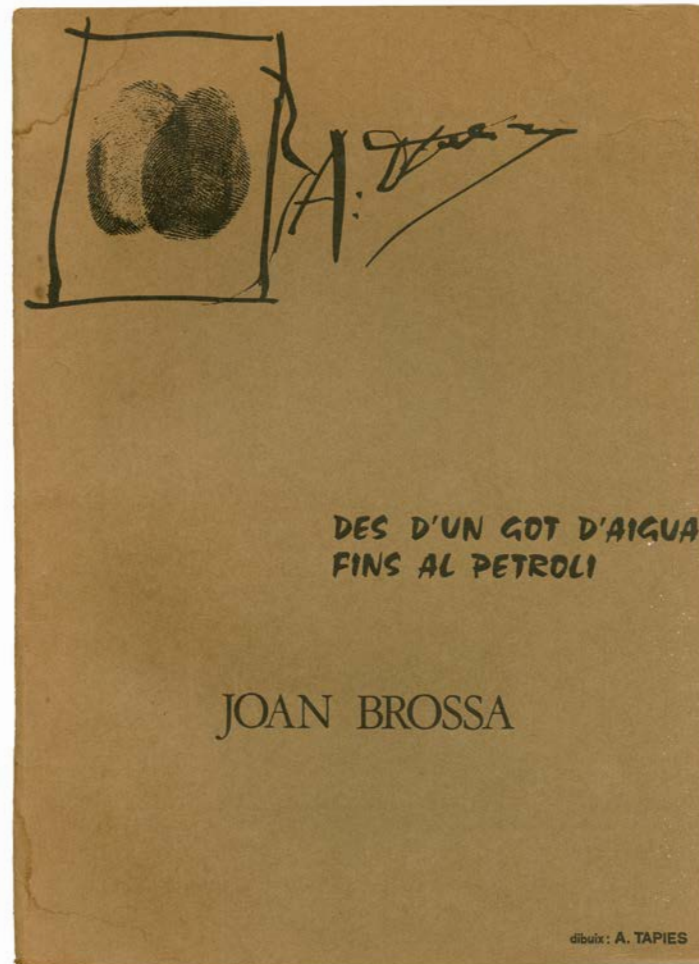
[Firma manuscrita]

Mod. 751

Sr. D. ED. MEDITERRANEA. - Barcelona

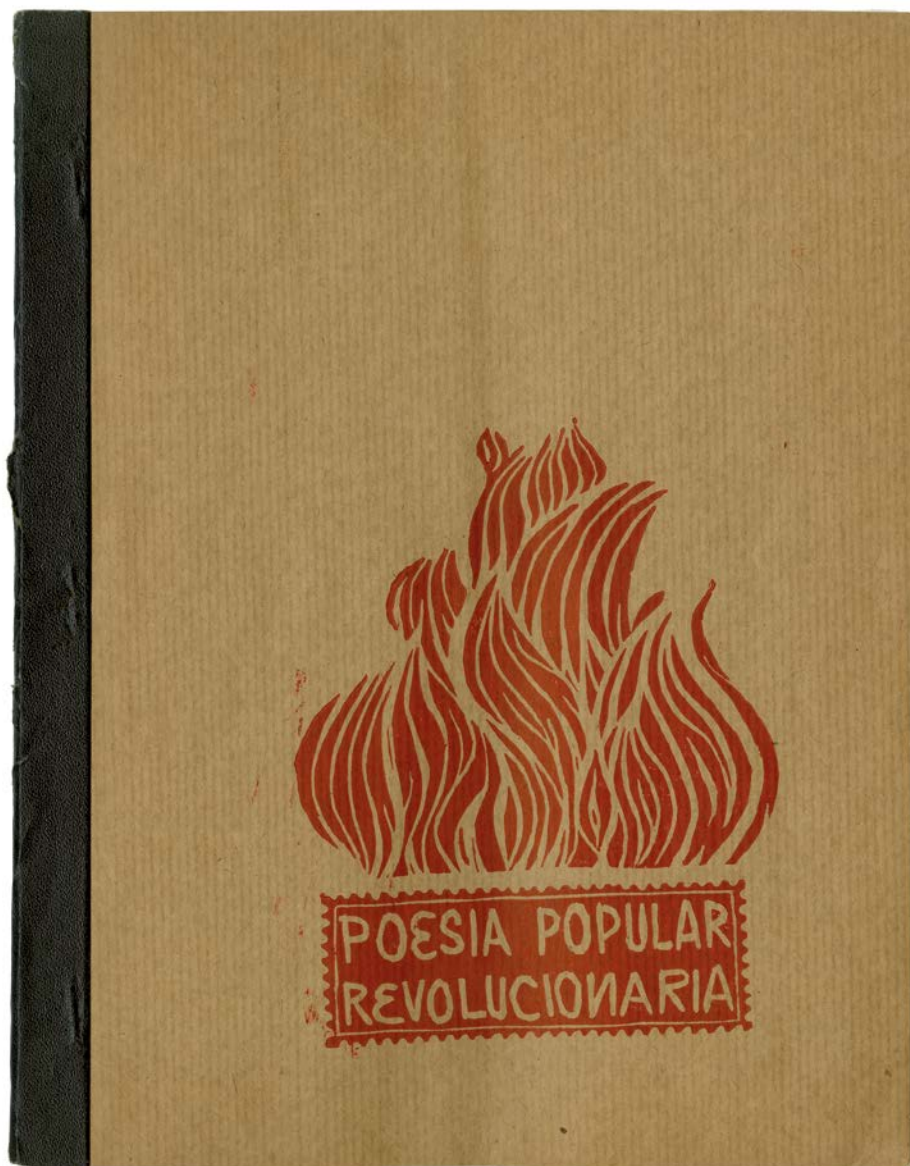
Director General de Información. *Denegació a Joan Ballester de la publicació del llibre de L'evolució del pensament polític català. (Enric Prat de la Riba i la Mancomunitat de Catalunya). - Miquel Ferrer Sanchis. Madrid, 1967 (Barcelona, Col·lecció particular)*

El llibreter i editor Joan Ballester es va proposar publicar llibres de reflexió històrica i política. El seu arxiu demostra que li van denegar el permís a multitud de projectes de tota mena.

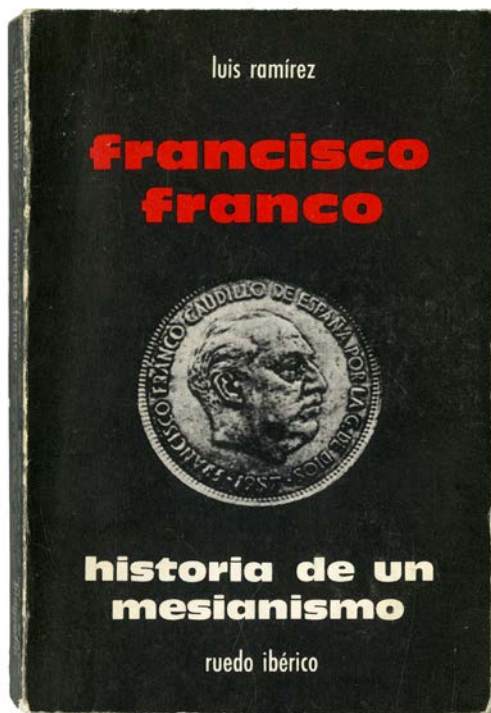
Joan Brossa. *Des d'un got d'aigua fins al petroli*. Mataró, 1971. Coberta dissenyada per Pere Casanovas amb un dibuix d'Antoni Tàpies. (Barcelona, Col·lecció particular)

Aquest poemari contra imposicions religioses, polítiques, nacionals... va ser publicat clandestinament per Comissions Obreres de Mataró, ja que amb aquesta i altres publicacions recaptaven diners per a la Caixa de Solidaritat obrera. La participació d'artistes, literats, intel·lectuals... en la clandestinitat fou molt important per la visibilitat de l'oposició.

Poesia popular revolucionaria. Mataró, Edita Organització Local del PSUC, 1971
(Barcelona, Col·lecció particular)

El PSUC de Mataró, a més de propaganda política com feien altres organitzacions clandestines, va publicar aquest recull de poesia revolucionària de poetes castellans exiliats i residents a Espanya.

Publicacions de “Ruedo Ibérico” (Barcelona, Llibreria Casals)

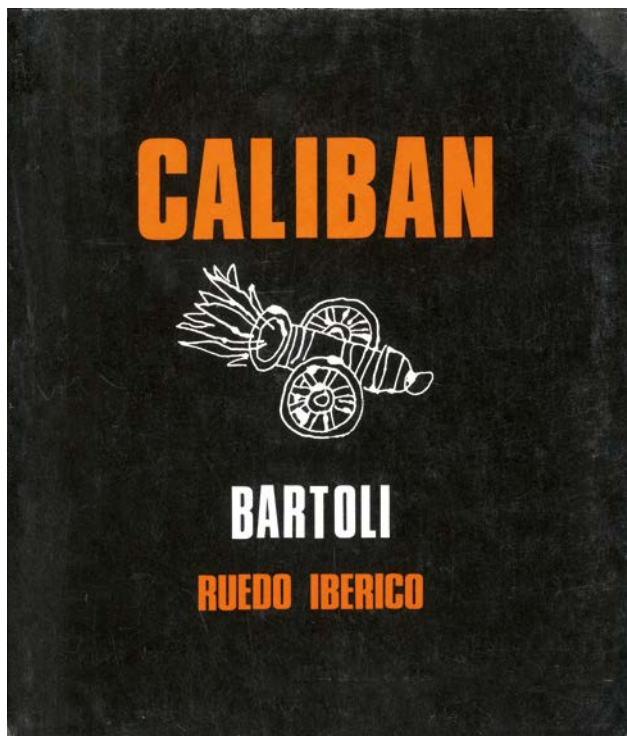
Luis Ramírez. *Francisco Franco. Historia de un mesianismo*. París, Ediciones Ruedo Ibérico, 1964

Francisco Fernández-Santos; José Martínez. *Cuba, una revolución en marcha*. París, Ediciones Ruedo Ibérico, 1967

Bartoli. *Caliban*. París, Ediciones Ruedo Ibérico, 1972

Ortzi. *Historia de Euskadi: el nacionalismo vasco y ETA*. París, Ediciones Ruedo Ibérico, 1975

L'editorial Ruedo Ibérico fou fundada el 1961 a París per exiliats. A través dels seus llibres buscaven qüestionar la versió oficial del franquisme de fets passats i coetanis i abordar temes ben diversos de la realitat d'Espanya i de l'exterior. També publicaven altres llibres que a Espanya la censura no hauria permès. S'introduïen clandestinament i es venien a la rebotiga de les llibreries compromeses políticament.

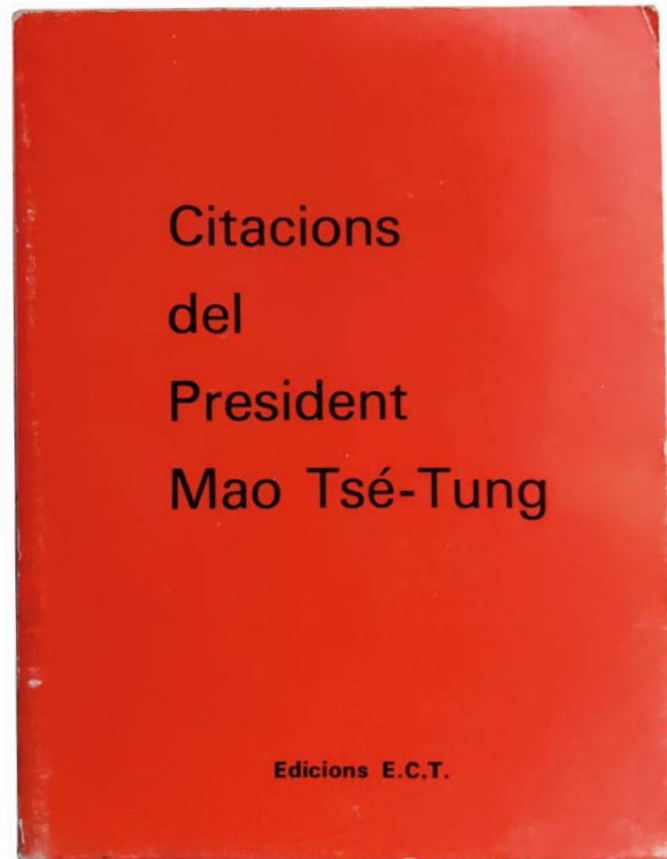

Andrés Vázquez de Sola. *La franquíssima gràcia. Procés de Burgos*. París, Edicions catalanes de París, 1972 (Barcelona, Col·lecció particular)

Recull de les caricatures que es dedicaven a l'estranger a la repressió exercida pel Règim i els seus jutges arran del Procés de Burgos (1970) i que òbviament no podien ser editades a l'interior de l'estat franquista.

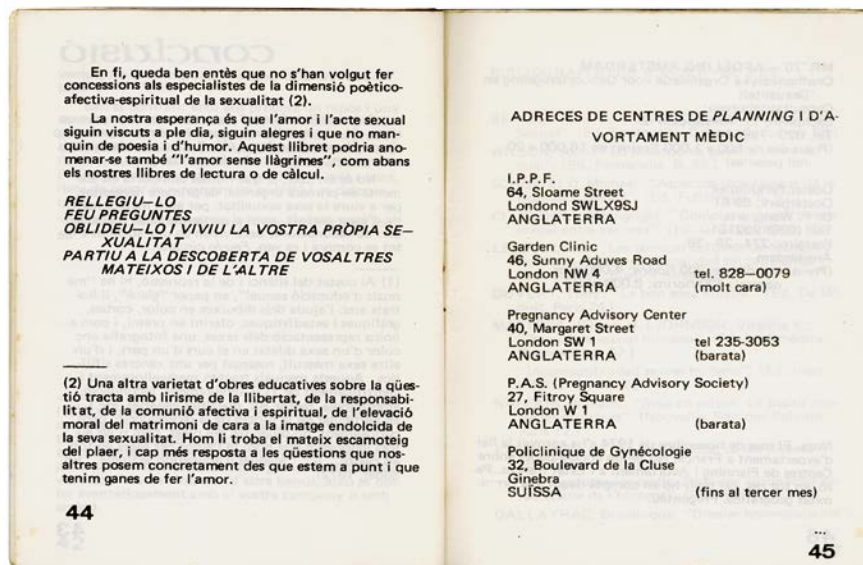
Mao Tsé-Tung. *Citacions del President...* Perpinyà, Éditions du Castillet, 1973
(Barcelona, Col·lecció particular)

Perpinyà, durant el franquisme, es convertí en refugi i santuari per a la dissidència política i per la modernitat que traspuava a diferència de la Catalunya espanyola. Hom hi podia anar per assistir al cinema sense censures i/o proveir-se de llibres.

Biel M. Amengual (Biel Mesquida) *El bell país on els homes destigen els homes*. Barcelona, 1974
Disseny Quim Monzó. (Barcelona, Col·lecció particular)

Si durant el franquisme la poesia amorosa explícita acostumava a tenir problemes, a aquest poemari homosexual li hagués estat impossible passar el filtre del censor.

Aprenuem a fer l'amor. Perpinyà (Barcelona), Joventuts Revolucionàries Catalanes, 1974. A la coberta s'utilitzà un gravat de Picasso (Barcelona, Col·lecció particular)

Aquest llibret editat clandestinament per les Joventuts Revolucionàries Catalanes a Barcelona, amb peu d'imprensa fals, intentava divulgar una educació sexual que havia estat proscripida pel franquisme. A més, difonia informacions prohibides com ara una llista de clíniques estrangeres on practicaven avortaments.

Manifiesto Programa del Partido Comunista de España. Barcelona, Comitè Executiu del Partit Socialista Unificat de Catalunya, 1975 (Badalona, Col·lecció particular)

L'oposició antifranquista fou molt activa en els moviments d'esquerres que clandestinament distribuïen la seva propaganda programàtica per quan finalment la dictadura caigués.

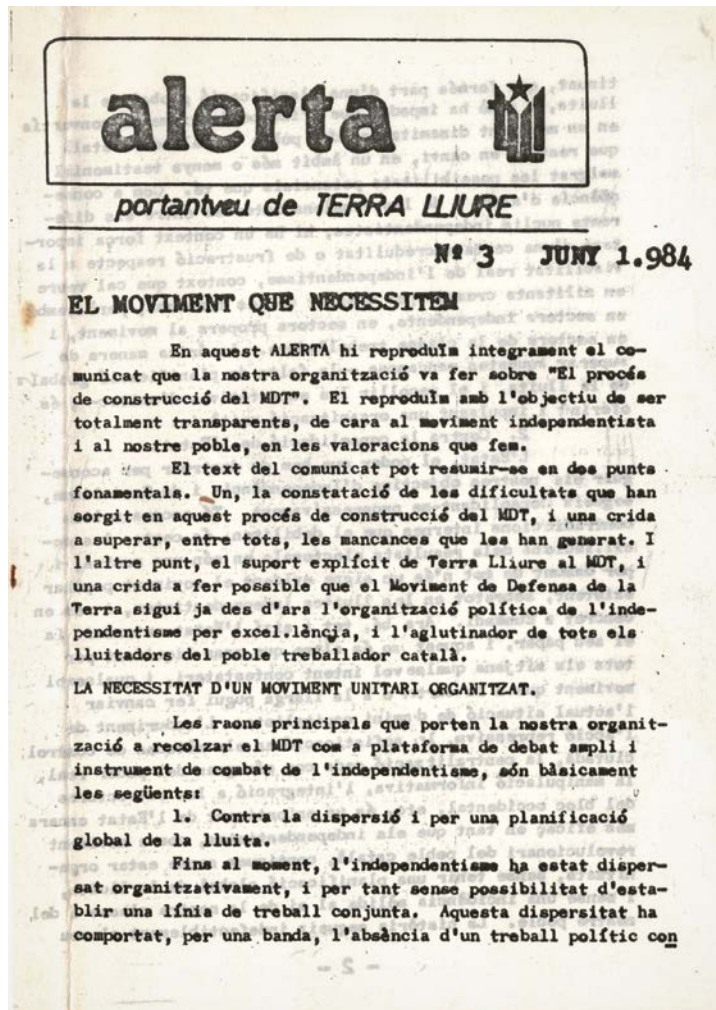
Nazario. *La Piraña Divina*. Àmsterdam, Internacional Free Press (3r tiratge), 1977
(Salt, Col·lecció particular)

Per poder ser lliure, el moviment underground rebutjava *per se* tant l'edició com la distribució habituals. Aquesta obra de Nazario era totalment irreverent per un ús de la blasfèmia, l'erotisme, etc. que no podien ser tolerats per l'estatus oficial. Per això quan la policia detectà aquesta publicació en la seva primera edició del 1975 trasbalsà tot l'underground barceloní buscant-ne l'autor.

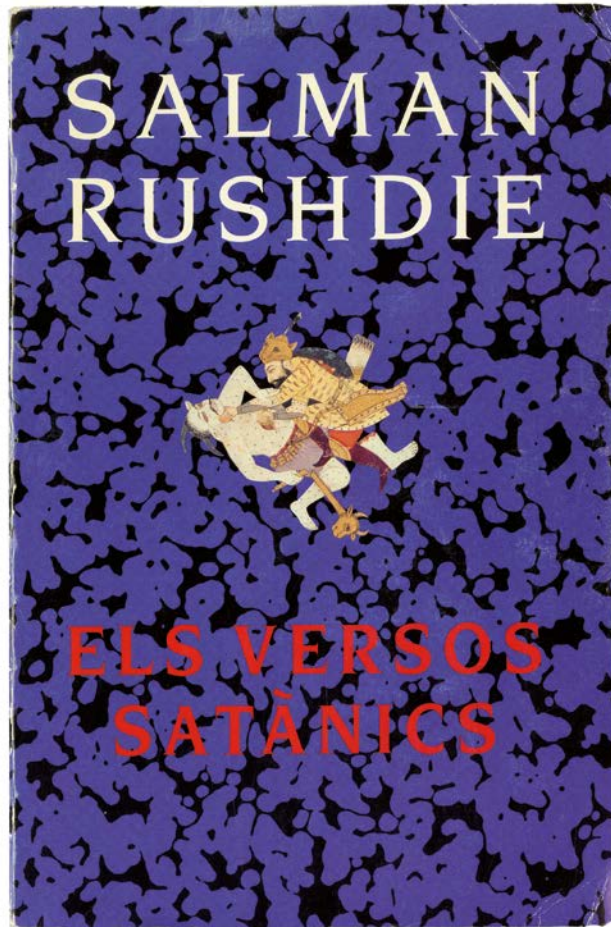
Propaganda política de la Transició. (Barcelona, Col·lecció particular)

Després de la mort de Franco hi hagué dues postures, una favorable a la transició i una altra, a la ruptura política. L'evolució de temes candents com l'amnistia, el referèndum de la Llei de Reforma Política, la imposició de la monarquia, les garanties socials i sindicals per als treballadors... eren qüestionats per molts grups polítics que repartien la seva propaganda clandestinament, omplint els carrers de fullets, cartells i pintades.

Alerta, portantveu de Terra Lliure. Barcelona, juny 1984 (Barcelona, Col·lecció particular)

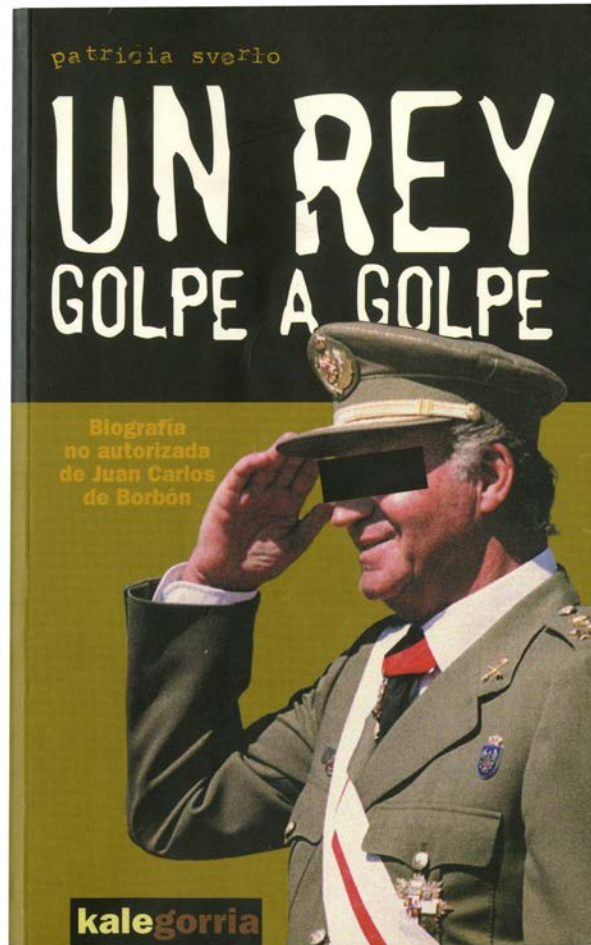
Després de l'amnistia de 1977 i la integració de l'oposició al franquisme dintre dels paràmetres del joc democràtic, aparegué l'organització Terra Lliure que optà per la lluita armada amb actes de terrorisme. La comunicació amb les seves bases es feia a través de butlletins fotocopiats, de distribució totalment clandestina.

Salman Rushdie. *Els versos satànics*. Barcelona, Editorial Columna, 1989 (Barcelona, Col·lecció particular)

En algun cas la censura ha arribat des de l'exterior. Des d'algun sector de l'Islam es considerà aquest llibre blasfem i per aquesta raó el règim teocràtic de l'Iran proclamà una *fàtua* que afectava l'autor, els editors, els traductors... Per això a Catalunya es va editar amb els noms dels tres traductors substituïts per un pseudònim, el de Màxim Rovira.

Patricia Sverlo (pseudònim de Rebeca Quintáns). *Un rey golpe a golpe*. Bilbao, Ardi Beltza, 2000 (Barcelona, Col·lecció particular)

La monarquia ha estat un dels grans pilars intocables d'Espanya durant dècades. Aquest llibre hagué de signar-se amb pseudònim. Es va vendre molt bé, però rebé el boicot de grans cadenes de magatzems i l'editorial finalment fou clausurada per ordre judicial. A partir d'aquell moment el llibre fou distribuït gratuïtament per internet.

Manel Fontdevila i Guillermo Torres. “¡Se nota que vienen elecciones, ZP! 2.500€ por niño” a *El Jueves*. nº 1573 Barcelona, 13 juliol 2007 (Barcelona, Llibreria Millà)

L'humor gràfic, per la seva força visual, ha estat sovint víctima de la repressió. Aquest número de la revista fou segrestat judicialment per considerar que atemptava contra la monarquia com a institució.

Aquest catàleg,
homenatge al llibre
i a la llibertat,
ha estat editat a la ciutat
de Barcelona l'onze de
setembre de 2021.

“Los particulares que tuvieren libros prohibidos sin la competente licencia deberán presentarlos á los Ordinarios diocesanos en el termino de dos meses contados desde la publicacion de esta Real resolucion, y aquellos á quienes se aprendan posteriormente sin el mencionado requisito seran castigados con las penas correspondientes”.

Ferran VII. 1824